

GUELADYO
A
NAGY
SZERELMES

NÉPMESÉK
GUINEÁBÓL

GUELADYO, A NAGY SZERELMES

NÉPMESÉK GUINEÁBÓL

Válogatta, fordította, az utószót és a jegyzeteket írta Kende István

EURÓPA KÖNYVKIADÓ
BUDAPEST 1962

Szakmailag ellenőrizte Bodrogi Tibor

A FÉRFIAK MEG A NŐK

Gerzé

Valaha régen a nőknek a férfiaknál nagyobb volt a hatalma, és külön is éltek. Egy nagy folyó választotta el őket egymástól. A férfiak a folyó bal partján laktak, a nők pedig a jobbon. Az asszonyok néha váratlanul rátörtek a férfiakra, megtámadták őket, megdézsmálták termésüket, felgyújtották falvaikat, és hallatlanul kegyetlenkedtek. Tűzzel-vassal uralkodtak a férfiakon.

Egy napon egy gyermek, akit Sina Sének hívtak, azaz Sésé-a-Férfiak-Közül-Valónak, a falu főnökével összecsődíttette faluja lakóit, s így szólt:

– Apák és testvérek, tegnap este álmodtam, s az álom elárulta, mi módon tudnánk birtokba venni az asszonyokat. Nem fegyverrel kell megszereznünk őket, hanem csecsebecsék és bábok vonzerejével.

A férfiak, bár nem hittek szavának, kétségbeesésükben mégis elhatározták, hogy megfogadják a gyermek tanácsát.

Kiraktak hát másnap a folyó partjára mindenféle portékát, és aggodó várakozással lesték rejtekükből, támadásra indulnak-e az asszonyok. De amikor azok elindultak, meglátták a töméntelen szép holmit, lerakták fegyverüket, és rávetették magukat a portékára, hogy megkaparintsák a sokszínű fejkendőket, a virágmintás mellénykéket, a csinos köténykéket, nyakékeket, karpereceket, kék, vörös, sárga gyöngyöket, hogy ágyékukat övezzék vele, és mindazt a sok más apróságot, amiért bolondulnak az asszonyok, s amiért készek mindenüket odaadni.

A férfiak előjöttek rejtekükből, és az egyáltalán nem ellenkező asszonyokat magukkal vitték falujukba.

Azóta a nők ott maradtak a férfiaknál, házasságra léptek velük, és ők látják el a házi munkát.

AZ UJJAK

Kono

Mikor az ember éhes, ujjai lopásra készek.

A négy első, a *kisujj*, a *gyűrűsujj*, a *középső* és a *mutatóujj* azt mondja: menjünk lopni!

De az ötödik, a *hüvelyk*, az egyedüli, aki becsületes emberként nem hajlandó részt venni ebben a gonosztettben.

Ezért tartja magát mindig bölcsen távol a többiektől.

MIÉRT CSAK NAPPAL LÁTNI A NAPOT

Kono

Valamikor a nap és az emberek jóbarátok voltak. De a háládatlan emberek nemsokára rosszal fizettek a nap jóságáért.

Egy ünnepnapon már kora hajnal óta zuhogott az eső, és sötétség borult a tájra. De a szíves nap forró sugarával szétszórta az esőfelhőket, és elűzte a sötétséget. Az ünnepség végén a nap egy fehér tyúkot kért jó cselekedete jutalmául. Az emberek azonban megtagadták kérését.

Akkor a nap megbántódott, szakított az emberekkel, akik azután arra voltak kárhozthatva, hogy sötétségben éljenek.

Századok teltek el...

Az emberek kétségbeesésükben elhatározták, hogy bocsánatot kérnek a naptól. Társukat, a kutyát bízták meg ezzel, de az nem ért el eredményt. Nem járt sikerrel a következő küldött, az ökör sem.

Végül elküldték a kakast. Az vett egy égő fáklyát, elindult, és útközben a napkirály dicsőségéről énekelt.

A napnak hízelgett ez, kegyesen fogadta a kis énekest, és azt mondta a kakasnak:

– Kellemes a dalod. Térj vissza az emberekhez, s ahányszor meghallom énekedet, jövök és hozom nekik a fényt.

A HOLD

Szuszu

A hold világít, az éjszaka mégis mindig éjszaka marad. Soha nem lesz olyan, mint a nappal. A holdfény nem szárít ruhát.

Az asszonyból sem lesz soha férfi. A fekete ember sem lesz soha fehér.

NINKINANKA, A SZELLEM ÉS SÓGORÖCCSE, A VARÁZSLÓ

Malinké

A vadonban, egy faluban, lakolt egy gyönyörű szép lány. Sok-sok szomszédságában ólő ifjú akarta feleségül vonni őt, és mind eljöttek, hogy lássák: oly szép volt! Ámde a szépséges lány mindet visszautasította, mivelhog elhatározta, hogy csak kiváló férfihoz megy feleségül.

Ninkinanka, a hegyi szellem, hírei vette ennek a lánynak. Eltökélte magában, hogy másnap meglátogatja.

Emberre változott hát, és a szép lány falujába indult. Alighogy megérkezett, körülveszi őt a falu népe és csodálja.

A fiatal lány túl szép volt ahhoz, hogy bármiféle házimunkát is végezzen. Így hát mindig barátnői vállalták helyette a munkát. Most szolgáló-barátnői kíséretében lassan, nagyon lassan az idegen elé megy, hogy üdvözlje.

Mikor a kunyhóhoz érkezik, amelyben az ifjú megszállt, észreveszi az idegent. Megszorítja a kezét és felkiált:

– Íme, ez lesz az én férjem!

E szavakra a barátnők körülfogják az idegent. Elvezetik a leány családjához, a leány pedig így szól apjához:

– Atyám, hiába kerestem kedvemre való férjet, nem találtam. Ma megláttam egy férfit, aki tetszik nekem.

Aztán elmondta ezt anyjának is. Így feleltek szülei:

– Amit te akarsz, az a mi akaratunk is!

A szolgálók pedig sok-sok rizst hántoltak, s még a leány is, aki soha addig ilyen nehéz munkát nem végzett, kezébe vette a hántolófát. A mozsár körül ott őgyelgett egy nagy kos, s keresgélt a rizsszemek között. A fiatal leány, nehéz hántolófájával jókorát húzott a fejére, és azt mondta apjának:

– Atyám, vágd le a kost, agyonütöttem a hántolóval!

Szólítja az apa a szolgálókat: – Nyúzzátok meg ezt a hízott kost az idegennek, aki megtiszteli lányomat.

Megfőzték a kos húsát, és gondosan elkészítették hozzá a rizst. Este felszolgálták az idegennek az ételt. De a szellemek nem

esznek rizst. Ninkinanka ezért kínban volt, és bezárkózott kunyhójába.

De volt a leányszónak egy kíváncsi öccse. Az beleselkedett az ajtó hasadékán, hogy lássa, mit csinál a szép idegen. Látja, hogy az idegen eszi a húst, aztán egy gödröt ás a földbe, és beleönti a tál rizst. Szalad a kistestvér, szól nővérenek:

- Nővérem, nem ember a vőlegényed, hanem szellem!
- Nem szégyenled magad, ilyen mondani egy szép ifjúról?

És egy pofonnal elnémította a gyermeket. A leány ezzel odament ahhoz, akit férjéül kiszemelt. Az ifjú a tálban hagyott egy kevéske rizst.

- Miért nem etted meg az egész rizst? – kérdezi a leány.
- Mifelénk nem esznek sok rizst – válaszol az ifjú.

A szép fiatal legény három napig ott marad a faluban, s mindháromszor, étkezés idején, ugyanez történik. Jó étvággal megeszi a húst, de gondosan földbe temeti a kapott rizst.

Negyedik napon elhatározza az idegen, hogy visszatér falujába. A szülőket meg se kérdezi a lány és kijelenti, hogy vele megy ő is. Reggel hétre kitűzik az indulás idejét. Így szól a menyasszonyhoz az apja:

– Vidd magaddal mindegyik szolgálódat, hadd cipeljék a csomagokat.

– Ne jöjjön velem senki – felelte a leány –, nem akarom, hogy elszeressék a férjemet.

Ámde az öccse varázsló volt. Intett a nővérenek:

– Együtt megyünk, nővére! Jó?

Nővére arcul ütötte.

– Hogyisne, te nagybélű. Majd még magammal viszlek, hogy megedd a férjem minden ételét, és neki semmi se maradjon! Csak zavarnál minket! Nem viszlek magammal!

De mivelhogy az öccse varázsló volt, a nővére, mikor útra kelt, nem látta, hogy követi őket. Alig néhány perccel az indulás után az öcs szép ezüstgyűrűvé változott, és a nővére lába elé gurult az úton:

– Ó, férjem – kiállja –, nézd ezt az ezüstgyűrűt. Nem a mi boldogságunk jele ez?

Így felelt az ifjú:

– Ez a gyűrű neked valamit jelent!

Felvette a földről a leány a gyűrűt, ujjára húzta, és folytatta útját. Férje néhány lépéssel mögötte haladt. Egyszerre csak suttogva megszólalt a leány öccse:

– Nem gyűrű ez, nővérem, hanem én vagyok, az öcséd!

Eldobta erre a leány a gyűrűt:

– Ugye megmondtam neked, hogy ne kövess minket.

Öccse úgy tett, minthogyha visszafordulna. De alighogy eltűntek a vándorok, fésűvé változott, és a lány lába elé esett a porba.

– Milyen szép fésűt találtam. Ugye, ez a jele boldogságunknak?

– Nem fésű ez, nővérem, hanem én vagyok, az öcséd.

Újra meg akarta ütni az öccsét, de férje lefogta a kezét:

– Még segítségedre lehet... Ne bánts. Add oda a csomagod, hadd jöjjön velünk.

Hosszú napokon keresztül meneteltek, mígnen az örömtől repeső szép férj, a szépséges fiatalasszony és az öccse megérkeztek a vizek nagy hegyéhez. Itt lakozott a szellem. Megkérdezi az asszonyt:

– Ismerős vagy-e errefelé?

– Nem – válaszolja –, messzire jöttünk az én hazámtól. Jó néhány napja már, hogy útra keltünk.

Azt mondja az ifjú.:

– Itt lakik a családom. A palotám ajtait varázsigék nyitják.

Félelem fogta el erre a leányt.

– Mondd hát ki őket – szólt –, és nyisd ki palotádat.

És Ninkinanka elkezdi:

Vetere, vetere konko-vetere, vetere valla konko allia,

Vetere, vetere konko-vetere, vetere valia konko allia,

Kinyílt erre az első ajtó. De hét ajtó volt, és hétszer kellett Ninkinankónak, a vizek szellemének, elénekelnie az igét:

Vetere, vetere konko-vetere, vetere valla konko allia.

Egymás után nyíltak ki a vasajtók. A lány öccse nem vesztegette el az időt. Halkan füttyürészett, és közben megtanulta az ajtót táró varázsigét.

Amikor a hetedik ajtón is átléptek, megérkeztek a vándorok a szellem kincseskamrájába. Hatalmas terem volt ez, telve mindenféle

gabonával. Volt ott sok kincs, arany, kelmék, különb áruk, mint a leggazdagabb kalmárnál. Felkiáltott a szépséges leány:

– Micsoda paradicsom! Ezért lettem az ő felesége és nem másé!

Ekkor az ifjú három szép vaságyat mutatott. A legkisebb ágyat kijelölte a sógoröccsének. Aztán hívja Dontót, a nagy palotaőrző kakast, és azt súgja neki:

– Idegeneket hoztam a házhoz, őrizd őket, de nehogy gyanút fogjanak. Vigyázz rájuk, ha a folyóra megyek békát meg halat fogni.

Hozzálát másnap reggel a fiatalasszony, hogy elkészítse ételüket. Férje közben értesítette barátait, a magafajta szellemeket:

– Emberhúshoz jutottam. Élnek még, majd kedvemre felhizlalom, s egy napon megöljük őket. De azt akarom, hogy ma este legszebb díszeiteket öltselek magatokra, és jöjjetek üdvözölni az eleven pecsenyét.

Így is történt. Eljöttek a szellemek, szépen kicicomázva, az ifjú asszonyt üdvözölni. Az öccse azonban már hozzáfogott, hogy megmentse őt. Léggyé változott, és úgy hallgatta ki Ninkinanka beszélgetéseit. Újra figyelmeztette nővérét:

– Nem ember a férjed, hanem szellem.

Kapott erre ismét egy pofont, és nővére még rá is rivallt:

– Nem megtiltottam, hogy ilyesmit mondj nekem? ... Csak azért jöttél velünk, hogy összetörd a szívemet.

Elhallgaloll erre a gyermek.

Délben a szellemek mind összegyűltek a folyóparton. Hosszú kígyókká változtak, és egymásba fonódtak a víz közepén, fejük az eget verdeste, úgy fogdosták a békákat meg a halakat.

Ebédidő volt, és a fiatalasszony odaadta a rizst meg a húst öccsének, vinné el férjének, aki elment megboronálni a földjét. A kisfiú hiába kereste sógorát, mindenütt csak szellemeket látott. A folyó partján, egy fa árnyékában, énekelni kezdett:

Donio nemo donto. Donio nemo donto. Kakas-gazdája, kakas-gazdája? – Egyre halkabban hívogatja.

Hallja a kígyó, hogy szólítgatja őt a kisfiú a parton. Gyorsan emberi alakot öltött ismét, barátai pedig elmerültek a folyóvízben, s odament hozzá és énekelt:

– *Kori mae nimo, kori mae nimo.* Nem láttál, kis sógor! – és hozzátette:

– Elfáradtunk a boronálásban, és éppen fürödtünk. Hogy van a nővéred?

– Jól van, és egy tányér rizst küld netted.

A szellem odavetette a rizst a békáknak és a többi víziállatnak. A húst szétosztotta barátai között, és a maga részét megette. A kisfiú visszament a házba. Szomorú, mert látja már nővére jövőendő sorsát. Munkához lát. Szobája közepén gödröt ás, aztán folyosót, egyre hosszabbak a vadon alatt, egészen szülőfalujáig. Behordja a palota minden kincsét és aranyát, s rábízta a folyó nagy madarára, a jégmadárra. Azt mondja neki:

– Barátom, rád bízom ezt az aranyat. Kapsz belőle egész kosárral, csak ne segítsd át a szellemet a vízen.

Amikor a ravasz fiú végre mindent elhordott szülei háza közelébe, egy nagy hangyaboly üregébe helyezte kincseit. Aztán szalad a nővéréhez, és azt mondja neki:

– A te férjed nem ember, és ezt be is bizonyítom neked. Ma együtt visszük neki a rizst.

Csodálkozik a fiatalasszony.

– Mi történt veled, öcsém?

Ezzel megfogták mindketten a tálát, s elmentek a folyó partjára, ahol a fiú szokott állni.

– Bújj a bokor mögé, és nézz oda: az a kígyó ott a te férjed feje!

És énekelni kezdett:

– *Donto nemo donto!* Kakas-gazdája, kakas-gazdája.

S mint más napon, átalakul a kígyó emberré, jön, veszi az ételt s megkérdezi:

– Hogy van a nővéred? Mondd meg neki, hogy fürdünk, mert már visszajöttünk a földekről.

És amíg eszik, az öcskös légygé változik, és kihallgatja, mit mond a szellem a társainak:

– A kicsi már gyanakszik, csak egy belet hagyunk neki, a nyolcadik napon megöljük.

A szépséges fiatalasszony szinte meghalt a félelemtől a bokor alatt egymagában. Visszament a gyerek az üres tálért. Ninkinanka odanyújtja neki:

– Mondd meg a nővérednek, csináljon estére ugyanilyen rizst.

Néhány perccel később a gyermek odaszaladt a nővéréhez, aki úgy reszketett, mint a levél.

– Belátod végre, mennyire szeretlek, és hogy soha nem akartam egyebei, mint téged megmenteni?

De a leány annyira reszketett, hogy még válaszolni sem tudott. Megfogta karjánál a gyerek, és visszaville férje palotájába. S ott még szidta is:

– Elüldöztél, megvertél, nagyon meggyötörtél. De megmentelek, hogy lásd, mennyire szeretlek.

Ezzel fogja a maradék rizst, és odaveti a palotaőrző kakasnak, Dontónak, mert tudta róla, hogy nagyon nyalánk. A rizs elvarázsolt rizs volt, és Donto megnémult tőle. Két mozsarat tett a fiú nővére ágyába, egy kis zsámolyt a magáéba, s letakarta az egészet. A kakas aludt. Elrebegte a gyermek a hét énekes varázsigét, amely megnyitja az ajtókat. Megnyíltak az ajtók, maga előtt tessékelte a nővérét:

– Eredj, csendben.

S mielőtt a szellem bármit észrevehetett volna, már a folyó közelében járnak. Barátjához, a jégmadárhoz érkezik a fiú:

– Vigyél át hamar a folyón, ellenség üldöz bennünket.

El sem érték még a túlsó partot, hallják ám, hogy ordít a szellem, mint a vihar. Bizony, valamennyi barátjával egyetemben üldözőbe vette őket. Elérik ők is a partot, és könyörögnek a jégmadárnak:

– Vigyél át minden kincsünket neked adjuk.

De a hűséges nagy madár nem hallgatott rájuk.

Átváltozott erre a szellem feje óriási fejszévé, amelyik átnyúlt a folyón, hogy szétszaggassa a menekülőket. De a fiú varázsló volt, és ő is tudott vasat kovácsolni. Vaskésével lefejezte a szellemeket. Testük örökre ott maradt a folyó mélyén.

Gazdagon megjutalmazta a gyermek a jégmadarat, amiért segített: odaadta neki a megmentett kincsek felét.

A leány pedig, a gyönyörűséges leány, aki a szomszédság minden ifját visszautasította már, az bizony csak reszketed. Nagy komolyan szólt hozzá az öccse:

– Lám, okosabb vagyok én nálad, te olyan rátarti voltál a szépségedre, hogy azt hitted, csakis te választhatsz magadnak férjet.

Bocsánatért könyörög a lány:

– Nem akarok más férjet már, csak szegényt, és az se fontos, hogy szép legyen. Majd meghaltam a rémülettől.

Aztán visszamentek együtt a faluba, a jégmadár pedig őrizte a kincseket. Alighogy a szellemek eltűntek a környékről, jött az egész falu, keresni a kincseket, amelyeket a fiatal legény megmentett. Azóta az ő családjából választják a falu főnökét, és azóta a hegyek szellemei uralkodnak a vizek felett is.

A KÉT ÁLOMSZUSZÉK

Gerzé

Volt egyszer két híres álomszuszék. Egy királynál találkoztak egymással. Azt mondja az egyik a másiknak:

– Én mélyebben alszom, mint te!

A másik azt felelte:

– Nem, én többet alszom, mint te.

Így vitatkoztak. Megparancsolta nekik a király, hallgassanak el, távozzanak és térjenek vissza esle.

Amint leszállt az est, visszajöttek, de még most is vitatkoztak. Amint a király elé érnek, azt mondja az egyik a másiknak:

– Álmos vagyok.

– Én is álmos vagyok – felelte a másik. És ezzel nekiláttak aludni. De alighogy elaludtak, iszonyú szélvihar kerekedett; észre sem vették. A szél pedig egyiküket a Talu egyik végébe sodorta, és a természetek bolyt építettek föléje, a másikat egy lóhoz vitte a szél, a falu közelébe, s ott egy nagy hal lenyelte.

Reggel egy szolgáló elment agyagért, hogy kijavítsa kunyhóját. És amint elkezdte bontogatni a bolyt, kapájával az emberhez ért, az ember pedig fölébredt. Megdörgölte a szemét, és rászólt az asszonyra:

– Miért ébresztesz fel engem?

Ugyanaznap reggel egy másik asszony halászott a tóban, ahová a szél sodorta a másik álomszuszékot, és kifogta azt a nagy halat, amely lenyelte. Ketté akarta vágni a halat, és kése az ember testéhez ért, erre az felébredt. Haragra gerjedt, akárcsak a társa.

Ti, akik hallottátok ezt a történetet, mondjátok, melyikük aludt mélyebben?

A KÉT NAGYBÉLŰ

Kono

Két testvér, Fénéon és Feneon, együtt laktak a Nimba hegy tetején.

Egyszer együtt indultak vadászatra, és két nagy bivalyt ejtettek.

– Most már van mit ennünk – mondta a két falánk, és elkezdtek feldarabolni prédájukat.

Mikor megsütötték a húst, Fénéon így szólt fivéréhez:

– Menj, hozzál vizet, inni.

Amaz, fiatalabb létére, köteles volt engedelmeskedni. Tetszett, nem tetszett, elindult a forráshoz, amely ott volt a hegynek egy mély szakadékában.

De Feneon attól félt, hogy testvére megeszi az egész húst, amíg ő távol van, ezért hátrálva tette meg az utat lefelé.

– Így majd látom, hogy ott mi történik – motyogta.

Alighogy kiejtette ezeket a szavakat, a mélybe zuhant és szörnyethalt.

Fénéon, aki hála bátyja balsorsának, megehetette egyedül az egész húst, kijelentette:

– S most az enyém, megehetem mindet.

A hasa felpukkadtt, mielőtt az egyik bivalyt is megette volna.

Melyik volt a két testvér közül a falánkabb?

AZ ÖRDÖG EREDETE

Mano

Egy erdő mélyén, egy falu közelében, élt egyszer egy félelmetes ördög. Felfalta mind az embereket, akik lakhelye tájékára tévedtek. Volt a faluban egy fiatal ember, ismert vadász; volt neki egy íja és varázslatos nyilai. Ha vadászni ment, és vadra lőtt, elég volt annyit mondania fegyvereinek: „Ejtsétek el azt a vadat!” – és az állat elterült holtan.

Hallott egyszer ez a vadász az. ördögről és elhatározta, hogy elmegy az erdőbe vadászni. Az egész falu kérlelte, ne legye. De mivel bízott fegyvereiben, senkire sem hallgatott, és elment az erdőbe.

Amint az ördög lakhelyének közelébe ért, az előbújt barlangjából:

– Micsoda szerencsém van – mondta –, hogy ilyen korán reggel ilyen szép zsákmányra akadok!

Fent a pálmafán majmok ültek, és gyümölcsöt ettek. Alighogy meghallotta az ördög szavait, az ifjú így kiáltott íjának és nyilainak:

– Ejtsétek el a legnagyobbik majmot!

S a horda legnagyobbika egyszerre csak leesett a fáról, és elterült holtan. A vadász az ördöghöz fordult:

– Hozd ide gyorsan a zsákmányt – parancsolta.

– Én? – kérdezte sértődötten az ördög. – Én vigyem oda a te zsákmányodat? Mát nem tudod, hogy én vagyok az erdő legiszonyatosabb réme? Nem tudod, hogy én vagyok az, aki az idetévedőket felfalja?

– Éntőlem ugyan bárki lehetsz, csak engedelmeskedj a parancsomnak, különben ennek a majomnak a sorsára jutsz!

Sietett az ördög, hogy felkapja és vállára vegye a majmot.

– Most pedig kísérelj el a házamba – parancsolta a vadász –, s meglátod, hatalmasabb vagyok nálad.

– Menjünk, de csak félútig kísérek el.

Amikor elérkeztek az út felére, az ördög lerakta terhét, és azt kérte a fiatalembertől:

– Engedd meg, hogy itt maradjak. Nem akarom, hogy az asszonyok meglássanak.

– Akarod-e vagy sem – felelte a vadász –, engedelmeskedj parancsomnak.

Erre az ördög ismét felvette a majmot, és folytatta útját. Amint a falu közelébe értek, így szólt az ifjúhoz:

– Inkább elismerem, hogy hatalmasabb vagy nálam, de könyörgöm, engedd, hogy távozzam, mert, ismétlem, nem szabad, hogy az asszonyok meglássanak.

– Életet akarsz hát vagy halált? – vágott közbe a vadász.

– Élni akarok – morogta az ördög, és behúzott nyakkal folytatta útját.

Amint az ördög meglátta a házak tetejét, olyan iszonyatosat ordított, hogy az egész falu megrémült. Az asszonyok bezárkóztak házaikba, de még néhány félnék férfi is. A fiatal vadász előrement, és azt mondta társainak:

– Az asszonyok mind zárkózzanak be házukba, a férfiak pedig gyűljenek az ördög köré.

Így került Pée, az ördög-szellem a faluba, és a vadász így lett a gazdája. A vadászt pedig barátai elnevezték Zoonak, azaz fétis őrnek, a szellemek urának.

A MACSKAVA VÁLT LEÁNY ÉS A TYÚKKÁ LETT ÖREGASSZONY

Fulakunda

Azt mondja egyszer egy főnök leánya, hogy sétára akar indulni: adnak neki egy lovat. Azt mondja a leány, hogy el akar menni a varázsló falujába: hiába intik, hogy leány nem mehet oda, mert megölik. Azt feleli, akkor is elmegy, ha megölik. Meg is érkezett oda. Megkérdezi egy öregasszony:

– Íme, egy idegen. Férfi ez vagy nő?

A leány férfivá változik. A férfiak azt mondják:

– Ez férfi.

De az öregasszony csak azt hajtogatja:

– Nő ez!

Sokóig vitatkoznak; végre megegyeznek, hogy csak úgy tudják meg, ha leküldik az idegent a folyóhoz, fürödjék meg. Ha át mer kelni a vizen, akkor férfi, nem pedig nő.

Elmentek a férfiak a bozótba, hogy rőzsét gyűjtsenek. Az idegent az öregasszonyra bízták. Amikor visszatérnek, nem találják. Üldözőbe veszik, de amíg az útra érnek, a leány lovával együtt galambbá változik. Az öregasszony erre karvallyá változik. De amikor a karvaly meg akarja ragadni a galambot, az gyűrűvé vált. A gyűrű beleesik egy diula zsebébe. Az öregasszony erre griot-vá válik, aki a diulától kéregét. A diula pénzt akar adni neki, de ő visszautasítja, és azt mondja, neki az kell, ami a diula zsebében van. A diula kiveszi a gyűrűt, de az ebben a pillanatban kölessé változik. Az öregasszony griot-ból tyúkká alakul út, és bekapja a kölest. De egy szem elgurult, és nyomban átalakult Mbam'ban-ná, a cibetmacskává.

A cibetmacska pedig felfalta a tyúkot.

A SZAMÁR ÉS A PÁRDUC

Kono

Az erdő egy zugában kiirtotta a szamár a növényeket, hogy ott házal építsen magának.

Másnap a párduc, szokásos reggeli sétája során, meglátta a szép tisztást, és boldogan felkiáltott:

– Ezt biztosan nekem teremtették a szellemek.

Ezzel ágakat vágott, és kunyhói épített magának.

Másnap visszatért a szamár és látta, hogy már csak tető kell a házra. Így szólt:

– Ezt bizonyára a jó szellemek építették, hogy segítségemre legyenek.

Befedte a házat és elhatározta, hogy másnap egész családjával beköltözik.

Ez volt a párduc szándéka is, és így a két család ott találkozott az új ház előtt. Minden kiderült, és a szamár meg a párduc összebarátkoztak.

Egy szép napon azután a szamár és a párduc elmentek együtt vadászni.

A párduc hat állatot ejtett el, de képtelen volt a zsákmányt hazavinni.

A szamár elvállalta, hogy hátán hazaviszi a prédát. De ahelyett, hogy közös szállásuk előtt rakta volna le, a zsákmányt régi falujába vitte, és ott családjával együtt megette az egészet.

Így szakadt vége a párduc és a szamár barátságának.

A NYÚL FELESÉGÜL VESZI AZ OROSLÁN LEÁNYÁT

Kono

Volt az oroszlánnak, a szavannák királyának, egy nagyon szép leánya, akit férjhez akart adni.

Összehívta ezért országa minden állatát, hogy próbára tegye őket. Rámutatott egy tűz fölé aggatott edényre, amelyben valami folyadék fortyogott, és azt mondta:

– Azé lesz a lányom, aki egy kortyra felhajtja ezt a csöbröt.

Minden kérő szerencsét próbált, de senki sem tudta kiinni a forró italt.

Utolsónak felállt a nyúl, megfogta a gőzölgő edényt, és kijelentette:

– Én forrón szeretem!

De mielőtt hozzálátott volna, sorra járta valamennyi állatot, és így szólt hozzájuk:

– Ugye látod, barátom, hogy tele van az edény forró itallal? Te vagy rá a tanúm!

Így, mire a nyúl az utolsó állattal is végzett, kihűlt az ital.

Akkor egyetlen kortyra felhörpintette az egészet, a körülötte ülők üdvivalgása közepette.

Az oroszlán, a király, üdvözölte a győztest, és ígéretéhez híven neki adta leányát.

A KUTYA MEG A KÍGYÓ

Konu

Régen jóbarátok voltak a kutya meg a kígyó, és mindketten az erdőben laktak. Hogy ételüket megfőzhessék, hosszú ideje táplálták a tüzet, ezt a ritka, nehezen található kincset.

Egy napon, a kutya hanyagsága miatt, kialudt a tűz. Elküldte hát a kígyó, keressen másik tüzet.

Útnak eredt a kutya, s miután hosszú hónapokon keresztül vándorolt, megérkezett egy faluba, és ott emberekre akadt, akiknél szintén égett a tűz.

Az emberek szívesen fogadták a kutyát, és az nem is ment többé vissza az erdőbe, hanem azontúl mindig az emberek és a tűz közelében maradt.

A KUTYA, A VIDRA MEG A SAS

Gerzé

Volt egyszer egy vadász, aki elvesztette feleségét, és egyedül, visszavonultan élt leányával egy távoli tanyán. Egy napon eljött Yilé, a kutya, és így szólt a leányhoz:

– Azért jöttem, szépségem, hogy feleségül kérjelek.

– Nincs itt az apám – válaszolt a leány –, reggel elment vadászni, és még nem jött vissza. Menj haza, és gyere el jövő héten újra. – Visszament erre a kutya a faluba.

Nemsokára Nunu, a vidra jeleni meg, és ugyanazt mondta a leánynak. Ezt a választ kapta ő is.

Azután Kuwo jött, a sas.

– Azért jöttem, hogy feleségül kérjelek – mondta a sas a leánynak.

– Megértettelek, de csak a jövő héten adok neked választ, ha majd apám visszajön a vadászatról.

Hazament erre a sas.

Egész héten hiába várta vissza apját a leány. A megjelölt napon Yilé, a kutya, állított be elsőnek.

– Megjöttem a válaszáért. Szomorúnak látszol és soványnak, mi van veled?

– Apám nem tért még vissza, és nagyon aggódom, nem tudom, mi érhet.

– Merrefelé ment? – kérdezte a kutya.

– Azon az úton, amelyet ott látsz – felelt a leány, és ujjával az útra mutatott.

Elindult a kutya a vadász nyomában, amíg el nem ért egy nagy folyóhoz. Ott megtalálta a vadász felszerelését és fegyverét, és mellé ült.

Nunu, a vidra, volt a következő látogató.

– Mára ígértél választ nekem! – szólt a leányhoz.

– Hát nem látod, milyen gondban vagyok? – válaszolt a leány. – Aggaszt apám sorsa. Nem jött még vissza.

– Melyik úton ment el? – kérdezte a vidra.

A leány megmutatta neki ugyanazt az utat.

A vidra követte a kutya nyomát, és elért ugyanoda. Ott találta a kutyát s megkérdezte, mit csinál. A kutya rámutatott a vadász holmijára, és így szólt:

– Bizonyára itt van szegény ember a folyóban!

A vidra ekkor belevetette magát a vízbe, és mindenütt a vadász nyomában úszott. Egy víz alatti barlanghoz ért, ahol megtalálta a vadászt, akit Hüalé, a krokodilus kötözött meg. Kérdezte a krokodilust, mennyiért engedné szabadon a vadászt.

– Nem kérek egyebet, csupán száz majmot, és visszaadom a vadász szabadságát – válaszolt a krokodilus, és kitéotta hatalmas száját.

– Nem tudom, honnan szerzünk ennyi majmot! – válaszolta a reszkető vidra.

Amikor a vidra a vízből kimászott, megpillantotta a sást, aki a leánytól ugyanazt a választ kapta, és elindult a többiek nyomában.

– Mi történt? – kérdezte aggódva a kutya meg a sas a vidrát.

– A vadász még életben van, de szabadságának száz majom az ára! Márpedig lehetetlen ennyi majmot összeszednünk!

– Semmi az egész! – mondta a sas. – Majd én összefogdosom őket!

– Én meg majd idehozom mind a százat! – mondta a kutya.

Hamarosan munkához látott a sas meg a kutya. A vidra a víz alá hordta a majmokat, míg össze nem gyűlt miül a száz.

A vadász kiszabadult, és a vidra visszavitte őt társaihoz. Négyesben mentek haza a leányhoz, aki már aggódva várt rájuk. Mind a három kérő azt várta, hogy ő lesz a boldog kiválasztott.

A vadász, aki az életét köszönhette Yilének, a kutyának, Nununak, a vidrának és Kuwónak, a sasnak, nem tudta kihez adja feleségül a leányát.

Mit gondoltok, ki lesz a leány férje?

A KECSKE FÁRA AKART MÁSZNI

Raga

Azt mondta a majom a kecskének, megmutatja neki a varázsszert, ami segít a fára mászni. Meg is mutatta, mi a mellső lábak varázsszere. Emeli a kecske a patáit, el is éri a fát. Ugyancsak pöffeszkedik. Bemegy a faluba, így szól a kutyához:

– Bácsikám, a majom megmutatta nekem a mászás varázsszerét. Gyere, nézd meg, hogy mit tudok!

Látja a majom a közeledő kecskét a kutyával.

– No, testvér – mondja. – Már csak az ember hiányzik. Még azt is nyakamra hozod! Nem árulom el akárkinek a varázsszeremet.

Nem is tudta meg soha a kecske a fáramászás titkát.

A FURFANGOS GNONFOGOLOBA

Gerzé

Volt egyszer egy apátlan árva és rendkívül furfangos fiatal legény. A faluban, ahol lakott, élt egy szépséges szép hercegnő is. Ámde a hercegnő királyi apja nagyon gonosz volt, és hét sövényel elzárt kunyhóban tartotta őt bezárva. Minden sövény ajtajánál harapós kutya védte a bejáratot a fiatal legények elől.

Egy napon Gnonfogoloba – így hívták a legényt – ott sétált a hercegkisasszony kunyhója közelében, és véletlenül találkozott az éppen sétálgató hercegnővel. Amikor a legény meglátta a leányt, azon nyomban szerelmet vallott neki és kérte, fogadja el udvarlását. A leálynak is megtetszett Gnonfogoloba, és szíves szóval válaszolt a legénynek. Gnonfogoloba akkor megkéri lezle tőle, hogyan látogathatná meg őt éjszaka.

– Majd egy tál rizst küldök neked, és az edény aljára hét csontot rejtök; találd ki magad, hogy jutsz el a házamig – válaszolt a hercegkisasszony, ravasz mosollyal.

Amikor a szolgálólány átadta a rizst Gnonfogolobának, egy verset mondott, hogy a jelenlevők ne értsék meg, mire is céloz:

*Fogadd ím e rizses tálat,
hogyha hét szellem van nálad.*

Evés közben Gnonfogoloba azt tanácsolta barátainak, tegyék félre a csontokat. Éjszaka a legény elment a hercegkisasszonyhoz, s magával vitte a rizses edényt a hét csonttal. Alighogy az első kapuhoz ért, neki akart ugrani a kutya, de ő egy csontot dobott oda neki. Ezt tette minden kapunál, és így baj nélkül eljutott a hercegkisasszony kunyhójáig, ahol egy szerelmes éjszakát töltött.

Amikor a kakas elsőt kukorékkolt, a hercegkisasszony kikísérte udvarlóját a hét kapun keresztül.

Elment másnap Gnonfogoloba a falu egy előkelőségéhez, és egy lovat kéri kölcsön. Az teljesítette kérését. Az úton meg egy asszonnal találkozott, aki arany fülönfüggőt viselt. Kölcsönkérte tőle az ékszert azzal, hogy áldozatot kíván bemutatni. Az asszony is szívesen volt segítségére. Gnonfogoloba azután egy kis tóhoz

vezette a lovat, hogy lecsutakolja. Visszafelé menet a fülönfüggőket a ló végbelébe dugta, és aztán beállított a királyhoz.

– Nagy király – így szólt hozzá –, azért jöttem, hogy egy csodálatos lovat adjak el neked, olyan lovat, amelynek ganájában másodnaponként arany terem.

Nagyon megtetszett ez a királynak, és megkérdezte nyomban a ló árát.

– Nem kérdi érte egyebet, csak tíz tehenet – válaszolt Gnonfogoloba.

Ebben a pillanatban a ló odapiszkolt, és a király csodálkozva látta, hogy ganájában arany fülönfüggők ragyognak. A hiszékeny király nyomban megvásárolta a lovat, és megparancsolta kísérlőinek, adjanak tíz tehenet a legénynek.

Ámde két nappal később hiába kutattak a királyi lovászok a lóganájban; nem volt abban persze aranynak nyoma sem. A feldühödött király parancsot adott, fogják el Gnonfogolobát.

Amint a legény megtudta, hogy nyomába eredlek, elment egy mészárosához: birkabelet vásárolt, és megtöltötte vörös folyadékkal. Aztán hazament, elmondta tervét az anyjának, és nyakába akasztotta a birkabelet a ruhája alá.

– Anyám – mondta –, a király megparancsolta, hogy fogjanak el. Amikor vallatnak, jöjj el a királyhoz, s könyörögj kegyelemért. Én majd úgy leszek, mintha haragra gyulladnék és megölnék. Te összeesel, mint egy halott, és csak akkor térsz, magadhoz, ha megérintelek ezzel az ökörfarkkal.

Valóban, reggel elfogták Gnonfogolobát, és a király elé vezették. Anyja követte. S amikor a király elkezdte csalásáról faggatni, odajött az anyja, és könnyes szemmel kegyelmet kért számára az uralkodótól.

– Hallgass, anyám, nem engedem, hogy megalázd magad, és kegyelemért könyörögj – kiáltott fel dühödten és magából kikelten Gnonfogoloba. S látva, hogy anyja továbbra is sír, odarohant, és úgy látszott, mintha egy szempillantás alatt leszúrta volna anyját, de valójában a birkabelet szúrta át. Az öregasszony összeesett, s ott feküdt a vörös tócsa kellős közepén.

Fenyegetően gyűlt a legény köré a nép.

– Ne ragadtassátok el magatokat – mondta fennhangon –, van nekem egy nagy erejű talizmánom, amely feléleszti a holtakat.

Ezzel odalépett anyjához, és megérintette az ökörfarkkal. S mintha csoda történt volna, anyja felült. Ekkor mindenki éltette Gnonfogolobát. A király annyira elképedt, hogy azon nyomban abbahagyta a faggatást és arra kérte a legényt, készítsen a magáéhoz hasonló gri-grit az ő számára is.

– Íme, az én nagy erejű gri-grim – mondta a legény, és odanyújtotta neki az ököl-farkat.

Így nyerte vissza szabadságát Gnonfogoloba.

Egy hét múlva fürdeni készült a király. De forró volt a víz, és megégette magát. Haragjában leüttette felesége fejét, abban a hitben, hogy van egy életadó talizmánja. Miután megmosdott és felöltözött, megérintette az asszonyt a Gnonfogolobától kapott ökörfarkkal, hogy feltámassza. Nagy volt azonban a meglepetése, amikor rádöbbsent, hogy felesége bizony annak rendje és módja szerint meghalt.

A felháborodott király újból elfogatta Gnonfogolobát és megparancsolta, hogy varrják ökör bőrébe, és dobják a folyóba. A király emberei megfogták, bevarrták egy ökörbőrbe, hogy a folyóhoz vigyék. Útközben elszakadt az egyik kötél. A király szolgálai lerakták terhüket, és bementek a sűrűbe, hogy egy vastag indát keressenek és azzal újból megkössék a csomagot. Gnonfogoloba késlekedés nélkül kibújt a bőrből. Arra ment éppen akkor egy malinké. Megkérdezte Gnonfogolobától, hogy mi történt.

– Testvérem – felelte a furfangos legény –, az én apám főnök, aki megöregedett, és arra akar kényszeríteni, hogy vegyem át a helyét, pedig én nem akarok főnök lenni. Nem akarsz helyettem főnök lenni?

A malinké azon nyomban elfogadta az ajánlatot. Gnonfogoloba jó! belekötötte a malinkét az ökörbőrbe és meglépett.

Amikor a király emberei visszatértek a sűrűből, csodálkozva látták, hogy csomagjukat valaki összekötötte. Felemelték, elvitték a folyóhoz és beledobták.

Alighogy visszatértek a faluba, és beszámollak a királynak újtjukról, egyszerre csak megjelent Gnonfogoloba.

– Nagy király – mondta –, eljöttem, hogy beszámoljak vízalatti utazásomról.

A király kíváncsian faggatta.

Gnonfologoba így folytatta:

– Amikor embereid a vízbe vetettek, egyszerre csak ott találtam magamat a túlvilágon, atyád és anyád házának tornácán. Megbízta, hogy adjam át szíves üdvözetüket, és arra kérnek, látogasd meg őket mielőbb.

A király megdöbbenve kérdezte, hogyan juthatna el hozzájuk.

– Ugyanúgy, mint én – felelte Gnonfologoba –, belekötnek egy ökör bőrébe, és a folyóba dobnak. De jó lesz pompás ünnepséget rendezni az úton, amelyen visznek, zenészek kíséretében, és hívd meg népedet, vegyenek részi a nagy eseményen.

A király a következő hélte tűzte ki túlvilági utazása időpontját. Szép, kicserzett bőröket készíttetett magának, és az udvari emberek finoman megkötözték, nehogy fájdalmat okozzanak neki. Aztán elindult a menet, muzsikusokkal az élén. Puskalövés jelezték azt a pillanatot, amikor a királyi terhet a folyóba vetették. Soho meg nem tudta senki, viszonllátta-e a király a szüleit, és senkinek el nem mondta túlvilági élményeit, mivelhogy holtan húzták ki a folyóból.

Gnonfologoba pedig a hercegkisasszonnyal elszökött egy messze országba, ahol boldogan éltek.

A KIRÁLY MEG AZ ÁRVA

Gerzé

Volt egyszer egy nagyon gazdag főnök. Volt egy lova és egy nagyon szerencsétlen, nagyon szegény lovászfűja. Egy szép napon az ország királya magához hívatta a nagy főnököket. A király falujában egy asszony élt, akinek a nevét nagyon nehéz volt megtanulni, és aki nagyon szép volt és nagyon gazdag. A király azért hívatta össze a főnököket, hogy annak adja feleségül az asszonyt, aki kitalálja a nevét.

Útnak indult a gazdag főnök is a szegény lovászával. A fiú a ló farkát fogta, és így szaladt a gazdája mögött. Megszomjazott az úton a főnök, s így szólt a fiúhoz:

– Menj, keress nekem vizet!

Ment a gyerek, hogy vizet keressen a sűrűben. Egyszerre csak forrásra bukkant, és vizet akart merni belőle. Az edénnyel a kőköz ért. Megjelent erre egy anyóka, és kikérdezte a fiút. Elmesélte, hogy mi járatban vannak. Az anyóka megmondta az asszony nevét a fiúnak, az pedig megköszönte, s az anyóka eltűnt.

Vitte a gyerek a vizet a gazdájának. Ivott a főnök és ivott a ló is. Aztán egyszer csak megérkeztek az asszony falujába. Esteledett. Azt mondta a főnök a fiúnak:

– Keress magadnak szállást.

Nem ismert a fiú senkit a faluban. Rátalált egy öregasszonyra, aki a konyhája mellett ült, és megkérte, hadd aludhasson nála, amit az öregasszony meg is engedett.

Amikor bementek a konyhába, így szólt hozzá az öregasszony:

– Hajnalban, ha azt hallod, hogy beszél a ló, menj ki gyorsan, és mindenféle holmival teli ládákat láatsz. Kinyitod a ládákat, és felveszed a legszebb ruhákat, amit csak találsz.

Hajnalban felébredt a fiú, és kiment az istállóba. Látott ott négy ládát, telis-tele ruhával, lábbelivel és hajékekkel. Felöltözött és kiment a térre, ahol már gyülekeztek a főnökök. Leült a fiú közéjük. Akkor csend támadt, és kérdezték a főnököket, hogy hívják az asszonyt, de egyik sem tudta megmondani a nevét. A fiú azonban megmondta. Hozzáadták az asszonyt, és mindent megkapott, amit csak kívánt.

Útnak indult a fiú és a felesége, hogy hazamenjenek a faluba. Amikor a forráshoz értek, ahol a fiú vizet mert, azt mondta feleségének:

– Megyek, megmosom a lábam a közeli forrásnál.

S magához vette ugyanazt az edényt, ami akkor nála volt. Amikor a követ megérintette, megjelent az anyóka, és azt mondta a fiúnak:

– Ha a feleséged elalszik, fojtsd meg, és menj egy másik kunyhóba aludni.

De a fiú nem hallgatott az anyókára. Visszament falujába, és boldogan élt a feleségével.

A PÓRUL JÁRT KIRÁLYLEÁNY

Fulakunda

Volt egy főnök és volt egy nagyon bátor fia, aki semmin sem csodálkozott, semmitől meg nem ijedt, a kalandot kereste, és nem ismert semmit, ami meglepte vagy megrettentette volna. Elhagyta családját is, kalandot keresve. Bolyongott szerte az országban, de semmi sem érdekelt, úgy érezte, minden egyforma a világon. Talált egy vargát, aki marabu is volt, és pontosan meg tudta jósolni a jövőt: azt kérte tőle, mondjon egy helyet, ahol valami csodálatosat láthat. A marabu azt mondta, ilyen helyet nem tud, menjen, kérdezzen meg egy kovácsot. Elment az ifjú, de a kovács is csak ugyanazt válaszolta neki, és egy másik marabuhoz küldte. Beállított hozzá az ifjú:

– Mondok én neked egy helyet – mondta a másik marabu –, ahol meglepetésben lesz részed, de ott bizony bátornak kell lenned.

Mosolygott az ifjú, és azt válaszolta:

– Mondd csak meg, hol az a hely.

Ekkor a marabu egy nagy hegyet mutatott, amelynek erdejében egy nagy dyina lakik, és így szólt:

– Ha elég bátor vagy, hogy tanácsot kérj a dyinától, olyan kalandban lesz részed, amelyet soha nem láttál, de még csak nem is hallottál. Azt tanácsolom azonban, hagyd nálam a kíséredet, s menj egyedül a dyinához, de ne menj éjfélkor. Oda csak anyaszült meztelenül mehetsz, még csak egy cérnaszál sem maradhat a testeden. Akkor nem gyullad haragra a dyina, mivel csak egy nyomorult ismeretlent lát.

Éjfélkor teljesen levetkezett a fiatalember, és felkereste a dyinát, aki nagyon szívélyesen fogadta, mintha megszánna, és így szólt hozzá:

– Üdvözöllek. Érezd magad otthon. Tudom, miért is látogatsz meg engem: egy nagy király fia vagy, bátor is vagy, kalandra vágyol, három marabut is felkerestél, adjanak neked tanácsot, de nem tudtak semmit sem tanácsolni neked: a legutolsó azt mondta neked, jöjj el hozzám. Bebizonyítom neked, hogy nagy dyina vagyok, minden dyinák őse. Hogy bebizonyítsam, kérlek, gyere hozzám lakni, kíséreddel együtt, akit otthagytál a marabunál. De hogy

megkíméljelek, ideteremtem kísérodet, csomagjaidat és minden öltözékedet.

De ezen sem csodálkozott a kalandvágó ifjú.

És valóban, pillanatokon belül megérkezett a kíséője és egy sereg ismeretlen teherhordó. Csodálkozva kérdi a dyinát, kik ezek a teherhordók. De a dyina nem válaszolt, csak elszállásolta az ifjút egy szép szobában. Másnap a dyina emberré változott, és mulatott az ifjúnak egy falul, ahol egy nagy király élt szépséges leányával. Rengeteg főnök, király, gazdag ember fia kérte már meg a kezét. De a leány egyiket sem választotta. A dyina és vendége sétálgattak a faluban, és betekintettek minden zugba, de anélkül, hogy bárkit is megszólítanának. Azután hazamentek, s a dyina így szólt:

– Ha akarod, most vedd le öltözékedet! Ne öltözz főnök fiának, hanem vedd ezt a rongyot, öltsd magadra, és menj oda, ahol tegnap voltunk. Adok neked három fehér koladiót, kérd meg ezekkel a király leányának a kezét. Meglásd, a leány visszautasít téged, de az apja nem tagadja meg kérésedet. Itt már ér egy kis meglepetés. Akármit is ajánlanak neked, fogadd el. De ha igazán meglepő dolgokat akarsz látni, sokáig légy türelemmel.

Levetkőzött akkor az ifjú, zsákot öltött magára nadrág és bubu helyett. Három koladiójával elment a király falujába, akit őt kíséője társaságában talált. Nagy tisztelettel köszöntötte őket, magabiztosan leült, és elmondta jövele célját. A kíséret tagjai felháborodva kinevették. Az utashoz fordultak, és így szóltak hozzá:

– Te rongyos, te mered megkérni a király leányának a kezét? Micsoda balgaság vitt téged erre a gondolatra? Kolródj innen, különben megölünk és feláldozunk!

Nyomban szól emelt azonban a király, és így szólt kíséretéhez:

– Ember-e vagy állat ez az idegen? Úgy vélem, ember, miként ti vagytok. Rokonai vannak, mint nektek, és még talán tekintélyesebbek is, mint ti vagytok. Nem szeretem a hozzátok hasonló tapintatlan embereket. Hívjátok a leányomat. Odaadom ennek az ifjúnak, akár akarja, akár nem. Nem szorulok a magatokfajta arcátlanok tanácsára. Én király vagyok, és nem cselekedhetek rosszat ezzel az idegennel.

Szégyenkezve kértek bocsánatot az udvaroncok, s elszállásolták az idegent a királyleány házába. A leány még az udvaroncoknál is

jobban felháborodott, amikor meglátta a piszkos és rosszul öltözött vőlegényt, de nem mert szembeszállni apjával: titokban akart bosszút állni jövődő férjén. Azt mondta neki:

– Ugyan jó sorod lesz! Hogyan mered összehasonlítani magad velem? Azért, mert te vagy a jövődő férjem, te csimpánzruhájú?

És csak sértegette. Az ifjú semmit sem válaszolt. Este a menyasszony elkészített egy tál korpát számára, de nem vízzel, hanem kecskehúggal, mintán a kecskeólba szállásolta el vőlegényét. Az ifjú nem evett belőle, de semmit sem szólt a leánynak. Tíz óra körül megkérdezte, bemehet-e hozzá. Válaszként a leány tizenötöt vágott ostorral a fenekére. Az ifjú erre visszament nyomorúságos szállására, Éjfél tájban elment a dyinához. jó étvággal megette az ott talált, finoman elkészített élelét, és puha ágyon aludt reggelig. Korán reggel, öt órakor felkelt, ismét felöltötte zsákból készült ruháját, és kétrét görnyedve bekuporodott szállásába, amit jövődőbelije kijelölt. Reggel úgy lett, mint aki nagyon éhes: és amikor enivalót kért a leánytól, azt mondta, hogy a korpa kevés volt neki. A leány felszólította, menjen el délelőtt, és hozzon tíz köteg rőzsét. El is ment, kimerülten jött vissza, kezei vértől vörösek lettek, mivelhogy nem szokott dolgozni. Aztán újra ott találta kecskehúgyos korpáját. Úgy tett, mintha kunyhójában megenné, de lyukat ásott és abba ürítette a tál tartalmát.

Csodálkozott a leány, hogy az ifjú egyáltalán nem sovány, pedig rosszul tartja és rosszul táplálja. Volt neki egy varázsló szolgálólánya. Ez, talán álmában, látta, hogy az ifjú nemesember, a leánynál is nemesebb. Egyre azt tanácsolta úrnőjének, tartsa jól ezt az embert, aki egy napon védelmezője lesz. Valahányszor így beszelt úrnőjének, szigorú büntetést kapott, de mindig csak ugyanazt hajtogatta. Úrnője azonban nem hallgatott rá.

Egy éjjel, amikor az ifjú elment a dyinához, ezt a parancsot kapta tőle:

– Adok neked egy puskát, egy kardot meg egy lovat. Kísérődnek is egy puskát, egy kardot meg egy lovat adok. Ne menj holnap a faluba. Várj kilenc óráig. Menj akkor a falu keleti végére, ahol egy kis tavat találsz. Jövődőbeli asszonyod holnap odamegy mosni. Egy királyfi jön majd arra barátaival, hogy elrabolja őt. Amint magukhoz ragadják, kilépsz rejtekedből, megfutamítod, lovadon visszaviszed a

leányt a házába, és visszajössz ide. A leány nem ismer rád, nagyon hálás lesz neked, és arra kér, maradj vele, legyél a vőlegénye. El ne fogadd. Csak vidd vissza, s gyere vissza hozzám. Miután megfutamítottad az ellenséget, s visszavetted a leányt, elmegy egy nagy fa alatt: annak a fának egy ága az út fölé hajlik, vágd le, add oda kísérődnek, és az otthagyja a leány ajtaja előtt. Egy napon tanúságot tesz ez az ág.

Így is történt. Az ifjú megfogadta a tanácsot. Másnap, a reggeli után felveszi ruháit, derekára piros övet rak, amit a dyina adott neki, kapja a puskáját és kardját, és felül egy fehér lóra. Kísérője is így tesz, de az ő öve kék, és szürke lóra száll. Elindulnak a kis tóhoz, amelyről a dyina beszélt. Egy fa mögé rejtőznek, látják megjönni a leányt, barátnői kíséretében. Az ifjú nagyon elgondolkozik, kísérője kérdi, mi bántja, de nem válaszol semmit. Rövidesen egy egész csapat állig felfegyverzett lovast pillantanak meg, élükön egy királyfival. A csapat mögött griot-k énekelnek dicsőítő énekeket, magasztalják a királyfit, és a harcosok, akiket lángra gyújtanak a dalok, fogadkoznak, hogy ők ragadják el a király leányát. A királyfi kedvenc griot-ja ragadja meg elsőnek a leányt. A leány dulakodik, szidalmazza és fogadkozik, hogy nem megy vele. A királyfi csak lányokat lát, ezért parancsol ad embereinek, hogy ne közeledjenek; griot-jával megfogják a leányt, és ő maga mellé emeli nyergébe. Amint távozni akarnak, meglátják maguk mögött a kalandvágó ifjút és kísérőjét. Kemény harc kezdődik köztük. Rövid idő múltán a király fia és társai futni kényszerülnek, mintegy harminc sebesültet hagyva hátra.

A kalandvágó ifjú nyergébe emeli a leányt, visszaviszi a faluba, de nem felejt el letörni az ágat, amit a mester megjelölt. Kérleli a leány, maradjon, de ő nem hajlandó. Két órákor tér vissza a dyina lakásához, elégedetten, amiért a leány nem ismerte fel.

A leány közben felkereste apját, és így szólt hozzá:

– Nagy tisztelettel tartozom atyámnak, nem merek kívánságainak ellene szegülni, de akit nekem szánt férjül, az az emberek legméltatlanabbika. Ma, köszönet két ifjúnak, akiknek határtalan hálával tartozom, kíséretemmel együtt megmenekültem a haláltól. A férj, akit nekem kijelölt, nem volt itt, nem is láttam reggel óta.

Válassz hát el minket, s kerestessd meg azt a két ifjút: egyikük arája leszek.

Az apa nem is válaszolt, csak gúnyolta leányát. Kétségbeesetten ment haza a leány.

Azon az éjszakán aludni sem tudott. Reggel korán megpillantotta a konyhából kilépő ifjút, szokásos öltözetében. Haragtól tajtékozva rárontott, földre teperte, és harminc korbácsütést mért rá, szidalmazta és megmondta, hogy nem lesz a felesége, mert tegnap, amikor egy csapat ifjú el akarta rabolni, amilyen senkiházi, ott sem volt, de két ifjú segítségével, akiknek végtelenül hálás, megmenekült. Kiküldte a legényt, keressen még aznap húsz köteg rőzsét.

Mielőtt a nap leáldozott, az ifjú összegyűjtötte a húsz köteg rőzsét, anélkül, hogy napközben bármit is evett volna. Éjszaka elment a dyínához, jót evett, jót aludt egészen másnap reggelig. Így élt hat napig. A hetediken a leány megint mosni ment. Megisméltódott a történet. Az ifjú és kísérője öltözéket és lovat cserélt, a leányt ezúttal egészen a királyfi falujáig hurcolták, amíg a kalandok keresője és kísérője kiragadták az ellenség kezéből, és megfutamították a támadókat. Ezúttal a dyina tanácsára az ifjú könnyen megsebesítette térdét. Amikor visszavitte a leányt, az kendőjével bekötötte megmentője sebet, s ismét kérlelte, maradjon vele. De az ifjú nem hallgatott rá, és este visszament a dyina házába, és jól pihent másnapig. Azon a reggelen hatvan korbácsülést kapott és a legkülönbözőbb szidalmakat, enni sem adtak neki, de megparancsolták, hogy negyven köteg rőzsét szedjen.

Azon az éjszakán, mivel azt akarta, hogy a leány, aki oly rosszul bánt vele, észrevegye, belépett a leány konyhájába, meggyújtotta a lámpát, szétnyitotta sebének a kötést, olajat vett a lámpa melletti edénykéből, sebet kengette vele, mindezt a leány kendőjével, és újra bekötötte a sebet. A varázsló szolgálóleány, aki nem aludt, megismerte úrnője kendőjét. Szó nélkül figyelt, hagyta, hogy az ifjú kimenjen, de örült, hogy milyen jó tanácsokat adott az ifjú ügyében úrnőjének, mivelhogy a kendőről rádöbbsent, hogy igaz, amit álmodott. Mikor az ifjú kiment, felkelti úrnőjét, és elmondja neki, hogy a kecskeóiban lakó ifjún felismerte kendőjét. Úrnőjc azonban rá se

hederített, és ismét elaludt. Még hat napig ugyanolyan rosszul bánt a legénnyel. A hetedik napon a királyfi, aki már kétszer el akarta rabolni, harmadszor is kísérletet tett. Még több ifjú harcost toborozott össze, mint első két alkalommal. A kalandkereső ifjú és kísérője megint más ruhát öltött, s ugyanott találkoztak: a csata még hevesebb, a két ifjú huszonhét ellenséges harcost ölt meg és harmincat megsebesített. Ezúttal bizony nehezen mentették meg a leányt. Az ifjú ezúttal másodszor is megsebesült: a leány egy másik kendőt adott neki, olyat, amit ezúttal először viselt, és most jól megnézte az ifjút. A kalandkereső visszament a faluba, és jól töltötte az éjszakát. Kora reggel az ifjú ismét felöltötte gönceit, és visszament a kecskeóiba. Ezúttal azonban magával vitte rendes öltözetét is: amint a kunyhóba ért, levetette rongyait, rendesen felöltözött, újra bement a leány házába, levette kötését, hogy sebeit beiolajozza. A király leánya, akit az ajtó roppanása felébresztett, felismerte két kendőjét és az ifjút is, akivel oly kegyetlenül bánt. Előbb szégyenkezve letérdelt az ifjú elé, és zokogva bocsánatot kért azérl, amit tett. Az ifjú nyomban megbocsát neki. A leány azonnal kiadja a szeretője útját – szeretője még aludt ekkor –, majd gyengéden megcsókolja jegyesét. Reggel összehivatja a véneket, hogy atyja előtt szentesítse a megmentőjével kötött házasságot. Egyre csak bocsánatért könyörögve, annyi kedvességgel és szeretettel halmozta el a fiút, hogy a kalandkereső egészen meghatódott, bár nem felejtette el a sok bánatot, amit el kellett viselnie. Megkapta a leány kezét, s a leány, hozományként egy kiló aranyat, száz marhát, száz kecskét, száz bárányt, száz szolgát, száz szolgálólányt és tíz lovat vitt magával. Az ifjú még aznap útnak akart indulni. Elkísérte őt a falu minden lakosa; a griot-lány is elkísérte úrnőjét.

A dyina jól fogadta a kalandvágó ifjút, megdicsérte bátorságáért és türelméért. Három nap múlva az ifjúnak el kellett hagynia a dyinát, hogy hazamenjen. Nehéz szívvel váltak el egymástól. A dyina kérte az ifjút, legyen elnéző az asszony iránt. A férj és a feleség elhagyták a dyinát. Három nap és három éjszaka meneteltek. Az asszony egész úton három köteg rőzsét vitt a fején, de még kecskehúgyot sem kapott inni, korpát sem kapott enni: semmit sem adnak neki, hiába könyörög, panaszkodik, sír. az ifjú nem bocsát

meg neki. Minden könnyörgése csak haragra gerjeszti az ifjút és a korbácsütések csak úgy záporoznak a nő testén. Amikor pedig egy folyóhoz érnek, az ifjú a vízbe dobja az asszonyt: egy krokodilus zsákmánya lett.

A VÉN BOSZORKÁNY

Kono

Volt egyszer egy vén szipirtó, aki megevett minden nőt, akit a fia feleségül vett. Mikor legutolsó feleségét is elvesztette, elment a férfi egy szomszédos faluba, hogy onnan is hozzon magának feleséget. Az új feleség húga maga is varázsló volt. Amint az ifjú házasok útnak indultak a férfi faluja felé, a fiatalabbik lány ajánlkozott, hogy elkíséri őket. De, bár a férj beleegyezett, nővére nem engedte.

Úgy tett hát a kis varázslólány, mintha lemondott volna tervéről. Útnak eredt a pár. Ő pedig szép késsé változott, és lefeküdt utakra. Nővére észrevette és felkapta a szép kést, de amint meghallotta húga hangját, azon nyomban el is dobta. Erre a leány szép kendővé változott át, amit boldogan vett fel nővére a földről.

Eközben a vén boszorkány bőséges lakomát készített az ifjú pár tiszteletére. Mielőtt azonban megkínálta volna őket, mérget rejtett az ételbe. De a kis varázslólány, aki közben szürke gyíkká változott, észrevette, s elmondta az ifjú párnak.

A vén boszorkány azonban nem mondott le tervéről, és csak az éjszakát várta, hogy menyét, amint elalszik, felfalja. Húga tanácsára azonban a fiatal asszonyka lefekvés előtt megkérte boszorkányanyósát, hozzon neki hálóban vizet. El is ment a szipirtó a patakhoz, de egyhamar nem jött vissza.

A két fiatal pedig élt az alkalommal és megszökött.

A VADÁSZ ÉS A KÉT MAGÁNYOS NŐ

Kono

Két asszony élt egyazon folyó partján, egyikük a forrásnál, a másik a torkolatnál.

Ez a két asszony sohasom találkozott egymással.

A forrásnál élő asszony száraz rizsen élt, míg a torkolatnál élő csak mártáson.

Történt, hogy a két asszony egy napon találkozott. Együtt készítették el ételüket, az egyik adta a rizst, a másik a mártást.

– Ez a legjobb étel, amit valaha ettem – mondta az egyik asszony,

– Ez a legpompásabb eledel, amit valaha ízleltem – mondta a másik.

Éppen ebben a pillanatban arra ment egy vadász, üdvözölte az asszonyokat, és beszédbe elegyedett velük.

Akkor meghívta őt a két asszony, ossza meg velük ételüket: az egyik mártásos rizst rakott az edénybe, a másik átnyújtotta azt a vadásznak.

Melyik asszonynak volt nagyobb az érdeme?

HÁROM FIATAL VARÁZSLÓ

Kono

Három fiatal varázsló élt együtt, egy faluban.

Féltékeny volt a falu főnöke a három ifjú mindinkább növekvő hírére, és alkalmat keresett, hogy megszabaduljon tőlük.

Végre lehetőséget talált, és a fiatalok kénytelenek voltak elhagyni a közös házat.

De magukkal vitték varázsszerüket: az első a tükrűot, a második a repülőszőnyeget, a harmadik egy tehénfarkat.

Az egyetlen, amit nem tudtak magukkal vinni, egy fiatal lány volt, akinek mindhárman udvaroltak.

Történt egy napon, miközben az országban utazgattak, hogy az első varázsló belenézett csodatükrébe, és azt mondta a többieknek: menyasszonyunk nagyon beteg, és rövidesen meg fog halni.

Akkor a második szétterítette szőnyegét, hívta barátait, üljenek rá, és egy szempillantás alatt elrepültek szülőfalujuk közelébe.

Mindhárman nyomban a házhoz indultait, ahol a lány feküdt.

Ekkor a harmadik elővette a tehénfarkat, háromszor megérintette a fiatal lány mozdulatlan testét. A beteg felnyitotta szemét, felkelt és köszönetet mondott megmentőinek.

A három varázsló közül melyik követte el a legnagyobb csodát?

A NYOMORÚSÁGOS NOHON

Mano

Volt egyszer egy nagyon nyomorúságos ember. Nohonnak hívták. Nem volt fedél a feje fölött, nem volt ruhája sem, és csak abból élt, amit éppen szerzett a vadászaton.

Volt két nagyon gazdag és nagyon szép asszony, egyikük Keletnek lakott, a másikat Nyugatnak; amint meghallották ennek az embernek a hírét, elhatározták, hogy boldoggá teszik, és hozzá mennek feleségül.

Az asszony, aki Kelet felől jött, gyönyörűséges ruhákat szabatott Nohonnak, és egy sisakot meg egy pápaszemel is vásárolt neki. Csináltatott bútorokat, és összeszedett mindent, amire csak egy boldog embernek szüksége van.

A Nyugat felől érkező is így tett, de ő egy lovat is szerzett.

Mindketten ugyanazon a napon hagyták el falujukat. Előbb a Keletről jövő asszony érkezett meg kíséretével Nohon falujába. Amikor az emberek megtudták, hogy Nohon felesége akar lenni, bolondnak tartották. Nohon nem volt odahaza, és az asszony csakhamar három kunyhót építtetett kíséretével. Főzetett egy nagy kondor rizst, s megkínálta a falu előkelő embereit.

Közben a napnyugati asszony nem messze a falutól találkozott az emberrel, akiért jött. Megkérdezte tőle, ott van-e Nohon a faluban. Az ember azt felelte, hogy ő maga az. A derék asszony megparancsolta kíséretének, mosdassák meg, öltöztessék a magával hozott szép ruhákba. Aztán lóra ültette, és így szólt:

– Azért jöttem, hogy összeházasodjunk.

Együtt érkeztek meg a faluba. Meglepődött Nohon, amikor látta, hogy három kunyhó birtokosa lett, és egy másik szép asszony is vár rá. Alighogy megérkezett, a keleti asszony megkínálta a rizzsel, amit készített neki. Nohon megköszönte, és a másik asszonyt is megvendégelte kíséretével együtt.

Mit gondoltok, melyik asszony kedvesebb Nohon szívének?

AZ AGGLEGÉNY, AKT CERKÓFMAJMOT VETT FELESÉGÜL

Kono

Élt egyszer egy faluban egy agglegény, akit mindenki megvetett. Sohasem volt az asszonyoknál szerencséje, Egy napon egyedül elindult az erdőbe, hogy ott elsírja bánatát. Egyszerre csak arra jött egy cercófmajom s kérdezte, miért siránkozik. Mikor a majom megtudta, mi az oka bánatának, szépséges asszonnyá változott. A férfi elragadtatva megkérte, legyen a felesége. A cercófmajom beleegyezett, azzal, hogy a férfi soha le nem leplezi titkát. A férfi meg is ígérte.

Rövidesen megülték az esküvőt, és a majomból jó háziasszony lett. De a szokás második természetünk, s a cercóf, valahányszor a folyóhoz ment vízért, magára öltötte a majombőrt, és a fákra mászott gyümölcsöt szedni.

Történt egyszer, begy anyósa meglátta menyé átváltozását, s elhíresztelte a faluban.

Szégyenkezve ment vissza a cercóf-asszony az erdőbe, és soha többé nem jött vissza.

AZ ÁRVA, A SZARV, A PÓK ÉS AZ OSTOR

Kono

Együtt élt valaha az árva meg a pók.

Nagy éhínség pusztított egyszer az egész országban.

Ezekben a nehéz napokban egy reggel együtt ment el az árva meg a pók, hogy a patak partján csapdát állítsanak fel, ott, ahová a nap forróságától eltikkadva inni járnak az állatok.

Amint leszállt az éjszaka, Siyi, a pók, az árva tudta nélkül, elment megnézni, mi akadt a csapdába. A maga csapdájában egy szarvat talált, barátjájában egy szép ostort.

Elégedetlen volt a zsákmánnyal, s kicserélte a két tárgyat, majd hazament.

A kakas első szavára a két csapdakészítő kiment a patakpartra. A pók kézbe vette az ostort, míg az árva a szarvval játszadozott. Hogy csodálkoztak, amikor a szarv első hangjára töméntelen finom étel jelent, meg! Irigység töltötte el Siyit.

Akkor az árva összeszedte az ennivalót és hazavitte. Ott nagy ünnepséget rendezett, és meghívta az egész falut.

Siyi nem kevesebb csodát tett a maga ostorával, de ennivaló helyett azzal csak ütésekkel lehetett elővarázsolni.

Mikor erről meggyőződött, Siyi elhatározta, hogy részelteti benne a falu minden lakóját.

Amikor a falu lakói összegyűltek, Siyi parancsot adott az ostornak, és az néhány pillanat alatt szétszórta az egész népet.

Siyi, az ülések záporában, amelyek őt sem kímélték, elmenekült a házába, és most is ott él.

A PÓK, A KŐ ÉS A NYÚL

Kono

Egy napon Siyi, a pók, megéhezett. Bolyongott az erdőben. ennivalót keresett.

Egyszerre csak, fent egy fán, megpillantott egy jókora követ, s csodálkozva felkiáltott:

– Hé! kulubukulo!

Erre a szóra leereszkedett a kő, és olyat ütött a pókon, hogy majd szétrepedt a feje.

Nem szólt semmit Siyi, csak ment, és megkereste az antilopot, odavezette és azt mondta neki, mondja ki ő is azt a szót. A kő úgy eltalálta az antilopot, hogy az elterült, és lábra sem állt többé.

Jól mulatott Siyi, és így tett az erdő egész sor állatjával, a legkisebbekkel és a legnagyobbakkal egyaránt.

A nyúl akkor nem volt a faluban.

De amint hazatért, nem késlekedett a pók, hogy meghívja, keresse fel ő is a követ.

Mikor a fa tövéhez értek, azt mondta a nyúl Siyinek:

– Mit is kell tulajdonképpen mondani? Nem emlékszem arra a szóra.

Akkor Siyi a fülébe súgta a varázsszavakat.

– Tessék? – kérdezte a nyúl.

Siyi mérgesen felkiáltott:

– Hát nem hallod? Hé! kulubukulo!

Lezuhant erre a kő, és agyonverte a pókot.

A nyúl győztesen tért vissza falujába.

A FALÁNK PÓK

Kono

Nagy volt az éhínség, és Siyinek, a póknak meg feleségének nem volt mit enniük. Nem maradt a kamrában csak egyetlen véka rizsliszt.

Akkor megette a pók a felét, és megparancsolta feleségének, adja a maradékot egy félszeműnek, aki távollétében majd erre jár.

– Most pedig megyek a mezőre – mondta akkor Siyi a feleségének, de valójában csak elrejtőzött a kertben, a háza mellett. Itt kivette egyik szemét, és egy fa villás ágára rakta, aztán eltávozott.

De a felesége közben gombókendert ment keresni a konyha számára, és ráakadt férje szemére. Felismerte és nyomban megértette, nicsoda csellel akar férje élni. Behintette férje szemét borssal, kitelte a napra száradni, s aztán visszarakta az ágra.

S íme ekkor megérkezett egy félszemű idegen, de bizony nem esett nehezére az asszonynak felismerni maskarába bújt férjél. De szó nélkül odaadta neki a maradék ételt.

Fortélyával elégedetlen ment Siyi, hogy megkeresse szemét, és a helyére illesztette. De az már semmire sem volt jó.

Így a szerencsétlen Siyi, aki valósággal félszemű lett, újból elment, és csak késő este ért haza. A leleplezéstől félve eldobta használhatatlan szemét, és megmagyarázta feleségének, hogy csapdaállítás közben vakult meg, mert egy rugó megsértette.

De a felesége így válaszolt:

– Mindent tudok. Hát nem te voltál a félszemű, aki megette a rizset? Íme, ez a jutalmad.

A PÓK ÉS A MADÁRIJESZTŐ

Kono

Ha meghalok, temessetek el manióka- és batátaültetvényem földjébe, minden konyhaeszközzel együtt – mondta egy napon Siyi, a pók terhes feleségének.

Másnap valóban meghalt a pók, és úgy is temették el, végakarata szerint.

A következő napon az asszony észrevette, hogy valaki fosztogatja az ültetvényt. Férje holtteste sern volt ott a sírban.

S ez napról napra megisméltődött.

Elment erre az asszony egy öreg varázslónőhöz, aki ezt tanácsolta neki:

– Öltöztess fel egy karót bububa, és tegyél a fejére egy sapkát, mintha férfi lenne. Kend be enyvvel, és állítsd a földed közepébe.

Megfogadta az asszony a tanácsot.

A következő éjjelen, mint máskor, Siyi kiment a mezőre, kiszedte a földből a batátagyökereket, és már készülődött az evéshez. Ebben a percben Siyi észrevette, hogy egy ember van a közelben. Megkérdezte tőle, kicsoda. De az idegen egy szót sem válaszolt.

Akkor Siyi mérgesen odament hozzá és arcul ütötte. De odaragadt a jobb keze. Dühében erre baljával meg a lábával is megütötte-megrúgta.

Másnap reggel Siyit, a pókot, ott találta a felesége, a karóhoz ragadva.

HOGYAN LOVAGOLTA MEG A NYÚL AZ ELEFÁNTOT

Kono

Egy napon az elefánt, az erdei állatok királya, útra készült, hogy egy rokona temetésére menjen.

Összehívta minden alattvalóját. A rátarti uralkodó azt akarta, hogy a temetési szertartás pompázatos legyen.

A nagyszámú kíséretben ott volt a nyúl is.

Minden állat tanácsokkal látta el az elefántot, de az csak elégedetlen volt.

Végül előlépett a nyúl, és azt mondta:

– Királyom, öltsd magadra legszebb és legpompázatosabb ruháidat, s kellene valami olyan fejék is a számodra, amelyet még soha senki nem látott: öltöztess engem legragyogóbb bubudba, és tegyél a fejedre. Meglásd, ennek rnicsoda hatása lesz!

Nagyon elégedett volt az elefánt, és ezt mormolta:

– Nagyszerű ötlet, úgy lesz, ahogy barátunk, a nyúl mondta.

S ezzel, nagy pompa közepette, a nyúl királya fejére kapaszkodott, s a temetési menet útnak eredt a szertartások helyére. Mikor megérkeztek, rivalgással fogadta a tömeg a nyulat, és az elefántot lábánál fogva egy nagy fához kötözte.

Akkor a nyúl, gőgjében, minden állatok királyának hirdette ki magát.

Mire az elefánt sértődötten szétzúzta láncait, és kiűzte az erdőből a nyulat. S ettől a naptól el nem mulasztja gyökerestül kilépni a fákat az erdőben, mert úgy véli, megleli odvaikban az elrejtőzött ellenséget.

A CSIMPÁNZ EREDETE

Gerzé

Élt egyszer az erdőben két fiatal lány, akik rendszeresen átjártak a szomszéd piacra. Ez a két lány valójában két szarvas volt, s amikor piacra akartak menni, mindannyiszor lánnyá változtak. A faluban az emberek kezet szorítottak velük, de ha bárki titkos barátaikról kérdezősködött, ők mindig nyájasan kitértek a válasz, elől. Négy héten keresztül járlak a piacra. Az ötödik héten egy vadással találkoztak, aki barátkozni akart velük. A lányok szívesen fogadták közeledését.

Azt mondta a vadász:

– Menjünk anyám házába: ha akarjátok, ma este az ő vendégei lesztek.

De a lányok visszautasították a meghívást, és azt mondták, hogy soha nem alszanak egyebütt, mint odahaza.

– Jól van – mondta a vadász –, ha nem akartok nálunk aludni, elkísérlek benneteket egy darabon.

De ezt is visszautasították a lányok; azt hozták fel kifogásnak, hogy soha senki nem kíséri őket. Azt mondta erre a vadász:

– Várjatok, hadd keressek legalább néhány szem koladiót, hogy megajándékozzalak vele titeket.

Úgy tett a vadász, mintha koladiót keresne. Azlán egyet kerülve eljutott arra az útra, amelyen a két lány a piacra jött. Egy helyen azután letért az útról, nekivágott a bozótnak, és a sűrűben keresgélve, meglelte a két bőrt, amelyet a lányok mindannyiszor magukra öltenek, amikor vissza akarnak változni szarvassá. A két bőrt összegöngyölte, és elrejtene kunyhója mélyére. Aztán visszatért a két lányhoz, és megajándékozta őket két koladióval, amiket a vadász barátjától kapott. Megint meghívta a lányokat, de azok ismét visszautasították a meghívást, és elindultak a szokott irányba. Ámde hiába keresték a bőrüket, ott, ahol elrejtették, semmit sem találtak. S mivel nem tudták felvenni igazi alakjukat, kénytelenek voltak visszafordulni, és kérni a vadászt, fogadná be őket. Hívta őket a vadász, háljanak vele. De a lányok visszautasították, és inkább a vadász anyjához mentek aludni. Éjszaka nagyon nyugtalanok voltak, mert nem tudták, hogyan fognak ismét szarvassá változni. Egyikük

azt ajánlotta, térjenek vissza reggel az erdőbe, megkeresni a bőrüket. Valóban, kora hajnalban útnak is indultak. Ám hiába keresték egész délelőtt, nem leltek semmit. Délután visszatértek a faluba. Megkérdezte a vadász, honnan jönnek.

– Rőzsét kerestünk, de nem találtunk.

Bementek a kunyhóba, estefelé a vadász anyja rizst adott nekik, hogy készítsenek belőle vacsorát. Vacsora után a vadász rávette őket, hogy háljanak vele. Nem sokkal ezután teherbe estek.

Történt egy napon, hogy kimentek a földekre, ennivalót vinni az embereknek, akik a vadásznak segítenek a mezei munkában. Egyszerre csak eszükbe jutott, hogy elfelejtettek sót hozni. Azt mondta férjük, keressenek a csomagban, amit a kunyhó mélyén felakasztott. Amikor a két asszony egyike elment sót keresni, véletlenül ráakadt az összegöngyölt szarvasbőrökre. Kinyitotta a göngyöleget, nem abban a csomagban van-e a só, de milyen nagy volt a meglepetése, amikor felfedezte a régi bőröket. Azután megkereste a sót, ott volt mindjárt mellette. Nem mulasztotta el azonban, hogy elvigye a bőröket, és gondosan el is dugta ott, ahová vízért szoktak járni.

Evés után azt kérte tőlük a férjük, készítsék el neki az esti fürdőt. Fogták az edényeket, és elmentek a kis tóhoz, mintha csak vízért mennének. De ahelyett mindketten magukra húzták szarvasbőrüket, vigyázva, senki meg ne lássa őket, és abban a pillanatban szarvasokká változtak.

Kereste a vadász az asszonyait, de nem talált mást, csak az edényeket a víz mellett. Este, amikor hazatért, észrevette, hogy eltűntek a bőrök, és megértette, hogy két felesége visszaváltozott szarvassá, és elhagyta őt.

A két szarvasasszony nemsokára az erdőben világra hozta kicsinyét, de gyermekük az erdő semmilyen vadjához sem hasonlított.

Összehívta az oroszlán az állatokat, kicsiket és nagyokat, hogy jöjjenek el a szarvasokhoz, és mondják meg, milyen állatfajta is született. Az elefánt, a párduc, a bivaly és a többi állat mind kijelentette, hogy soha nem láttak hasonló állatokat, és azt javasolták, hívják meg a ravasz nyulat, majd az megmondja, milyen ez az új fajta.

Amikor megérkezett a nyúl, megállt az oroszlán színe előtt, és azt mondta:

– Te nagy főnök vagy, és azért hivattál, hogy megmondjam, milyen fajtából valók ezek az állatok, legyen kívánságod szerint.

Amint megvizsgálta a szarvasok gyermekeit, fölszaladt egy nagy fára, és így kiáltott:

– Ezek az állatok nagyon hasonlítanak az emberekre, de mégsem emberi lények. Hívjuk őket valónak, azaz csimpánznak.

Erre az állatok együtt kiállónak: „Volo!” És tapsoltak hozzá!

Így keletkezett a csimpánzok fajtája.

A NAP ÉS A HOLD

Kono

Valamikor nem volt soha éjszaka. A nap és a hold mindig fenn ragyogott az égen, és egyenlő volt a fényük.

Egy napon elmentek a folyóhoz vizet inni. Amikor a hold letérdelt a parton, a nap belökte a vízbe.

Azóta a hold színe sápadtabb és olyan, mint a csillagok fénye.

A NAP ÉS A HOLD EREDETE

Gerzé

A világ kezdetén nem volt más, csak az isten, egy gyerek, az ég, a föld, a tenger, az állatok meg a fák. Nem volt se nap. se hold.

Csapdát készített az isten. Kora hajnalban odament a gyerek megnézni, nem akadt-e bele valami. S ahányszor a gyerek egy állatot talált benne, hívta az istent, és az megmondta, hogy hívják azt az állatot. S aztán isten mindig megengedte a gyerekeknek, hogy megegye az állatot.

Egy reggel a gyerek valami csodálatos lényt talált a csapdájában. Szólította istent, aki hangosan megmondta a nevét:

– Ez a nap.

S maga az isten vette ki a csapdából, és magasra tette, fel, az ég boltozatára.

Másnap reggel a gyerek a holdat találta a csapdában. Hívta istent, aki azt is kivette a csapdából, és felrakta az égre.

A VILÁG ÉS AZ EMBEREK TEREMTÉSE, A HALÁL EREDETE

Kono

Kezdetben nem volt semmi. A világmindenség sötétjében éldegélt Sa, a halál, asszonyával és egyetlen leányával.

Hogy legyen hol élnie, Sa titokzatos módon hatalmas sártengert teremtett. Jött egy napon Alatangana, az isten, hogy meglátogassa Sát mocsaras birodalmában. S midőn látta, hogyan él Sa, megfeddette őt Alatangana, amiért ilyen rideg hont teremtett, ahol se növény, se élőlény, se fény.

S hogy orvosolja a hibákat, Alatangana nekilátott és megszilárdította a sarat. Így teremtette a földet, csak hogy ez a föld sivárnak és szomorúnak rémlett, s ekkor növényeket is teremtett és mindenfajta állatokat.

Elégedett volt Sa, amiért otthona ily kellemes, összebarátkozott Alatanganával, és nagyon szívesen fogadta. Kis idő múltán Alatangana, aki legényember volt, megkérte vendéglátója egyetlen leányának kezét.

De az atya mindig talált valami kifogást, s végül is visszautasította a kérést. Akkor megegyezett titokban Alatangana a fiatal nővel, és elvette feleségül. S hogy meneküljenek Sa haragja elől, a fiatal pár a föld egy távoli zugába menekült. Ott boldogan éltek, sok gyermekük született, hét fiú és hét leány, akik közül négy leány és négy fiú fehér bőrű, három leány és három fiú fekete volt. Szüleik bánatára a gyermekek egymás közöli különféle nyelveken beszéltek, amit a szülők nem értettek meg.

Bújában Alatangana végül is úgy döntött, hogy elmegy tanácsot kérni Sától, és késedelem nélkül útnak indult:

Hidegen fogadta az após a vejét, és azt mondta neki:

– Bizony, én büntettelek meg téged, mivel hogy megsértettél. Soha meg nem értheted, mit mondanak a gyermekeid. De fehér gyermekednek adom Klit, azaz az észet, és Sébélát, azaz a papírt, hogy gondolataikat megvallhassák neki. És hogy fekete gyermekeidnek legyen mit enniük, s megszerezhessenek mindent,

amire szükségük van, ők Kalit kapják, azaz a kapát, Gbiyét, azaz a sarlót, és Yugót, azaz a fejszét.

Azt tanácsolta inég Sa Alatangának, hogy fehér gyermekei egymás közöli házasodjanak, és ugyanígy legyenek a feketék is. Mivel Alatangana meg akart békulni apósával, megfogadta, hogy úgy is lesz. S mikor visszatért, valóban megrendezte gyermekei házasulási ünnepségét. Szétszóródtak aztán azok a világ minden táján, és létrehozták a fehér meg a fekete fajtákat. Ők lettek az ősei számtalan utódnak, azoknak, akiket ma úgy ismerünk, hogy franciák, angolok, olaszok, németek meg aztán konék, gerzék, manók, malinkék, tomák, yarubák.

Az így benépesült világ azonban továbbra is sötétségben élt. Alatangana tudta, hogy megint el kell mennie Sához, és világosságot kell tőle kérnie. Megbízta a tutut, a hajnali rőt madarat, s egy tésinét, egy kakast, menjenek el Sához, s kérjenek tőle tanácsot.

Miután meghallgatta a két küldöttet, azt mondta nekik a halál:

– Menjetek haza. Nektek adom az éneket, és ezzel az énekkel hívhatjátok majd a fényt, hogy az emberek munkához láthassanak.

Amint visszatértek. Alatangana megkérdezte tőlük, mi történt Sánál. A két madár így válaszolt:

– Semmit sem érleltünk meg abból, amit mondtak nekünk.

Mire a haragos Alatangana heves szemrehányásokkal illette őket:

– Adtam nektek pénzt, élelmet az útra, és ti nem teljesítettétek megbízatásotokat. Megérdemelnélek a halált.

De végül is Alatangana, nagy jóságában, megbocsátott a szerencsétleneknek.

Nem sokkal ezután a tutu elzengte első énekét, aztán a kakas harsantotta el első kukurikúját. S íme, csoda történt: alighogy a madarak abbahagyták dalukat, felkelt a nap. Megjelent a látóhatár szélén, és Sa parancsa szerint elkezdte égi pályafutását. És amint befejezte útját az égbolton, elment lenyugodni, valahol a föld másik végén. Ebben a pillanatban megjelentek a csillagok, hogy némi fényt adjanak az embereknek még az éjszaka folyamán is.

Azóta, hogy újra hívják a napot, a két madárnak énekelnie kell, a tutunak hajnali öt körül, a kakasnak egy órával később.

Miután így az embereknek adta Sa a nappalt és az éjszakát, a napot és a holdat, magához hívta Alatangánát, s azt mondta neki:

– Valaha elvetted egyetlen gyermekemet, és viszonzásként, én jót tettem veled. Most te háláld meg nekem, amit tettem: megfosztottál egyetlen gyermekemtől, add hát nekem a tieid egyikét, valahányszor csak kérem. Én jelölöm ki majd őket, azzal, hogy *két* küldök hozzájuk álmukban. Ez lesz a hívásom: engedelmeskedniük kell neki.

Bűne tudatában Alatanganának nem volt mit tennie, engedett hát.

És ezért van az, Alatangana engedetlensége miatt, mivelhogy nem teljesítette a hozományfizetés szokását, hogy a föld gyermekei meghalnak.

A HALÁLÁBÓL FELÉLESZTETT LEÁNY

Fulakunda

Dembaru, a hiéna, a vadonban lakott, két, egymástól egy napi járőföldnyire levő falu között. Alkonyat és napkelte között senkinek sem volt szabad arra járnia.

Ketten szerették egymást: elindult a legény mindennap otthonából, átkelt a vadonon, és meglátogatta a szüleinél lakó leányt. Reggel hét óra körül indult el otthonról, és este fél hét körül ment haza. Esztendeje már mindennap megtette ezt az utat, mindig az egyik legjobb barátja kíséretében. A leány oly jó szívvel fogadta, ahogy csak telt tőle.

Egy napon a legény megkérdezte a leányt, nem látogatná-e meg őt. A leány szívesen ráállt, de szülei elleneztek, mivelhogy fiatal még, nem tudja megtenni azt az utat egy nap alatt, és Dembaru veszedelmes. De a leány arra gondolt, hogy a legény már oly sokat fáradt miatta, és oly odaadó: egy napon mégis csak el akart menni hozzá. Felkészült az útra, de szülei csak tovább elleneztek, hogy útra keljen. De mivelhogy már megígérte barátainak és kedvesének, és nehogy azt mondják, hogy rászedte a fiút, és nem állja a szavát, csupán az estét várta, hogy eltűnhessen szülei szeme elől: inkább egye meg a hiéna, gondolta, semmint hogy ne tartsa be adott szavát. Este eltökélte magában, hogy útra kel, és nekiindul az erdőnek. Alighogy beért a fák közé, Dembaru haragja leterítette a fákat, elsötétítette az eget, és hatalmas szelet keltett. Ámde a leány mégsem félt, csak szolgálója rémült meg, és fordult vissza. Dembaru néhány perc alatt háromszor tette meg az utat a két falu között, aztán megragadta a leányt, és azt kérdezte tőle:

– Nem tudod-c, hogy éjszaka én vagyok az erdő ura? A híremet akarod beszennyezni, és énnálam is bátrabbnak akarsz látszani? Egy szempillantás alatt felfallak, ha nem ígérsz meg nekem három dolgot.

Magyarázkodott a leány:

– Van egy szerelmesem, aki nagyon szeret engem. Egy esztendeje mindennap megtette, futva, az utat a két falu között, és ő a mindenem. Megígértem neki, hogy ma meglátogatom. A szüleim meggátoltak benne. Inkább azt választottam hát, hogy te felfalsz, ha

nem kegyelmezel meg nekem, de elfogadom, bármit is ajánlasz, hiszen tudom, hogy te vagy a vadon ura, és ismerem híredet.

Dembaru, a hiéna, így szólt:

– Ha megkérdezik a faluban, hogyan jutottál át az erdőn, mit felelsz?

A leány azt válaszolta, hogy azt fogja mondani, amit a hiéna kíván.

– Jól van. Megtiltom, hogy azt mondd, találkoztál Dembaruval, megtiltom, hogy azt mondd, beszéltél Dembaruval, megtiltom, hogy azt mondd, átkeltél Dembaru erdején. Ha megígéred, hogy nem mondosz mindezt, még kedvesednek sem, azonnal ott teremhetsz. De ha véletlenül is, kedvesed iránti szerelmedben, mégis elmondanád neki, azon nyomban meghalsz, még mielőtt első szavad végére érnél, és én foglak eltemetni. Azután majd újra életre keltelek, számon kérem a szavadat, amelyet nem tartottál be, és felfallak téged is, meg a családodat is.

Megfogadta a leány szentül, hogy senkinek nem szól egy szót sem, és egy szempillantás alatt kedvese, Gyidyam kapuja előtt volt.

Gyidyam nem volt odahaza, a leány Batyit találta ott, kedvese barátját, akinek elmondta utazása célját. De az leginkább az iránt kérdezősködött, hogyan sikerült éjszaka átjönnie az erdőn anélkül, hogy a hiéna megette volna: kérdezte egyre, de a leány nem válaszolt. Szeget ütött ez a fiú fejébe, és aztán Gyidyam elé ment, aki nem is remélte, hogy a leány eljön, mivelhogy éjszaka volt már. A barát elmondta Gyidvamnak, hogy hiába kérdezgette a leányt, hogyan sikerült ideérnie, az nem magyarázta meg mégsem.

Mielőtt Batyi visszatért, a leány elkészített egy nagy tál ételt. Gyidyam üdvözölte őt, és szülei iránt érdeklődött. Hozta a leány a tálat, de kedvese azt mondta, nem eszik belőle, amíg meg nem mondja, hogyan jött. Kínban volt a leány, és kérte kedvesét, ne kérdezze, mert nagy baj érheti őt: beszéljenek másról. Ám a leány csak azt hajtogatta, hogy nincs olyan baj, amit el ne tudnának hárítani. De végül annyira megsajnálta a leányt, hogy megették a leány készíttette éleit. De amint megették, újra kérdezgették. A leány nem akart semmit mondani. Gyidyam így szólt:

– Nem hittem volna, hogy ilyen vagy. Azt hittem, annyira szeretsz, hogy még akkor is elmondasz nekem mindent, ha meg kell miatta

halnod.

Batyi pedig elköszönt és elment, morogva, lefeküdni.

Cyidyam és a leány magukra maradtak. Azt mondja a legény:

– Nem vagy hozzám őszinte. Nem is töltöm veled az éjszakát, ha nem beszélsz. Látom már, hogy nem szeretsz te engem.

Azt feleli a leány:

– Azt mondd, nem szeretlek már, hogy nem vagyok őszinte, azt akarod, hogy elmondjak neked mindent, amiből csak baj származhat. Hát elmondom neked, amit kérsz, de meglátod, amint elkezdem mondani, bizonytal meghalok itt helyben. Nem segít majd rajtam semmilyen szer. Ám oszd meg velem a halált és az életet.

Azt mondja a fiú, tudja ő, hogy semmi meg nem ölheti a leányt ott, ahol vannak.

– Ide hallgass – mondja a leány –, megígértem neked, hogy ma meglátogatlak. Hajnalban indultam volna álunk, de szüleim visszatartottak. Csak este tudtam útra kelni, nehogy meglássanak. Találkoztam Dembaruval, lehelete leterítette a fákat, elsötétítette az eget, de inkább a halált választottam, semmint hogy ne tartsam be neked adott szavamat. Dembaru megkönyörült rajtam: azt kérte csak, ne mondjam senkinek, hogy láttam őt, és figyelmeztetett, ha elmondom, akár neked is, azon nyomban meghalok, és miután eltemetnek, eljön ő, kiás a földből, új életre kelt, számon kéri tőlem, miért beszéltem, miért nem tartottam be, amit ígértem, aztán felfal engem és egész családomat. Most már ismered a titkomat. Ég veled.

S abban a pillanatban meghalt.

Gyidyam megrettent elvesztette a tejét és felriasztotta Batyit hogy elmondja neki, amit kedvese mesélt és megkérdezte tőle, mit tegyen a holtesttel: elvigye-e még az éjjel szüleihez, vagy temesse el itt helyben, és akkor mit mondjon a többieknek? Néhány percnyi keserű gondolkodás után azt mondja Batyi:

– Ide hallgass, temessük el a leányt és majd megmutatom neked, hogy egy jó barát többet ér, mint egy gonosz anya.

Eltemették a leányt, azután azt mondta Batyi:

– Keress egy puskát, puskaport meg golyókat. Ha isten is úgy akarja, élve visszakapod a kedvesedet.

Volt Gyidyamnak egy puskája, elment hát megkeresni, magához vett puskaport meg két golyót. Batyi azt mondta Gyidyamnak:

– Mivelhogy azt mondta a hiéna, hogy kiássa a földből és felébreszti a leányt, ezt a pillanatot fogom kihasználni, hogy visszaadjam neked a kedvesedet. Te pedig. Gyidyam, menj a faluba, és amint az első lövést hallod, gyere a segítségemre.

Gyidyam maradni szeretett volna, s maga akart végezni a hiénával, de Batyi nem egyezett bele: végül is visszatért a faluba Gyidyam, de nem lelte nyugtát és elment, hogy magának is keressen puskát.

A leány halálából a hiéna megtudta hálátlanságát. Kiment a temetőbe és hozzálátott, hogy kiássa. De Batyi ott rejtőzött a közelben egy jó helyen. Amint a hiéna faggatni kezdte az újraélesztett leányt, Batyi gondosan célzott, hirtelen dörrenés hallatszott, a hiéna elterült, és Batyi és Gyidyam egyszerre értek oda az állathoz, és minden oldalról belédöfték kardjukat.

Határtalanul boldog a leány, és egymás szavába vágnak, úgy mesélik egymásnak a történeteket.

A HÉT FIVÉR

Kono

Élt egyszer együtt hét fivér. A legidősebb volt valamennyiük közül a legbölcsebb. Glifonyának hívták. A másodiknak, Gunglassúnak, kifinomult szaglása volt. A harmadik, Yagblé, iszákos volt. A negyedik, Goyéké, mindent összeszedett, amire csak ráakadt, Gosséguéla, az ötödik, arról volt nevezetes, milyen ügyesen épít házakat. Nindezu, a hatodik, a híres varázsló, fel tudta éleszteni a holtakat. S a hetedik, Donkopli, nagyszerű vadász volt.

Történt egy napon, hogy édesanyjuk elment az erdőbe rőzsét szedni, és nem tért vissza a faluba.

Akkor a legidősebb testvér, akit nyugtalanított anyjuk sorsa, összehívta a többieket. Másnap, amint felkelt a nap, együtt indult a hét fivér anyjuk keresésére.

Végül néhány nap múltán a második fivér oszló holttest szagára figyelt fel. Nagyszerű szaglása segítségével Gunglassu odavezette fivéreit a baleset színhelyére. Ott találták szerencsétlenül járt anyjuk holttestét összetörve, egy pocsolyában.

A harmadik testvér letérdelt a tócsa mellé, s amilyen nagy ivó volt, ki is itta az egészet.

A negyedik összeszedte mind a csontokat, de még csak egy ujjperc sem került el figyelmét.

Az ötödik pontosan összerakta a test mindegyik porcikáját, a csontokat meg a húst, de abban a pillanatban, amint a hatodik éppen felkészült rá, hogy visszaadja az asszonynak az élet leheletét, megjelent madár képében egy varázsló, aki varázserejű por segítségével a dolgot meg akarta akadályozni.

De abban a szempillantásban Donkopli, a vadász, megfeszítette íját, kilőtte nyilát, és megölte a madarat.

Így mentették meg anyjuk életét.

Ez idő óta szeretik a gyerekek anyjukat és az anyák gyermekeiket.

AZ ÁLOM

Szuszu

Van valami a világon, ami mindennel édesebb. Édesebb a méznél, lágyabb a sónál, édesebb a cukornál is, édesebb, mint bármi a világon. Ez a valami: az álom.

Ha hatalmába kerít az álom, nincs ami elragadhat tőle. Ha hatalmába kerít az álom, lehet körülötted millió ember, te valamennyiük számára csak alszol...

A KUTAK

Szuszu

Létezik egy kút: öt fajta vize van. Egyik vize édes, másik vize sós. Van vize, amelyik íztelen, s van, amelyik keserű. Az ötödik vörös, mint a vér. Ez a kút a fej!

VILÁGOSBŐRŰ HAMMADAM ÉS FEKETEBŐRŰ HAMMADI TÖRTÉNETE

Fulakunda

Két ifjú esküvel megfogadta, hogy soha egymást meg nem csalják, be nem csapják. Egyikük, Világosbőrű Hammadam, egy nagy főnök fia volt, a másikuk, Feketebőrű Hammadi, egyszerűbb családból származott.

Valahol más vidéken élt egy családapa, aki megszelídített egy tetűt, és egy tökhéjban tartotta. De ez a tetű olyan kövér volt, hogy már nem fért bele a tökhéjba; beletette hát a gazdája egy tyúkketrec-félébe. Tovább hízott a tetű. Belerakja erre az ember egy vesszőkasba, olyanba, amilyent az asszonyok használnak. Hízik tovább a tetű, a kas meg széttörik; átköltözteti erre az ember a tetűt egy embernek való kunyhóba. Mikor a tetű ebbe sem fért bele, megfojtotta őt az ember. A tetűt azonban úgy nevelte fel, hogy senki a családjából, se asszony, se fiú, se leány, nem tudott róla, csak egyetlenegy a griot-jai közül. Az ember meg ez a griot megnyúzták a tetűt, eltették a bőrét, és eldobták a húsát. Volt ennek az embernek egy nagyon szép leánya, szépségének híre elterjedt az egész országban: kihirdette az apa, hogy annak adja feleségül, aki kitalálja, milyen bőrt terít ki a földre.

Olyan szép volt a leány, hogy a szépsége már valósággal földöntúlinak látszott. Az egész falu odasereglett a bőr köré. Az egyik majom bőrének mondta, a másik csimpánzénak, marháénak. Mondták légy, koba, antilop, szarvas, teve, kecske s minden ismert állat bőrének. De el nem lalálta senki, a falu egyetlen lakója sem, pedig valamennyien eljöttek. Akkora volt a tetű, hogy még elefánt, bivaly bőrének is hitték, de senki rá nem jött az igazságra.

Meghallotta a hírét ennek a két ifjú. Elbúcsúztak szüleiktől, s elmentek a leány kezéért vetélkedni. Útközben, egy tavacska partján a főnök fia azt mondja barátjának:

– Megyek elvegezni a dolgomat, várj meg itt a parton.

Bemegy a bozótba, s váratlanul két szarvast pillant meg. A kettőnek közösen egyetlen szeme volt, és azt kölcsönözték egymásnak, hogy legelhessenek. Az ifjú lesben állt, s abban a

pillanatban, amikor a szarvasok éppen cserélni akarták a szemet, ellopta tőlük, de meg sem moccant. Az a szarvas, amelyik adta a szemet, azt hitte, társánál van már. Megszólalt azonban a másik:

- Add hát már ide a szemet.
- De hiszen odaadtam már.
- De én nem kaptam meg.
- Valaki ellopta!

Sokáig álltak döbbenten, majd így szólt az egyik szarvas:

– Aki elvette a szemünket, adja vissza. Megmondunk neki bármit, amit kíván. Megmondjuk neki, milyen állaté a bőr.

– Nálam van a szem – szólalt meg Világosbőrű Hammadam –, de mondj meg nekem mindent, mielőtt visszaadom.

– Nem – válaszolt a szarvas –, előbb add vissza a szemet nem hazudok neked, elmondok mindent.

Visszaadta az ifjú a szemet. Azt mondta a szarvas:

– Együtt vagy jó barátoddal. Megfogadtad neki, hogy nem csapod be. Egy nagyon szép leány kezéért indultatok el, s a leány ára nem más, mint hogy kitaláljátok, milyen bőr az, amit majd nektek mulatnak. Elárulom, milyen állaté az a bőr. De bármilyen barátság van is közted és barátod között ne mondd el neki, amit megtudsz tőlem. Ha elárulod, azon nyomban meghalsz.

Megígérte Hammadam. és a szarvas így szólt:

– Mondd előbb őt, másik állat nevét, hatodiknak pedig mondd azt, hogy az egy tetű bőre. Tied lesz a leány, de nem szólhatsz senkinek.

Világosbőrű Hammadam visszament a barátjához. Estére megérkeztek a leány falujába, elmondták, mi járatban vannak, elszállásolták őket reggelig, összehívta a leány apja a falu minden lakóját, kiterítette a bőrt az idegenek előtt és azt mondta nekik:

– Annak adom a leányt, aki tudja, milyen állat bőre ez.

Azt mondja a főnök fia a barátjának, kezdje ő, de az így felel: – Rajtad a sor.

Vitatkoznak néhány pillanatig, végül Feketebőrű Hammadi elsorolja az összes általa ismert állatok nevét, de nem találja el. Aztán a főnök fia gondosan megvizsgálja a bőrt, majd leül, töprengve nézi az eget, s aztán kezdi a sort az elefánttal, bivallyal, tevével, zsiráffal, kobaantiloppal, és végül ezt mondja:

– Ez egy tetű bőre!

Kiáltásban törnek ki, verik a tabalát, övé a lány. Az apa összehívja a véneket, a férj koladiókat vesz, megünneplik az esküvőt, s másnap reggel az egész falu kikíséri őket. Aztán nem marad más senki Világosbőrű Hammadammal és feleségével, mint barátja, Feketebőrű Hammadi. Amikor a vízhez érnek, azt mondja barátjának:

– Megfogadtuk, hogy soha nem csapjuk be egymást, te mégis megteltd. Tudom, hogy szerencsés vagy, de nem ennyire. Tudom, hogy megmondták neked a titkot. Hagytam volna, hogy te mondd meg, milyen állaté a bőr, mégis el kellett volna mondanod nekem.

Nem volt szemrehányása nagyon heves, mégis Hammadam elhatározta, hogy elmondja barátjának, mi történt vele. De figyelmeztette: – Amint elmondom neked, mi történt, meghalok.

Barátja azt felelte:

– Nem kívánom, hogy meghalj, de én a te helyedben nem hallgatnék ilyen ámításra.

Éppen arra a helyre érkeztek, ahol Hammadam behatolt a hozótbá. Hammadi így folytatta:

– Különben is, tudd meg: még ha meg is halnál, nem hagylak el, meghalnék, asszonyoddal együtt.

Így szólt erre Hammadam:

– Éppen itt történt. Megláttam két szarvast, akik, hogy legelhessenek, egymásnak kölcsönözték egyetlen szemüket. Én meg elloptam. Azt mondta az egyik szarvas a másiknak: „Add a szemedet!”, a másik meg azt hitte, társa már átvette. Így szólt erre az egyik szarvas: „Adja vissza a szemünket az, aki elvette, elmondjuk neki, amit csak kíván.” S hozzátette, hogy az az ember egy asszonyért kelt útra, az asszony ára, hogy megnevezzék, milyen állat bőrét terítik ki az apa kunyhója előtt. De azt tanácsolták, ne szóljak senkinek, még jó barátomnak sem, aki kísér. Ő tanácsolta, hogy az elefánttal kezdjem, hatodiknak meg a tetű bőrét mondjam.

Abban a pillanatban, hogy a főnök fia befejezte mondókáját, meghalt.

Az asszony valamivel előttük ment, Hammadi szólítja s mondja, meghalt a férje, mit legyenek most. Hammadi sír, meg akarja ölni az asszonyt és sajátmagát, de a gondviselés megakadályozza ebben. Ott maradnak két napig, étlen, szomjan, virrasztanak a holttest

mellett, s nem temetik el. Hammadi mondogatja egyre az asszonynak:

– Megholt a férjed, meghalunk itt mi ketten is, hacsak nem történik valami csoda.

Harmadnap jöttek a keselyűk, s fel akarták falni a tetemet. Az elsőt megölte Feketebőrű Hammadi egy bottal, amit azért vágott, hogy minden állatot távoltarthasson barátja holttestétől. Több mint ötszázötven keselyű támadt rájuk, valamennyit agyonütötte boljával, hét álló napon keresztül. A nyolcadik napon maga a keselyűk véne érkezett, háromtagú kíséretével. Sápadt és kopasz fejű madár volt – a keselyűk, akár a hiénák, nem hálnak meg mogulnál, meg kell őket ölni. Midőn látta, hogy minden társát megölték, megtiltotta három kísérőjének, hogy szálljanak, és csak maga szállt le.

Hammadi már halálán volt, de látta, hogy a dögevők véne kis zsákocskát vett elő leszállás közben, és abból kivesz egy kis varázseszközt, valamiféle tollasfarkat, s készül valamire. A dögevő megérintette talizmánjával az egyik megölt keselyűt, és az felröpült. Így élesztette fel mind az ötszázötvenet. Abban a pillanatban, amikor a vén keselyű nekilendült, hogy rászálljon, Hammadi ulánavetette botját, s az éppen ott érte a keselyűt, ahová a zsákocskát dugta. A talizmán leesett. Hammadi felvette, fogta a tollasfarkat, megérintette vele barátja holttestét, és Hammadam hirtelen felült és megszólalt:

– Becsaptalak, és te visszaadtad az életemet. Mondd meg nekem, bármit, kívánsz is tőlem. Megteszem, még ha apám hatalmát kell is megdöntennem. Légy te a főnök, legyen tied az arany, a marhák, a foglyok. Kész vagyok szolgálni téged.

De Hammadi ezt felelte:

– Nem teheted meg, amit én kérek tőled, hasztalan is ígérned. Ne is beszéljünk többet arról, ami történt.

Visszament a két ifjú falujába, s a falu minden lakója örömmel fogadta őket. A főnök fia meg egyre csak kérdi, mit tehetne barátjáért. Azt válaszolja egy napon Hammadi:

– Már belefáradtam abba, hogy egyre kérdezd, mit kívánok. Hát lássuk, van-e bátorságod szolgálatot lenni nekem. Segítség, hogy szeretőm legyen az az asszony, akit apád most egy hete vett nőül.

Ha teljesíted kívánságomat, viszonzoztad mindazt, amit én tettem érted.

Valóban zavarba jött a főnök fia, hiszen mostohaanyjáról volt szó. Pedig hát a fulbáknál szörnyűséges, kárhozatos becstelenség, hogy valaki a szerelemről beszéljen apja asszonyával. S az, hogy apjától tartott, még csak nehezebbé tette a dolgot: apja nagy király volt. Hammadam egy héten keresztül tétovázott, de nem tudta elszánni magát; mindannyiszor elfogta a félelem és a szégyen az asszony előtt. Egy napon azonban mégis megszólította:

– Anyám, mondanék valamit, de tudnia kell, hogy nehéz nekem erről beszélni: a barátom küld anyámhoz, kérem meg, legyen a kedvese. Biztosan tudja, hogy a barátom megmentette életemet. Ezt kéri viszonzásul. Megmentheti becsületedet, vagy megszégyeníthet.

Kis szünet után így válaszolt mostohaanyja:

– Megteszem, amit kérsz, megmentem becsületedet, de ismered atyádat!

Megköszönte az ifjú, és ment a barátjához a beleegyező válasszal. Azt mondta erre a barátja:

– Ezzel még nem tettél meg mindent. Kérdezd meg mostohádat, hogyan ad jelt, mikor léphetek be házába, mikor nem, mivelhogy az éjszakát néha atyáddal tölti, máskor meg nem.

Visszament a főnök fia, s kérdezi mostoháját. Azt válaszolja az asszony:

– Mondd meg barátodnak, hogy aznap, amikor el akar jönni, nézzen be a házam mellett álló kis kosárába. Ha két koladió van benne, menjen vissza. Ha csak egyetlen kola van a kosárban, szabadon bejöhet.

Elmondta mindezt barátjának a főnök fia. S az asszony és Hammadi sokszor találkoztak. Hammadi gyakran felkereste az asszonyt, valahányszor csak egy kólát talált. Így történt ez hét éjszakán át. De egy napon, balszerencséjükre, az asszony két kólát adott szolgájának, hogy legye a kis kosárába – aznap éjjel a főnök az éjszakát az asszonnyal kívánta tölteni –, és a szolgáló ahelyett, hogy óvatosan tette volna a két kólát a kosárba, beledobta, s csupán egy dió maradt benne, a másik meg kipattant. Jön éjszaka a fiatal Hammadi: egyetlen diót talál, és belép a házba. Nyakán kendő volt, s ujján egy gyűrő, amit az asszony a férjétől kapott.

A sötétben tapogatózva odaért az ágyhoz, ahol az öreg főnök ült, és megérintette szakállát. A főnök hirtelen az ifjú baljához kapott, s lelépte róla a kendőt meg a gyűrűt. Az ifjú elszaladt, és a félelemtől reszketve mesélte el a történeteket barátjának.

– Én semmiben sem hibáztatlak. Te megtetted kötelességed, és mostohád is. De baj történt. Ismered atyád haragját, holnap kivégeztet engem. Ha van hatalmad, hogy megments engem, íme, itt az alkalom. De még ha ki is végeznek, tudom, hogy nem a te hibád ez, és nem az asszonyé.

– Vártam ilyen alkalomra – válaszolt a főnök fia –, hogy megmutassam elszántságomat. Feküdj csak le, és ne félj.

Hammadi nem akarta elhagyni barátját, vele töltötte az éjszakát. Éjfél tájt, Hammadam, aki ismeri egy oroszlánbarlangot, útnak indult, s magával vitte kardját. Rettentő bátorsággal megtámadta az anyaoroszlánt. Megsebesült, de megölte az oroszlánt, magához vett egy kölyköt, s még az éjjel hazavitte. Barátja mit sem tudott erről.

Reggel a főnök megverette a tabala-dobokat. Egybesereglett a falu minden véne, minden férfia, asszonya. Kérdi egyiket a másik után, kié a kendő? Mind azt felelik, hogy a fia barátjáé.

– Ki kell őt végezni.

Hívják a főnök fiát és barátját. Megérkeznek, s minden szem feléjük fordul. Hammadi reszket, őt gyanúsítják. A főnök megkérdi, övé-e a kendő, s mit akart éjjel a felesége házában? S már meg is parancsolta szolgálóinak, fektessék a földre és végezzék ki. De a fia ekkor szót kért, s a főnök megadta neki. Azt mondta Hammadam az apjának:

– Barátom zavarta meg apámat éjszaka. Vitáztunk tegnap. Én azt mondtam: „Inkább megvívok egy oroszlánval vagy akár egy anyaoroszlánval, akinek kölykei vannak, minisem hogy apámat éjszaka megzavarjam.” Ő meg inkább vállalta, hogy megzavarja éjjel apámat, mintsem hogy egy oroszlánval vagy egy anyaoroszlánval viaskodjék. Mindketten elhatároztuk, hogy megteesszük, amit mondtunk. Én elmentem, hogy megöljem az anyaoroszlánt, amelyet mindnyájan ismertek, hiszen ott lakik a hegyen, és elhozom a kölykét. Megöltem az anyaoroszlánt, s a kölyke ott van a kunyhómban. Küldjön el valakit érte, hozassa el. Ő meg apám egyik feleségének gyűrűjét és kendőjét kérte, hogy bebizonyíthassa, hogy

ott járt. Ezért érintette meg apám szakállát s hagyta, hogy apám, amikor elmenekül, elvehesse kendőjét és mostohám gyűrűjét.

A főnök megparancsolta:

– Hozzátok el menten az oroszlánkölyköt.

Az emberek elhozták, s mindenki látta az oroszlánkölyköt. Tapsoltak örömben. A főnök így szólt:

– Jól van, most már látom, hogy félték tőlem, mivel egy oroszlánhoz hasonlítok, akinek kölykei vannak.

Így menekült meg az ifjú.

A BOSZORKÁNY, A GYERMEK ÉS A BAKKECSKE

Konianké

Élt egyszer G'ba, egy nagy boszorkány, aki felfalta gyermekeit és unokáit. Ruhájára felvarrta a gyermekek koponyáját. Mind megette, kivéve a legkisebbel, aki Surukuhoz, a hiénához menekült.

Üldözőbe vette őt a boszorka, lándzsáját lóbalva. S amint a közelébe ért, a gyermek felé hajította, és így énekelt.

*Sia bo tamani,
Sia bo gne,
Femima dule do,
Sa lona.*

*Utat törő lándzsa
Törj utat nekem.
Nem kíméltél jó barátot,
Ne kíméljél idegent sem!*

Így énekelt a lándzsa:

*A Kula-Kula,
A Koro-Koro.*

S miközben a boszorkány szaladt, lelógó mellei összeverődtek, és iszonyúan zörögtek:

*Kindi, Kindi,
Gráti, Gráti-Gráti,
Gráti, Gráti-Gráti,
Kindi.*

Megkérdezte a hiéna a mögötte rejtőző gyermeket:

- Mi csapja ezt az isszonyú lármát?
- A nagyanyám mellei – mondta a gyermek.

Elkergette erre a megrémült hiéna a gyermekei, aki Yarahoz, az oroslánhoz rohant, hogy elbújjon a háta mögött.

A boszorkány elhajította lándzsáját, és így énekeli:

*Utat törő lándzsa
Törj utat nekem.
Nem kíméltél jó barátot,
Ne kíméljél idegent sem!*

A boszorka mellei továbbra is iszonyúan zörögtek:

*Kindi, Kindi,
Gráti, Gráti-Gráti,
Gráti, Gráti-Gráti,
Kindi.*

– Mi ez a lárma? – kérdezte az oroslán.

– A nagymamám mellei.

– Ezek csak a mellei? Micsoda lárma lesz akkor, ha kinyitja a száját? Szaladj, gyorsan!

És Yara, az oroslán, megrettenve elkergette a gyereket. Szaladt a gyerek, hogy elrejtőzzön Bogoroni, a keeskebak mögé, aki éppen szőtt, és szövőszéke kattogását énekkel kísérte:

*Kámina, Koroni,
Késsee,
Kámina, Koroni,
Késsee, Késsee.*

De egyszer csak megjelent G'ba, a boszorkány, és lándzsáját lábalva énekelt:

*Utat törő lándzsa
Törj utat nekem.
Nem kíméltél jó barátot,
Ne kíméljél idegent sem!*

S mellei továbbra is szörnyen zörögtek:

*Kindi, Kindi,
Gráti, Gráti-Gráti,
Gráti, Gráti-Gráti,
Kindi.*

De Bogoroni, a bakkecske, nem ijedt meg, s hívta a gyereket, rejtőzzék el a kunyhójában. Egyszer csak ott termett az

öregasszony:

– Hol az unokám? – kérdezte haragosan.

– Ott van a kunyhómban, és nem kapod meg – válaszolta a bakkecske bátran. G'ba, a boszorkány, elhajította lándzsáját, amely a bak lábai közé esett. Bogoroni felkapta és visszadobta a lándzsát. A boszorkány ekkor bekapta a bakkecskét, de az legott kibújt a boszorkány hátulján, és énekelve folytatta a szövést:

*Kámina, Koroni,
Késsee,
Kámina, Koroni,
Késsee, Késsee.*

A boszorkány újból felfalta, de a bakkecske abban a pillanatban megint kibújt, és folytatta éneket:

*Kámina, Koroni,
Késsee,
Kámina, Koroni,
Késsee, Késsee.*

Amikor harmadszor is felfalta az öregasszony a bakot, az mielőtt kijött volna, nagyapja borotvájával szétvagdosta a boszorkány beleit, és G'ba, a nagy boszorkány holtan esett össze.

A hálás gyermek meghívta a bakot, jöjjön vele falujába, és éljen ott.

– Nem mehetek a faludba – vetette ellene a bakkecske –, mert rossz a természetem, és semmit sem kímélek.

De a gyerek csak hajtogatta, hogy jöjjön, és a bak végül egyetlen feltétellel el is fogadta a meghívást.

Ha bármi is előadódik a faluban, és ő azt mondja, hogy „Mee, mee!”, akkor nem ő a tettes. De ha azt mondja, hogy „Mumm, mumm!”, akkor ő a hibás, és akkor igazítsa el valahogy a dolgot.

Azóta él a kecske a faluban, és ezért hallani mindig azt, hogy „Mee, mee!” és „Mumm, mumm!”.

A CIBETMACSKA ÉS A TÜCSÖK

Konianké

Yurussa, a cibetmacska, megajándékozta Guerét, a tücsköt, egy talizmánnal, hogy minden küzdelemben győzedelmeskedjen, és őrizetére bízta batáta-földjét. Kunari, a szarvas, meglátta a tücsköt a batátaföld szélén, és kérte, adjon neki egy kevéske édes-gumót. A tücsök így énekelt:

*Kamo Yurussa
Wei.
Ken, Ken-Ken, Kerlenkee.
Kamo Yurussa
Wei.
Ken, Ken-Ken, Kerlenkee.
Kamo ya negke yee:
Na be ko Sanlaa.
Na be ko tuyulaa?*

*Fili fegbaa pon!

Macska Mester,
Wei,
Ken, Ken-Ken, Kerlenkee.
Macska Mester,
Wei,
Ken, Ken-Ken, Kerlenkee.
Macska, íme a vasad;
Ár ellen terítsem-é le?
Ár-irányban terítsem le?*

Messzire vedd!

S a tücsök leterítette a szarvast, szétzúzta a gerincét. Egy másik állat közeledett; Sinki-Sinki-nek hívták, és ő is édes-gumót kért. Őt is leterítette, mint a szarvast.

Még a hatalmas Sanát, az elefántot is földre döntötte a talizmán, és Sana szégyenkezve vonult el.

Így bánt el a tücsök valamennyi állattal.

Végül mestere, Yurussa, a macska, érkezett meg, aki Guerétől, a tücsöktől, édes-gumót kért.

– Ahhoz, hogy édes-gumót kapjál, össze kellene mérned velem az erődet! – mondta arcátlanul mesterének a tücsök.

A macska erre megragadta a tücsköt, és a porba hentergette. Azóta menekül a tücsök mindig a föld alá.

Íme, ezért ne mondjátok el értékes titkokat másnak, mert ellenetek használhatják fel.

MIÉRT SZÉLEDTEK SZÉT AZ ÁLLATOK

Mano

Valaha régen a vadállatok mind együtt laktak. Volt egy falu, annak a főnöke a vén elefánt volt. Egyszer azonban nagyon felháborította őket a nyúl furfangja. Bié, az elefánt meg a többi állat elhatározta, hogy megsemmisítik a nyulat, aki egy napon furfangjával majdnem kezébe vette a falu vezetését. Ezért tanácskozást tartottak, és az elefánt ezt javasolta:

– Mivelhogy Sen, a nyúl, túlon túl ravasz, bízzuk meg olyan munkával, amelynek soha nem jut végére. Adjuk oda neki ezt a darab vasat, menjen el vele a szomszéd faluba, és kovácsolja belőle azt, amit én szeretnék, de nem mondjuk meg neki, mit is akarok. Magunk közt szólva azért megmondom, hogy zablát akarok a lovamnak.

Hivatták erre Sent, a nyulat, odaállították a középre, és akkor így szólt hozzá a vén elefánt:

– Vedd ezt a vasat, és menj el a szomszéd faluba. Kovácsold ott belőle azt, ami nekem kellene. Ha nem találsz ki, mit szeretnék, és nem csinálod meg, halállal lakolsz.

A nyúl nem tiltakozott, átvette a főnöktől a vasat, s elment a szomszéd faluba. Ott három álló napig gondolkodott, de nem jött rá a titokra. Végül is cselekvésre szánta el magát: bement a vadonba, összeszedte mindenfajta madár egy-egy tollát, és ruhát készített belőlük magának. Aztán visszatért saját falujába. Hála a maskarának, nem ismert rá senki. Elment a főnök házához. Csodálkozva kérdezte nevét a főnök.

A nyúl így felelt:

– Kankila.

– Honnan jössz? – kérdezte Bié, az elefánt.

– Kankila – felelte ismét az álruhás nyúl.

A falu lakói így szóltak magukban a furcsa állat láttán:

– Ha itt lenne a nyúl, megmondhatta volna nekünk e furcsa lény nevét.

Egy idegen, aki éppen ott volt, megkérdezte a főnök egyik kísérelőjét:

– Hát hol van az a híres nyúl?

Így felelt a kérdezett:

– A főnök odaadott neki egy darab vasat, hogy a lovának zablát készítsen belőle a szomszéd falu kovácsánál. De mióta elment, nincs róla semmi hírünk.

A nyúl egyre csak hegyezte füleit, s meghallotta, miről beszélnek.

– Küldjétek el ezt az ismeretlen jövevény állatot – parancsolta az elefánt.

Kiűzték erre a faluból a gyerekek, és kövekkel dobálták, míg el nem ment a nyúl. Levetette maskaráját, és elment a szomszéd falu kovácsához, odaadta neki a vasat, és kérte, kovácsoljon belőle zablát főnöke lovának. Az meg is csinálta a zablát, és a nyúl nyomban visszament falujába, összegyűltek mind a falu lakói a téren, hogy jelen legyenek az ítékezésnél, mivelhogy mind meg voltak győződve, hogy a nyúl nem tudta teljesíteni az elefánt parancsát. Yelimi, a főnök griot-ja tette fel neki a kérdést:

– Nos, nyúl, négy napja várunk rád! Számolj be nekünk megbízatásodról, és add okát késésednek.

Sen, a nyúl, nyomban válaszolt:

– Bocsáss meg nekem, főnök, de a kovács távol volt otthonától. Íme, hozok nektek valamit, ami talán nem az, amit a főnök kívánt. Azt kértem a kovácstól, készítsen egy zablát a főnök lova számára.

A jelenlevők éltették a nyulat.

– Valóban ravasz ez a nyúl! – mondta az elefánt – és ha itt lett volna tegnap, talán felismerte volna látogatónkat, azt a jövevény állatot.

S miután röviden néhány szóval lefestette Bié, milyen is volt az az állat, Sen, a nyúl, felkiáltott:

– De hiszen az Kankila volt!

Elámultak az állatok a nyúl nagy tudásán, és azon nyomban szanaszét futottak, és ezt mondták egymásnak:

– Széledjünk szét, mert ha itt maradunk ebben a faluban, egy napon ez a kis nyúl parancsol mindnyájunknak!

Így széledtek szét a vadon állatai, és falujuk örökre eltűnt a föld színéről.

MIÉRT NINCS A CSIMPÁNZNAK FARKA

Mano

Bein, a vidra, és Kié, a csimpánz, valamikor nagyon jó barátok voltak. Együtt is éltek. De a csimpánz féltékeny volt a vidrára, mert a vidrát mindenütt szívesen fogadták, de őt nem szerették rútsága miatt. Hogy bosszút álljon, meghívta egyszer barátját halászni. Mielőtt bementek volna a vízbe, mindketten kint hagyták kölykeiket a folyócska partján, és egy napi eledelt hagytak nekik.

– Te menj felfelé – mondta a csimpánz a vidrának –, én meg lefelé indulok. Amikor visszajövünk, ugyanitt találkozunk.

Alighogy a furfangos négymancsú szem elől vesztette barátját, visszatért, ellopta a vidra kölykét, és útnak eredt a szomszéd faluba. Amikor megérkezett, a falu lakói csodálkozva látták, hogy a csimpánz kölyke nem hasonlít rá. Büszkén mutogatta a szép gyermeket:

– Ti, akiket a rútságom riaszt el, nézzétek, milyen szép gyerekem van!

Szerencsét kívántak neki az emberek, és elhalmozták ajándékokkal. De mivel félt, hogy barátja utoléri, folytatta útját a következő faluba.

Amikor a vidra visszatért, csak a huncut kis csimpánzt találta. Hiába kereste a maga gyerekét. Felkapta a kis majmot, és elindult barátja keresésére. Amikor megérkezett az első faluba, elmesélte kalandját az embereknek, akik nagyon elcsodálóztak. Nyomban útba is igazították és megmutatták, merre tartott a csimpánz. Késedelem nélkül nyoméba eredt. Utol is érte a következő faluban. Ott panaszra járult a falu főnökéhez, aki magához hívatta a csimpánzt, hogy magyarázatot kérjen tőle.

– Főnök – mondta a csimpánz fintorogva –, akárhogy is hasonlít ez a kölyök a vidrára, mégis csak az én törvényes gyermekem!

– Majd kiderül, tiéd-e a gyerek – vágott szavába a főnök.

Aztán megparancsolta néhány emberének, menjenek halászni, másoknak pedig, hogy hozzanak olyan gyümölcsöket, amelyeneket a csimpánzok szerelnek. Amikor azok a hallal meg a gyümölccsel megjöttek, lerakatta az udvar közepére, és odahívatta a vidra meg a csimpánz kölykét, hadd egyenek.

S az a kölyök, akit a csimpánz magáénak mondott, gyümölcs helyett halat, választott, a csimpánz kicsinye meg persze a gyümölcsökre vetette magát.

Erre mindnyájan szidták a csimpánzt, aki megszégyenülten el akart illanni. Egy legény, aki a közelében állt, elkapta a farkánál fogva, és amikor a csimpánz erős fogaival meg akarta harapni, az ember fogta kését, és levágta a majom farkát. Ugyanezt tették kölykével. Aztán mindketten nyögve rohantak el, hogy elrejtőzzenek az erdőben. Mikor a csimpánz találkozott társaival, és elmesélte kalandját, azt tanácsolta nekik, szabaduljanak meg farkuktól, mivel a farkok az ő legnagyobb ellenségük.

Ezóta nincs a csimpánznak farka.

A MAJOM ÉS A TEKNŐSBÉKA

Mano

Uai, a majom, egy nap séta közben találkozon Kuóval, a teknősbékával, aki egy fa alatt mászkált. Megállott a majom, és megszólította őt:

– Jó napot, teknős barátom. Ha nem lennél ilyen lassú, meghívtalak volna magamhoz ebédre.

Így felelt a teknősbéka:

– Barátom, ha meghívsz, minden tőlem telhetőt megteszek, hogy eljussak hozzád.

– Akkor hát – válaszolt a majom – meghívlak szívesen: jöjj hozzám holnap délben. Addigra előkészítek mindent, ami kell, hogy méltóképpen fogadhassalak.

Egész éjszaka mászott a teknősbéka, hogy odaérjen a majom lakásához. Ott is volt pontosan, időben a majom kapuja előtt, s a majom várta már, egész családjával.

– Légy üdvözölve nálam – mondta neki a majom –, siess be hozzánk, készen van már az ebéd.

De az ajtóhoz vezető lépcső nagyon magas volt. A meghívott nem tudott bemenni. Valahányszor megkísérelte, mindig csak hátraesett. A majom és családja pedig szakadatlanul nevetik.

– Gyorsan gyere – mondták, és harsányan kacagtak.

Közben pedig majoméék nekiláttak az ebédnek, és vidáman dudorásztak:

Jöjj fel hamar, teknős barátunk.

Oly jó ebéd van, teknős barátunk,

A végén járunk, teknős barátunk!

A teknősbéka pedig ott küszködött a lépcső alján. És mivelhogy hiábavaló volt minden erőlködése, szegény teknős végül is úgy döntött, hogy hazamegy.

– Köszönöm nektek, hogy meghívtatok. Megható a figyelmességetek, és arra kérlek, tiszteljétek meg házamat ebédre holnap, ugyanilyen tájban.

– Jó utat – kiáltotta a majom gúnyos vigyorral.

S a teknős hazavonszolta vastag páncélját.

Másnap, amikor a majom megérkezett, készen várta az ebéd. A szokásos „Ba vuo, ba vuo!” köszönés után így szólt a teknősbéka:

– Ott a víz a fazékban, mosd meg gyorsan a kezéd és gyere, egyél velem.

Megmosta kezét a majom, és aztán helyet foglalt a gazdasszony mellett.

– Nézd csak a kezedet – széli a teknős elszörnyedve –, hiszen egészen fekete. Mosd meg újból!

Uai, a majom, ismét a fazékhoz ment, és perceken át dörzsölgette a kezét. Azután visszament és megmutatta a teknősbékának.

– De hiszen még most is feketék! Dörzsöld csak, amíg tisztára nem mosod, és akkor jó étvággal eheted meg a finom ebédet.

Ez mindaddig tartott, amíg a teknős meg nem ette az egész ebédet. Amikor befejezte, így szólt a majomhoz:

– Látod, te agyafúrt, mindenki megtalálja a módját, hogy kigúnyolja társát!

Azóla szakadt meg Uai, a majom és Kuo, a teknősbéka, barátsága.

AZ ELEFÁNT ÉS A KECSKE

Mano

Egy napon Bié, az elefánt, a vadonban sétált, és találkozott Booval, a kecskével, aki békésen legelészett.

– Te még enni sem tudsz – szólt hozzá az elefánt. – Egyenként tépdersed a fűszálakat, és egy örökkévalóságig rágcsálod őket. Hogyan tudsz így kedvedre eleget enni? Nézd meg, hogy csinálom én? Ha enni akarok, kidöntöm a pálmafákat, és néhány pillanat alatt lerágom a zsenge ágakat.

– Ha lassú is vagyok – felelt a kecske –, nyomomba sem érhetsz, ami az evést illeti. Én egész idő alatt eszem. Ha akarsz, versenyezzünk: együnk holnap reggelig! Majd meglátjuk, ki nyer.

Ráállt az ajánlatra Bié, az elefánt. S nekiláttak mind a ketten. És ettek, egészen addig, amíg leszállt az éjszaka. Éppen egy nagy sziklán voltak akkor, ahol egy szál fű sem termett.

– Pihenjünk egy keveset – mondta az elefánt –, és majd holnap folytatjuk a versenyt.

Így is történt.

Éjszaka Boo, a kérődző kecske, tovább rágta a füvet. Az elefánt felijedt félálomból, hirtelen feltápáskodott, és azt kérdezte tőle:

– Mit csinálsz?

– De hiszen megmondtam neked, hogy én rettenetes vagyok – felelte a kecske –, éppen a sziklákat rágom, s azután meg téged eszlek meg.

Megrettent Bié, az elefánt, és nekiiramodott a sűrűnek, hogy minél messzebb kerüljön a kecskétől, aki azóta ellensége. Ezért amerre sok az elefánt, ott az emberek kecskét tartanak, hogy elriasszák a vastagbőrűeket.

MIÉRT NEM ESZNEK KROKODILT A NYINABLÁK

Kono

Egy napon, nagyon-nagyon régen, egy nyinamu férfi, jó vadász, elment a vadonba, zsákmányt szerezni.

A csapást követve, egyszerre csak egy kiéhezett leopárdra bukkant, és az meg akarta őt támadni. Birokra keltek, s a vadász már majdnem alulmaradt a vadállattal vívott küzdelemben.

A legsúlyosabb pillanatban egy nagy krokodilus bújt elő a vízből, és a küzdőkhöz közeledett. Akkor a leopárd elengedte az embert, s a hüllő ellen támadt. S míg a két állat egymással küzdött, a vadász élt az alkalommal és elmenekült.

Mikor visszament falujába, családjának elmesélte kalandját és elhatározta, hogy hálából soha többé nem vadászik krokodilra, és nem eszi meg a húsát.

A WA-MADÁR, A WALÉBLÁK SZÖVETSÉGESE

Kono

A régi háborúkban, amelyek egykor feldúlták az országot, egy ember, annak a családnak tagja, amely később a Walébla nevet vette fel, félelmetes ellenség fogságába esett.

Sokáig leste az alkalmat a fogoly, mikor szökhetne meg.

Egy napon sikerült is megszöknie. De szökése közben az ösvényen találkozott a győztes családjának egy felfegyverzett tagjával, aki éppen a faluba tért vissza. Az megkérdezte a szökevényt:

– Egyedül vagy-e, vagy mások is követnek?

Akkor a fegyvertelen fogoly ravaszul így válaszolt ellenségének:

– A testvéreim követnek. Sokan vannak. Nem hallod őket?

Abban a szempillantásban egyet rikoltott egy wa-madár az erdőben. Az ellenfél, azt hívén a madár hangjáról, hogy az valami megbeszél jel, faképnél hagyta a foglyot, és sietve elmenekült.

Így mentette meg a wa ennek a családnak egy tagját, és ők hálából felvették a Wa nevet, és ettől kezdve védelmezőjévé lettek ennek a madárnak.

MIÉRT TEKINTIK VARÁZSLÓKNAK A DUNAMUKAT, ÉS MIÉRT NAGYBENDŐJŰEKNEK A KANIMUKAT

Kono

A Dunamu-család meg a Kanimu-család fejei egyszer elhatározták, hogy együtt kelnek útra, varázsszereket keríteni. Alighogy elhatározták, útnak is indultak a két család küldöttei. Hosszú utazás után megállapodtak egy ismeretlen faluban, ahol a férfiak összeverődtek a téren, és együtt falatoztak egy nagy tál rizsből.

Az üdvözlés után az emberek legvénebbike meghívta a két vándort, vegyenek ők is részt a lakomán. Az éhes Kanimu örömmel fogadta a meghívást, és nekiült az evésnek. De Dunamu visszautasította. Megsértődtek a vendéglátók s megkérdezték, miért utasítja vissza szíves meghívásukat. Dunamu így felelt:

– Nem jóllakni jöttem. Varázsszereket keresek a családomnak.

Mire így felelt a csoport véne:

– Meg is leled bizonyára, de társad, aki inkább törődik a gyomrával, soha meg nem találja.

Valóban úgy is történt, s Dunamu hatalmas erejű varázsszereket vitt családjának, amelyik ma is őrzi a csodaszereket.

Kanimu üres kézzel tért haza. Azóta mindenki gúnyolódik a Kanimukon, és nagybendőjűeknek csúfolja őket.

YAGBAORO ÉS FELESÉGE, GOBU YELI

Gerzé

Élt egyszer egy ritka szépségű férfi, akinek feleségét Gobu Yelinek hívták.

A fiatalasszonyokat úgy megragadta a férfi szépsége, hogy mind vágyakoztak utána, de Yagbaoro – ez volt a neve – csak a feleségét szerette.

Ám a lányok olyan állhatatosan kérelték, hogy végül is elhatározta, még három feleséget vesz a házhoz. De előre kikötötte: az első végzi a mosást, a második ellátja a konyhát, a harmadik pedig rendben tartja a házat. Egyikkel sem osztja meg ágyát. A három asszony annyira belebolondult, hogy elfogadták ezeket a nehéz feltételeket.

Egy napon a falu szent erdejének szelleme, más néven az ördög, elment Yagbaoróhoz, és így szólt hozzá:

– Nem jöttem még soha hozzád, s ha most mégis eljövök, nagy oka van annak.

– Hallgatlak – válaszolta Yagbaoro, nem minden félelem nélkül.

– Megjósolom neked – mondta a szellem –, hogy főnök leszel, ha emberáldozásra szánod magad: meg kell ölnöd legkedvesebb feleségedet.

Yagbaoro egyszerre gondba és örömbbe merült, de valójában belement a dologba, és megkérte a szellemet, jöjjön el másnap a válaszáért.

Este, amikor az asszonyok visszatértek a földről, Yagbaoro magához szólította a mosóasszonyt és elmondta, mit beszelt a szelleminél.

– Szeretsz-e annyira, hogy feláldozd magad értem? – kérdezte. A megrémült fiatalasszony szólni sem tudott, és elmenekült szüleihez.

A két másik asszonyt – azt, aki ellátta a konyhát, és azt, aki rendben tartotta a házat – ugyancsak megkérdezte, egyiket a másik után, és mind a kettőn ugyanúgy cselekedtek: elmenekültek szüleikhez.

Azután, nyugtalanul s hosszas habozás után. Gobu Yelit, kedves feleségét kérdezte meg. Gobu Yeli gondolkodás nélkül beleegyezett,

hogy feláldozza magát, hogy férje főnök lehessen.

Másnap visszajött a szellem a válaszáért.

– Rendben van – mondta Yagbaoro –, várj, míg visszatér a feleségem.

Estére hazatért Gobu Yeli, és megismerkedett a szellemmel, aki megkérte, hozzon neki egy vadonatúj, nagy tökhéjből készített edényt. Mivel Gobu Yelinek nem volt ilyen edénye a háznál, elment s kért egyet anyjától, és azt hazudta, hogy férjével együtt útra készül. Anyja odaadta neki az edényt.

Éjfélkor a szellem megparancsolta Yagbaorónak, üljön le szétvetett lábakkal az ágya szélére. Felesége elébe térdelt, és fejét Yagbaoro combjára tette. Alatta ott állt az új edény. Azt mondotta a szellem Yagbaorónak, hogy most kell végrehajtania az áldozatot, de egy könnyet sem ejthet.

Ezzel hozzálátott a szellem, hogy megélesítse kését. A félelmetes zöreje felverte a ház csendjét.

Egy pillanattal később le is vágta az asszony fejét. Yagbaorónak a kunyhó előtt egy kis gödör felett meg kellett mosakodnia az edénybe csorduló vérrel.

Gobu Yeli holttestét az ágyra fektették és letakarták. Miután megfürdették, a szellem megparancsolta Yagbaorónak, feküdjön felesége mellé, ő maga pedig visszament a szent erdőbe.

Yagbaoro félt a holttest mellett feküdni, de végül is leheveredett az ágyra, és magára húzta a takaró csücskét.

Amikor a kakas elsőt kukorékolt, Yagbaoro szokása szerint fel akart kelni, hogy vadászni menjen. Meglökte kissé az asszony testét, és megdöbbenve látta, hogy felesége hirtelen felkel. Elmondta férjének, hogy rossz álma volt, és ezért sürgősen el kell hagyniuk a falut.

Az elképedt férj engedelmeskedett felesége kívánságának, és útnak indultak. Mentek, mentek, éjjeleken és nappalokon út, és átszeltek síkságokat, átkeltek kegyeken.

Egy nap, messzi földön, egy kegyetlen harcos állta útjukat, és így szólt Yagbaorónak:

– Ha azt akarod, hogy utatokra engedjelek, mondd meg, első rabszolgám férfi-e avagy nő?

Gobu Yeli férje fülébe súgta, hogy a harcos első rabszolgája nő. Yagbaoro megismételte.

– Jól van – mondotta a harcos –, okos ember vagy, ezért azt akarom, hogy rokonságba kerüljünk: egyik lányomat neked adom feleségül.

Yagbaoro új felesége és Gobu Yeli kíséretében elhagyta a falut. Tovább mentek, ismeretlen tájakon keresztül. Egy napon, amikor egy faluba értek, hatalmas és nagyon-nagyon gonosz főnökkel találkoztak. A főnök fenyegetőzött, hogy megöli őket, ha a férfi nem válaszol a kérdésére:

– Tudod-e, hol van az a haj, amit először nyírtak le a fejemről?

Gobu Yeli odalépett a férjéhez, és azt súgta neki, hogy: a főnök lenyírt haja egy láda mélyén van, eltemetve a földben. Yagbaoro megismételte a szavakat.

– Valóban így van – mondta a főnök, s hogy tanújelét adja megelégedésének, adott neki egy asszonyt. Yagbaoro köszönetét mondott, és három asszonyával, akik libasorban követték, folytatta útját.

Kétnapos út után megérkeztek egy nagy faluba, amelynek főnöke éppen olyan gonosz volt, mint az előző. Megállította Yagbaorót, és így szólott hozzá:

– Halál fia vagy, ha nem tudsz válaszolni a kérdésekre: Milyen színű volt annak az asszonynak a bőre, aki megtanított engem a szerelemre?

Gobu Yeli jelekkel értésére adta férjének, kérjen dohányt. Mikor a főnök meghozatta, Gobu Yeli azt súgta férjének, hogy annak az asszonynak a bőre olyan világos színű volt, mint a dohány. A főnök nagyon megörült Yagbaoro bölcsességének, és hozzáadta egyik leányát.

És így Yagbaoro, négy asszonya kíséretében, élükön Gobu Yelivel, elindult hazafelé. Aznap, amikor visszatért falujába, a falu lakói ünnepélyesen fogadták. Nem volt főnöke a falunak, s a nemesek összegyűltek, hogy főnöknek válasszák Yagbaorót. Egy héttel később nagy ünnepséggel ülték meg a nagy eseményt.

Alig telt el két esztendő, hogy Yagbaorót főnöknek választották, amikor kedvenc felesége, Gobu Yeli megbetegedett, és örökre lehunyta szemét.

Nemsokára Yagbaoro ólmot látott, és egy bölcs tanácsára, megadott napon, fekete ökröt áldozott: húsát nyersen szétosztotta a falu lakói közt. Az ökör farkát Yagbaoro egyik gyermekének kellett megkapnia. Mind a négy asszonya egy-egy gyermeket szüli neki. De mindegyik asszony azt kívánta, hogy az ő fia kapja meg az ökör farkát, és örökölje apja vagyonát.

Yagbaoro hatalmas tüzet gyújtatott, és a tűz mögé akasztotta az ökör farkát. Azután megparancsolta gyermekeinek, ugorjánaék a tűzön, és vegyék el az ökör farkát.

Mindegyik gyerek félt, csak Gobu Yeli gyermeke nem: elszántan beleugrott a tűzbe, és elvette az ökörfarkat.

A fiúnak vérében volt anyja, Gobu Yeli bátorsága.

A LÁP SZELLEME

Fulakunda

Volt egy férfinak két felesége, és mindegyiknek volt egy-egy lánya, mindkettőt az anyja nevelte. Az egyik asszony egy megyei főnök leánya volt; gögös volt az anya és a lánya is, mert gazdag volt egész családjuk. A leány utálta féltestvérét, az asszony meg utálta a másik feleségét. A férfi tehetetlenül tűrte a dolgot.

A két asszony közül a szegényebb halt meg először. Leánya világgá akart menni, mert tudta, hogy gyűlölik; atyja azonban visszatartotta, s jó tanácsokkal látta el. Ott is maradt, de féltestvére és mostohaanyja sokat gyötörték. Egyszer éjfélkor, csak hogy éreztesse vele hatalmát, mostohaanyja elküldte, hozzon vizet a kis tóból. De az arra vezető út az ingoványos földön vezetett, amely száz éve nem száradt ki, és amelyre senki nem mert lépni. A hiány előbb megtagadta az engedelmességet, de aztán, száz botütés után, kénytelen-kelletlen elindult, az apja tudta nélkül. Tudta, hogy meg fog halni, és beletörődött sorsába, de inkább a halált választotta, mintsem hogy tovább állja a gyötrelmeket. Amikor közeledett a kis tóhoz, a láp szelleme, a szörnyű birodalom ura, úgy ráordított, hogy meghallotta az egész falu. De a leány bátran és hangosan válaszolt:

– Inkább meghalok, semmint hogy tovább túrjem ezt a szenvedést. Kérlek, dyina, ne könyörülj rajtam; árva vagyok, kényszerítettek, hogy idejőjsek, pedig ezt bátor emberek sem merészelték meglenni!

Elült erre a dyina haragja; kérdezgette a leányt:

– Miért jöttél hozzám? – kérdezte. – Nem tudod, hogy még a legnagyobb dyina sem merészkedik ide?

Azt felelte a leány:

– Tudtam én ezt, hiszen ismerem a tavacska hírét. De árva vagyok, és arra kényszerítettek, hogy eljőjsek ide, és inkább meghalok, minthogy visszatérjek gonosz mostohámhoz.

A dyina nem szólt többel egy szót sem. Amikor megszólította a leányt, olyan tüzet okádott, hogy égisz érő lángja az egész erdőt megvilágította, mintha nappal lenne. A leány látta, hogyan hal el lassanként ez a nagy fény, aztán az erdő újra elsötétedett, és nem

látott többé semmit. Odament a tavacskához, és ott találta a dyinát. A szörny éppen mosdott, és hogy próbára tegye a leányt, megkérte, dörzsölje meg a hátát, amelyet teljesen elleptek tűk, nyilak és mindenféle hegyes vasdarabok. A leány habozás nélkül dörzsölni kezdte a dyina hátát, fel is sértette a kezét, de csak dörzsölte tovább, pedig egyre jobban kisebesedett és fájt a keze. Kérdi tőle a dyina, nem fáj-e. Azt válaszolta a leány:

– Fáj bizony, de a mostohám miatt is mindig sokat tűrtem: azért nem érzem a fájdalmat.

– Hagyd abba – mondta a dyina –, és meríts vizet.

Azzal segített is neki megtölteni edényét, majd azt mondta, menjen haza, és ezt tanácsolta neki:

– Holnap az ajtód előtt találsz egy nagy edényt. Mondd meg apádnak, aki ma éjjel hazajön, hogy nyissa fel. Amit benne talál, az a tiéd.

Visszament a leány. A dyina előre tudta, hogy a gonosz mostoha nem fogadja el a vizet, azzal, hogy biztosan nem abból a tavacskából hozta: hiszen el sem tudja képzelni, hogy abból az ingoványból élve vissza lehet térni. Ezért a dyina kicserélte a vizet, mert gyakran mondogatták, hogy az ingovány vize nem olyan, mint más víz. Alighogy a leány lerakta terhét, a mostoha nekiesett, szidalmazta és verte: ki akarta önteni a vizet, de megdöbbenően felismerte, hogy ez a víz valóban a híres ingoványból való: sokat hallott már az oltani víz színéről. Magyarázatot kért a leánytól, aki egyszerűen így válaszolt:

– Ez az isten adománya, a sorsé.

Ettől a pillanattól kezdve az asszony észrevette, hogy a leány szépül, és termete is sudárabb.

Másnap reggel ott látta a leány az edényt ajtaja előtt, és szólította apját. Elhallgatta apja előtt, hogy mit mondott előző este mostohája és megkérte, nyissa fel az edényt. Fog az apa egy kést, kilyukasztja az edényt, és az nyomban ketté válik: tele volt, a leány öröme és az egész család csodálkozására, arannyal, ezüsttel, gyémánttal, gyöngyökkel és mindenféle ékszerrel. Felkiáltott a leány:

– Igazságos az isten!

Mikor a mostoha mindezt látta, még aznap este elküldte saját leányát a láphoz, a sötétség beállta előtt. Amikor megérkezett,

meglátta a dyinát, aki már várta őt, és azt kérte tőle, hogy dörzsölje meg a hátát. Egyszer megdörzsölte, és felsebezte mind a két kezét. A leány, akit a dyina nem ijesztett meg sem ordítással, sem erős fényével, nem volt hajlandó másodszor is megdörzsölni a szörnyeteg hátát. A dyina nem szólt semmit, segített neki megtölteni edényét, és azt mondta:

– Holnap az ajtód előtt találsz egy nagy edényt. Ami benne lesz, azt neked adom.

Büszkén és elégedetten ment haza a leány. Másnap reggel, amikor anyja rőzséért ment az erdőbe, olyan türelmetlenül várta, hogy az aranyhoz jusson, hogy korán hajnalban felnyitotta az edényt, még mielőtt a falu felébredt volna: már este eldugott egy kést evégett. Maga nyitotta fel az edényt, s abból hiénák meg oroszlánok ugrottak elő, rávetették magukat és felfalták, még csak meg sem látta senki. Csak a fejét hagyták meg és a két kezét, de egyetlen csepp vérnyom se maradt utánuk. A hiénákon és az oroszlánokon kívül egy keselyű is előbújt az edényből, felkapta a leány fejét meg a kezeket, aztán egy nagy faágra repült, és ott gubbasztott.

Nyolc óra tájt keresi az anya a lányát. Azt mondja az apa:

– A kunyhója be van zárva, talán még alszik.

Abban a pillanatban, mintha csak e szavakat várta volna a keselyű, följük repült, és a fejet meg a kezeket közéjük ejtette. Az asszony felismerte leánya fejét és kezét, és szörnyű sírásban, jajveszékelésben tört ki. Amikor az edényt megtalálták, rájöttek, hogy abban vadállatok voltak.

Ettől a naptól kezdve a mostoha lett az árva leány szolgálója.

A VADÁSZ TITKA

Gerzé

Élt egyszer egy vadász, aki sok-sok állatot ölt meg, mindenféle fajtát. Összegyűltek az állatok, hogy megtanácskozzák, hogyan védekezhetnének ellene. Elhatároztak, hogy ketten lányokká változnak, az ország legszebb lányainál szebbekké, és kifürkészik a vadász titkait.

A két szépséges lány elment a faluba a vadászhoz, látogatóba, és bájaikkal el is csábították őt. Együtt töltötték hármában az estét, a vadász anyjának konyhája melletti házikóban. Amikor lefeküdtek, azt kérdezték a lányok a fiatalembertől, mi a titka annak, hogy oly ügyes a vadászaton.

– Ha veszély van, tetszés szerint át tudok változni – büszkélkedett a vadász. – Ha akarok, lehetek hangyász, lehullott levél, fűszál, vagy...

De mielőtt kimondta volna, mivé tud még változni, anyja a szomszédból áthívta magához. Aztán mérgesen megszidta:

– Ostoba dolog ismeretlen asszonyoknak elmondani, milyen természetfölötti erőd van! Miért leplezed le titkaidat ismeretlenek előtt?

Másnap a lányok otthagyták a vadászt, és visszamentek az erdőbe. Az úton, a vadonban, felvették eredeti alakjukat. Újból összegyűltek az állatok. A két állat beszámolt útjáról. Így beszélt az egyik:

– Íme, visszajöttünk – mondta –, s kitudtuk a vadász titkait. Amikor a vadász veszélybe kerül, tetszés szerint alakot tud öltetni: átváltozik hangyásszá, lehulló falevéllé vagy fűszállá. De nem tudtuk meg, mivé tud még változni, mert az anyja, a szomszédból, hirtelen áthívta, és azután már nem akarta elárulni a titkát.

Két nappal később a vadász az erdőbe ment zsákmányt ejteni. Találkozott is egész sereg állattal, mind más-más fajtából való volt. Rájuk lőtt. Négy vad holtan összeesett. De a többi rávetette magát, hogy megölje. Erre hangyásszá változott. Az állatok a hangyásznak támadtak. A vadász ekkor lehullott levéllé változott ét, de az állatok mintha csak erre vártak volna, mind a lehullott leveleket tiporták. Fűszállá változott, ám a növényevő állatok az egész füvet lelegelték.

A vadász ekkor széllé alakult át, erről a titkáról az állatok még nem tudtak semmit.

S hiába keresték tovább, nem tudtak a vadász nyomóra akadni. Szétoszlottak az állatok. A vadász ekkor visszaváltozott emberré, és hazament a falujába. Elmesélte kalandját anyjának és megköszönte, hogy életét megmentette, mert időben figyelmeztette, hogy ne fedje fel minden titkát a két ismeretlen leány előtt.

AZ ASSZONY, A LEÁNYA MEG A VADÁSZ

Gerzé

Éu egyszer egy falusi asszony, akinek volt egy szépséges leánya. Sokan szerették volna feleségül venni ezt a lányt. De az anyja azt mondta:

– Csak ahhoz adom férjhez a lányomat, aki ezt a kosarat megtölti párduc-foggal.

Ez senkinek sem sikerült.

Jött a faluba egyszer egy erős és ügyes vadász, hívatta az anyát meg a leányát. Azt kérdezte az asszony:

– Ki az, aki hívat?

A vadász azt üzenté neki:

– Én vagyok, Koli-Pa-Kelé-Kelé.

Ment erre az asszony, és azt mondta:

– Ha valóban feleségül akarod venni lányomat, töltsd meg ezt a kosarat párduc-foggal.

– Szívesen – felelte a vadász.

Elment és megtöltötte félig a kosarat, odaadta az anyának, és az hozzá is adta a lányát feleségül.

– Menjünk a vadonba, s gyűjtsük össze, ami még hiányzik – mondja a vadász a leánynak.

Elmentek és kunyhót építettek, hogy legyen miben lakniuk. Nagyjából össze is gyűjtöttek végre annyit, amennyi még hiányzott. Az utolsó napon is elment még a vadász a sűrűbe, és rálőtt egy anyapárducra, amely két kölyke mellett feküdt. De golyója célt tévesztett, és a párduc felfalta őt. Így halt meg a vadász, és amikor a felesége szolongatta, már csak a szelleme válaszolt az asszonynak:

– Várj reám.

Sírt az asszony, mint a záporosó. Sírva jött vissza a szellem is, a teste vörös volt, mint a tűz. Így szólt a feleségéhez:

– Szedd össze holmidat, és ne nézz hátra. Menjünk hamar vissza a faluba!

Elindultak a faluba. A szellem elmenekült a sűrűbe, az asszony meg hazament. Ijedségében beszélni sem tudott. Amikor megkérdezték, elmondta, mi történt vele a vadonban.

Ez a történet mutatja, hogy férje becsületes volt, mert a szellem megehetette volna az asszonyt.

AZ ÖREGEMBER ÉS A GYERMEK

Baga

Volt egyszer egy öregember, aki megfogadta:

– Soha engem gyermek meztelenül meg nem lát.

Azt mondja erre egy gyermek:

– Majd én meglátom őt meztelenül.

A barátai azt felelik:

– Hazudsz!

A gyermek így válaszol:

– Majd meglátjuk, kinek van igaza. Holnap elmegyünk sétálni, és a gázlónál meglátjátok őt meztelenül.

Fog egy szatyrot, és odaadja az öregembernek. Mikor megérkeznek a gázlóhoz, azt mondja:

– Volt valami a szatyrodban, beleesett a vízbe.

Leveli az öregember a bubuját, lerakja, lehúzza a gatyáját, szétbontja az ágyék kötőjét, lerakja. Aztán beveti magát a vízbe. Így mindnyájan látták őt meztelenül.

AZ EMBER, A KÍGYÓ, A VARANGY MEG A KECSKEBÉKA

Kono

Útnak indult egyszer az ember meg a kígyó. Útközben egy folyó partjára értek, ahol a varangy meg a kecskebéka volt a révész.

A két révész soká vitatkozott azon, begy melyikük kit vigyen át, merthogy mindkettő az embert akarta utasnak.

Kérkedett a kecskebéka, hogy ő ugrik nagyobb, de a varangy tiltakozott, és végül is ő lett a győztes.

Nekilendült a varangy, s hátán az emberrel ugrott egyet, de nem sikerült, és mindketten belezuhantak a folyó közepébe. Az ember megfulladt.

De a kecskebéka, bosszú lábaival, egyetlen ugrással étvitte utasát a folyón.

Ezért hal meg az ember, a kígyó pedig megfiatalodik, valahányszor levedli bőréét.

HOGYAN LETT A PÁRDUCFIÓKÁBÓL MACSKA

Mano

Volt egyszer egy ember, egy nagy rizsföld gazdája. Rábízta a rizsföld őrzését kis unokaöccsére. Egy napon a gyermek a faluból kiment a rizsföldre, ott felmászott az őrtoronyba, és elkezdett éktelenül ordítózni, hogy elhessegesse a madarakat. Aztán egyszer csak valami furcsa, erős hangot hallott. Azt kérdezte ez a hang:

– Ki van itt?

Reszketve felelt a fiú:

– Én vagyok az, a rizsföld őrizője.

Kijött erre a sűrűből egy szörnyeteg állat, és azt mondta neki:

– Jól van, gyerek, veled maradok egész nap.

Aztán hátat fordított neki.

– Vakard meg a hátamat – mondta. – Rühes vagyok, és bizony nagyon kínoz a viszketés.

Aztán felvett a földről egy rögöt, beledobta a tűzön rotyogó rizsesfazékba, a gyerek rizsébe, és így szólt:

– Ez az én részem.

Amikor aztán megfőtt a rizs, a szörnyeteg állat kijelentette:

– A te rizsed eltűnt, csak az enyém maradt meg!

Ezzel megette az egész rizst, s egy szemet sem hagyott a rizs gazdájának.

Amikor este a kis mezőőr visszament a faluba, elmesélte kalandját báesisikájának. Az odaadta két nagy vadászebét, és azt mondta neki:

– Amint holnap kiérsz a rizsföldre, ne hessegesd el nyomban a madarakat. Készítsd el előbb rizsedet, edd meg a részed, de adj előbb belőle a kutyáknak is, és aztán már kiáltozhatsz.

Úgy is tett a gyerek másnap reggel, ahogy bácsikája tanácsolta. Aztán hangos kurjantásokkal hessegetni kezdte a madarakat. Nyomban megjelent a szörny, és jó napot kívánt a gyerekeknek. A fiú így szólt hozzá:

– Én már régen itt vagyok! Meg is főztem már: ott a részed.

Azzal a kosárra mutatott, amely alatt a két kutya rejtőzött. Amikor a szörny felemelte a kosarat, a gyerek ráivallt a kutyákra:

– Fogjátok meg!

A két kutya nyomban úzóbe is vette a szörnyet, üldözték naphosszat, nagyon messzire, azután visszamentek a gyerekekhez.

Harmadnapon, amikor a gyerek ismét kiment a rizsföldre, már ott találta a szörnyet. Amikor az meglátta a gyereket, így szólt:

– Átkozott kölyök, a kutyáid tegnap egész napon kergettek. Ma bizony én kergetlek meg téged!

Ezzel árkon-bokron keresztül üldözte a kis rizscsőszet. Amikor a dombtetőre értek, párduc állta útjukat. Két kölykével feküdt ott, miután már két napja egy korty vizet sem talált. A párduc megkérdezte:

– Melyiktek tudná könnyeivel színültig tölteni ezt a tökből készült edényt?

A szörny sietve válaszolt:

– Majd ez a fiú megtölti!

A gyermek úgy is tett, ahogyan kérlek, és telesírta az edényt.

A párduc újból megszólalt:

– Nekem ez nem elég. Fel is kellene forralni ezt a vizet, hogy megfőzhessem benne rizsemet. De ahhoz, hogy az edényem a tűzre tehessem, három kő is kellene, nekem pedig csak két követem van. Melyikőtök tenné oda fejét a két kő mellé, harmadiknak, hogy rátehessem az edényt?

A gyerek gyorsan rávágta:

– Majd az apám – és a szörnyre mutatott.

A szörny nem akarta megégetni a fejét, ezért egyszer csak nekiiramodott, és egy vizmosta szakadékba ugrott. A párduc nyomába szegődött, és üldözte végig a vízmosáson. A gyermek pedig, mihelyt egyedül maradt a párduckölykökkel, felkapott egyet, és visszafutott a faluba.

A kis párduckölyök ott nőtt fel a faluban, az emberek között, de mivelhogy megfosztották párducanyja tejétől, csenevész maradt, kisebb, mint vadon élő testvérei. Tőle származnak a macskák.

HOGYAN HAGYTA EL CSALÁDJÁT A PÓK

Mano

Valaha régen Siyi, a pók, együtt élt családjával. Sok gyermek vette őt körül, de mivel lusta és falánk volt, minden évben éhínség tört házába.

Egy szép napon, amikor a rizs már majdnem beért, elsőként akart enni belőle. Így szólt hát feleségéhez:

– Hosszú útra indulok. Csak akkor jövök vissza, amikor a rizs már egészen beérik.

Elindult reggel, jó korán, sarlót, üstöt, edényt, mozsarat és mozsárütőt vitt magával, meg egy gyékényt és gyújtófát is. Nem messze a rizsföldtől, a bozót rejtekében kunyhót épített magának. Éjszaka holdvilágnál learatta az érett kalászatokat, kérébe kötötte, és elvitte új házába. Másnap megszáritotta, megtörte, megrostálta és eldugta a rizst. Következő éjjel újból nekilátott. Így aztán volt mit ennie akkor is, amikor felesége és gyermekei az éhségtől szenvedtek.

Egy reggel kijött az asszony, megnézni a mezőt; nyomban észrevette, hogy az érett kalászatok eltűntek. Nagyon nyugtalankodott és elment, hogy meghányja-vesse a dolgot a falu varázslójával. A varázsló, miután jeleket rajzolt a homokba, megkérdezte tőle:

– Régen elment már a férjed?

– Régen bizony – felelte az asszony –, és éppen azért félek, hogy megszid, ha visszajön.

– Nos, ő a tolvaj – inondLn a varázsló. – Ha nem hiszed, győződj meg róla magad. Kend be magad holnap szénnel, és borzold szét a hajad. Menj el a rizsföld északi végéhe, és kérdezd fennhangon: „Hol van az út, amelyik a túlvilágra vezet?” S majd egy hang válaszol neked.

Úgy is tett másnap az asszony, ahogy a varázsló tanácsolta; elváltoztatta külsejét, kiment a rizsföldre, és ott kiáltozott:

– Hol van az út, amely a túlvilágra vezet? Hol van a túlvilág útja?

Amikor Siyi, a pók, meghallotta a kiabálást nem ismerte fel a felesége hangját és így válaszolt:

– Elhagytad már, mögötted van, a mező túlsó végén.

És ahányszor az asszony kérdezte, a pók mindegyre csak ezt felelte. Így az asszonyt férje hangja a helyes irányba vezette, amíg férje új házához nem ért. A pók nem ismerte fel feleségét és félelemtől remegve, kínálta meg rizzsel. Ámde az asszony nem szólt semmit. A rettegő férj megkérdezte, mit kíván:

– Kívánod, hogy megmutassam rizsföldemet bemutassam családomat vagy elvezesselek a túlvilágra vezető úthoz?

Azt kérdezte erre az asszony:

– Hát így gyötröd feleségedet meg gyermekeidet?

Siyi, a pók, szégyenében eltűnt a sűrűben, és azóta sem ment vissza családjához.

HOGYAN JÁRT TÚL A NYÚL AZ ELEFÁNT ÉS A VÍZILÓ ESZÉN

Fulakunda

Fogott a nyúl egy kötelet, és így szólt az elefánthoz:

– Ki az erősebb, te vagy én?

Azt felelte az elefánt:

– Még hogy te lennél? Én vagyok az erősebb! Hát azt hiszed, hogy én nem vagyok erős? Nagyon is kicsike nyúl vagy te! Nem látod, milyen nagy és erős vagyok én? Nem is láthatod, te nyúl! Hiszen nálad még a fű is magasabb.

– No jól van, tegyünk egy próbát. Majd meglátjuk, erősebb vagy-e nálam.

Fogja a nyúl a kötelet, az elefánt lábához köti, aztán elmegy a folyóhoz, és azt mondja a vízilónak:

– Kettőnk közül ki az erősebb?

– Én – feleli a víziló.

– Nos hát – mondja a nyúl –, tegyünk egy próbát.

Ráköti a kötelet a víziló lábára, és azt mondja:

– Bemegyek a vízbe. Ha megmozgatom a kötelet, kezd el húzni.

Megmozgatja a nyúl a kötelet, az elefánt pedig elkezd húzni. Addig húzza a vízilókat, amíg ki nem húzza a vízből. Nekirugaszkodik erre a víziló, s addig húzza az elefántot, amíg be nem húzza a vízbe. Erre az elefánt rugaszkodik neki, és addig húzza a vízilókat amíg ki nem húzza a vízből. Fut a víziló megnézni, ki húzza őt. Meglátja az elefántot, és azt kérdezi:

– Hát te vagy az, elefánt, aki engem ilyen erővel húz?

– Ilát te vagy az, víziló, aki engem ilyen erővel húz? – feleli az elefánt.

– Csúnyán rászédett bennünket a nyúl – mondja a víziló az elefántnak.

Ezért van az, hogy ha az elefánt meg a víziló sétálni megy, még ma is, valahányszor levélhalmot látnak, megrugdadják: azt hiszik, a nyúl rejtőzik alatta, és meg akarják őt ölni.

A NYÚL, A PÁRDUC TANÁCSNOKA

Kono

A régi jó időkben jó barátságban élt a párduc a nagy falu valamennyi állatával.

De egy napon, nut sem tudni, miért, rátámadt társaira.

Mikor felfalt néhányat, elhatározták az állatok, hogy elköltöznek, és új falut építenek maguknak. A párduc maga maradt a régi falu helyén.

Csak a nyúl maradt a párduc mellett, barátjának s tanácsadónak.

Egy napon a kiéhezett párduc elhatározta, hogy elmegy a szomszéd faluba, prédáért. A nyúl tanácsát követte mindenben. A nyúl megígérte, neki, hogy a bokorba rejtőzött párduc előtt felvonultatja a falu minden állatát, élén a legkisebbel, végén a legnagyobbak. A párducnak mi sem lesz könnyebb, mint a hátul kullogót elkapni.

Boldogan fogadta a párduc a tanácsot. De a ravasz nyúl a legnagyobb állatokat küldte a menet élére, és maga zárta be a felvonulást. Ám amikor elvonult a párduc rejteke előtt, azt mondta neki, hogy a legnagyobb állat még hátra van.

A párduc meg csak várt, várt, hiába, azután éhesen hazament. Azóta gyűlöli a párduc a nyulat.

A PÁRDUC ÉS A CSIGA

Kono

A napon sütkérező párduc találkozott a csigával és gúnyolta, amiért olyan keservesen mászik a földön. De a csiga nyugodtan fogadta a párduc gúnyolódását, és azt ajánlotta neki, fussanak versenyt.

A párduc nyomban elfogadta a kihívást. A verseny előtti napon a csiga összehívta minden társát, és felállította őket a pálya mentén.

Másnap, amikor elhangzott az indulás jele, a párduc nekiiramodott. Amikor már majdnem a célnál volt, lihegve hátrafordult, hogy lássa, hol az ellenfele.

– Itt vagyok – szólalt meg ebben a pillanatban egy vékonyka hang a lábánál.

Erre a párduc összeszedte maradék erejét, és befutott a célba.

De ott már széles mosollyal várta a győztes csiga.

KÉT ÁRVA KALANDJA

Toma

Egyszer, egy kis faluban, élt két ifjú, aki elvesztette apját és anyját. Azt kérdezték egy napon:

– Mit tegyünk, hogy boldogan éljünk?

Az idősebbik, akit Molunak hívtak, azt mondta, szeretne földműves lenni. Az ifjabb, Keleheléko, azaz Nagyon-ravasz, megfogadta, hogy egész életében soha egyebet nem tesz, mint csak pipafüstöt ereget odahaza a falujában.

Úgy is tett mind a kettő, ahogy mondta. De mielőtt ki-ki hozzálátott volna a maga dolgához, megegyeztek abban, hogy mindketten saját munkájuk gyümölcsét élvezik, mitsem törődve egymással.

Az idősebb hozzálátott, hogy kiirtsa földjéről a bozótot; öccse közben a faluban pipázgatott, és amikor a vének a tűz körül mesélgettek, őket hallgatta. Molu a bozótot irtotta, amikor egy fiatalasszony hívó hangját hallotta:

– Jó napot, legényember!

Így válaszolt Molu:

– Jó napot, fiatalasszony!

Azt mondta neki az asszony:

– Adjál rizst, hogy elkészítsem az ételed!

Molu odaadta neki hamar a rizst. S mikor az asszony elkészítette az ételt hívta az ifjút, jöjjön enni. Nagyon szép volt az asszony, szebb volt a vidék minden asszonyánál. Vaninak hívták, ami annyit jelent, Nagyon-szép. S mikor a fiatal földműves befejezte ebédjét azt mondta neki az asszony, pihenje csak ki magát, és aztán majd megmondja, mitévő legyen.

A rizsföld végén volt egy nagy folyó. Azon a helyen széles volt és mély. Vize feketén és félelmetesen hömpölygött. Tajtékozott és örvénylett. Zúgott és morajlott. Csak úgy nyüzsögtek benne a vízilovak és krokodilusok. Így szólt a fiatalasszony Moluhoz:

– Kergess engem, fogj meg, ha tudsz; ha megfogsz, mielőtt a folyóhoz érek, a feleséged leszek!

Mind a ketten futásnak eredtek, Vani hamarabb ért a folyóhoz, és a vízbe ugrott, és mikor az ifjú utána akarta vetni magát, hegyes

lándzsákat pillantott meg a víz alatt. Félelem fogta el, megijedt. Visszament a munkájához. S mikor este fáradtan hazament a faluba, egy szót sem szólt fivérének.

Másnap újból kiment a mezőre. Vani is eljött megint, és mint az előző napon, megfőzte az ifjú ebédjét. Újra megígérte neki, hogy a felesége lesz, ha utoléri, mielőtt elérné a folyót. Mindennap újra versenyeztek, de Molunak soha nem sikerült utolérnie őt; azután végül is beérett a rizs, és eljött az aratás ideje.

Az ifjabb testvér egész idő alatt csak pipázott a faluban.

Mikor az ifjú földműves látta, hogy nem képes utolérni a fiatalasszonyt, elmesélte kalandját öccsének, aki azt felelte: – Holnap együtt megyünk ki a rétre.

Azzal kiment a bozótba, keresett egy darabkát abból a fekete festékből, amivel az avatásra kerülő toma lányok a lábikrájukat és az arcukat tetoválják. Ezt a festéket semmi le nem mossa a testről, ha egyszer rákenték. Keleheléko gondosan zsebébe rejtette, és semmit sem szólt a bátyjának.

Kora reggel kimentek mindketten a mezőre, és aratáshoz kezdtek. Vani, aki mindig kifogott Molun, ismét megjelent, és üdvözölte a két legényt, akik szívélyesen fogadták köszönését. Most is rizst kért tőlük, hogy elkészítse főztjüket. Hamar adtak neki rizst. Mikor az étel elkészült, enni hívta őket. Jött Molu és öccse, hogy elfogyasszák az ebédet. Amikor eljött a pihenés ideje, Keleheléko a fiatalasszony térdére fektette fejét és megkérte, fonja be haját. S míg Vani a haját fonta, az ifjú tréfásan kötekedett vele, és mintha csak csiklandozná, a zsebébe rejtett fekete festékkal keresztet rajzolt a fiatalasszony hátára. Mikor az asszony befonta az ifjú haját, megint csak azt mondta Molunak:

– Kergess engem, és ha utolérsz a folyó előtt, a feleséged leszek;
Azt válaszolta neki az ifjú:

– Ma az öcsémmel fogsz versenyezni!

Vani csodálkozva kérdezte:

– Hogyan ér utol engem az öcséd, mikor te, az idősebb, sem voltál rá képes? De nem bánom, megpróbálhatjuk.

S ezzel elfutott, az ifjabb testvér meg utána eredt. Mikor Vani a folyóhoz ért, a vízbe vetette magát, Keleheléko meg, aki nem félt a víz alatti lándzsáktól, utána ugrott, és tovább üldözte. Így üldözte

egészen egy nagy faluig, amely nagyobb volt a környék minden falujánál. S tovább követte Vanit, míg az el nem tűnt a főnök kunyhójában. Amikor a falu lakosai meglátták az ifjút, elfogták, és a főnökhöz kísérték, aki megkérdezte tőle:

– Miért jöttél?

Keleheléko így válaszolt:

– Egy fiatalasszonyt kergettem, aki most ment be házadba.

Abba a faluba idegenek ritkán jöttek, és a falu lakosai ütlegetni kezdték az ifjút. A főnök pedig megparancsolta, hogy kötözzék össze, és öljék meg. Az ifjú tiltakozott és kérte, hagyják élni másnap reggelig, akkor pedig hívják össze a főnök udvarába a falu minden asszonyát, hogy megtalálja azt, akit idáig kergetett. Ha nem találja – mondta a főnöknek –, ám öljék meg őt.

Azt felelte erre a főnök:

– Teljesítem kérésedet!

S megígérte, hogy neki adja faluja felét, ha felismeri Vanit, a Nagyon-szépet. Reggel pedig összehívta az összes asszonyokat. Amikor udvarában összegyűltek, hívatta az idegen ifjút, mutassa meg neki a keresett asszonyt. Amint Keleheléko megérkezett, megkérte a főnököt, állíttassa sorba az asszonyokat háttal, derékig meztelenül. Így is történt. Ekkor az ifjú az asszonyok háta mögé ment, és egyenként megnézte hátukat. És íme, egyszer csak megtalálta a fiatalasszonyt, akit megjelölt a lemoshatatlan jellel, és felkiáltott:

– Itt van, ő az! Felismerem a keresztről, amit a hátára rajzoltam bátyám földjén, amikor megkértem, hogy fonja be a hajamat.

Megkérdezte az öreg a fiatalasszonyt, igaz-e, amit az ifjú mondott.

– Igen – válaszolta az asszony.

És jól tette, hogy ezt felelte, hiszen mindenki tudta, hogy ebben a faluban egyetlen asszony hátán sincsen olyan jel, amilyen Vani hátán van. Megtetszett a fiatalember a főnöknek, és így szólott hozzá:

– Derék és bátor ember vagy. Neked adom a lány kezét és fele falumat, lakóival együtt. Magaddal viheted őket a te faludba.

Ezzel felnyergeltek egy lovat, és Keleheléko felült rá, hogy kíséretével együtt visszamenjen falujába.

Amikor az emberek meglátták, hogy Keleheléko népes kísérettel, lovon jön vissza, nagy ünnepséget rendeztek falujában. Csodálkoztak mind, amikor a pipázgató legényt főnökként látták visszatérni. És a faluban mindenütt szólt a tam-tam, a balafon, a gitár, durrogtak a puskák.

Másnap az ifjú főnök összehívta a falu népét, és elmondta a maga és bátyja kalandját és azt is, hogyan tett szert ennyi emberre. Aztán pedig Molunak adta az asszonyt.

– Bátyám – mondta –, neked adom az asszonyt, aki mindig elkészítette ebédedet, és úgy kifárasztott téged. Nem kellene, hogy bármit is adjak neked, hiszen abban állapotunk meg, hogy mindenki megtartja, maga élvezi munkája gyümölcsét, de lám, én megsajnálalak téged.

Az idősebb testvér nem fogadta el az ajándékot, és azt mondta, hogy inkább adósa ő Kelehelékónak, hiszen öccsének érdeme, hogy a falu ennyi embert és jószágot szerzett.

Nos, ti, akik mesémet hallgattátok, mit gondoltok, a két testvér közül melyiknek volt igaza?

A BAGÓS EMBER, A VADÁSZ ÉS A SZELLEM

Kono

Nem volt puskapora a vadásznak, aki a világ végén lakott, A világ másik végén egy embernek meg bagója nem volt, így az egyiknek volt az, ami a másiknak hiányzott.

Egy napon útnak indult a két ember, hogy kicserélje javait. Középúton találkoztak és összebarátkoztak.

Az erdő egy zugában kunyhót építettek, és attól fogva együtt laktak.

Egyszer a vadász azt kérte a bagózó embertől, hozzon neki vizet. Az azonban megtagadta kérését, és azt felelte:

– Nem tehetem, mert bagózom.

De amikor feltálalták az ebédet, a bagózó ember hozzálátott mintha mi sem történt volna.

Haragra gyűlt akkor a vadász, és egy puskalövessel végzett barátjával.

Abban a pillanatban egy szellem, aki ott rejtőzött a kunyhó árnyékában, odasettenkedett és mérget szórt az ételbe.

A méregtől nemsokára meghalt a vadász is.

Gondolkozzatok és mondjátok meg nekem, ki követte el a legnagyobb bűnt: a bagós ember, a vadász vagy a szellem?

A HAT VADÁSZ

Fulakunda

Portyázni ment hat vadász a hegyekbe. Yo Yongel – a Jóllátó, Dan'a Tyeungel – a Sovány-Vadász, Dyuta Dyungi – a Hosszúkarú, Nyon Son Peda – a Nagykörmű, Ndarata Dani Yite Yalfa – Akinek-Nézésétől-Lángragyúl-a-Vörös-Fa és Dam-pata Pété Wundu Yalta – Aki-Vizet-Fakaszt-a-Kőből.

A Jól-látó hét ülő elefántot látott, amelyek éppen feltápászkodtak és keresztülmentek hét bozóton, hét legelőn, hét hegyen és hét lápon. A Sovány-Vadász egyet lőtt, és megölte mind a hét elefántot. A Hosszúkarú kinyújtotta karját és elhozta, a Nagykörmű meg lenyúzta őket. Akinek-Nézésétől- Lángragyúl-a-Vörös-Fa ránézett egy vörös fára, és az meggyulladt.

A hét vadász megpörkölte a húst és megette. Nem volt vizük: Aki-Vizet-Fakaszt-a-Kőből lábával egyet rúgott a földbe: forrás fakadt, és a Hosszúkarú, anélkül, hogy fölé hajolt volna, vizet mert belőle társai számára.

Ki volt a legügyesebb köztük?

AZ AGGASTYÁN, A SAS MEG A SZERENCSETALIZMÁNOK

Gerzé

Élt egyszer egy hatalmas őserdő mélyén egy magányos aggastyán, aki egyre csak nehéz sorsán siránkozott és jajveszékelt.

Éppen az erdőnek ebbe a távoli zugába tévedt egy csodálatos vadászó sas. Amikor egy nagy fára szállt, belereszketett az egész erdő, és félelem költözött valamennyi lakója szívébe. Az aggastyán tüstént jajveszékélésben tört ki. A madarak királya meglepődve kérdezte tőle, mi az oka nyomorúságának. Az öregember azt felelte, hogy sanyarú sorsa miatt siránkozik, mivel ő a legnyomorultabb ember a világon.

– Képes vagy-e jó tettet jóval fizetni? – kérdezte a sas.

– Természetesen – válaszolta sietve a szerencsétlen aggastyán.

A madarak királya megígérte, hogy másnap visszatér, és szerencsét hoz neki.

Valóban, másnap ismét megjelent a nagy erdőben a nagy madár, és mint mindig, most is félelmet árasztott maga körül. Leszállt ugyanarra a fára, és belereszketett az egész erdő. Hívta az aggastyánt, aki mindjárt válaszolt is:

– Uram, itt vagyok és szenvedek.

A nagy madár ekkor talizmánokat szórt le az öregnek.

– Kapd el, öreg, ezt a talizmánt, és mondd meg, mivé változtál.

Az aggastyán elkapta a talizmánt, és szép fiatal emberré változott, a világ legszebb legényévé.

– Szép férfi lettem – válaszolt.

– Fogd ezt a második talizmánt, és mondd meg, mi történt veled.

– Szépséges ruhákban állok egy hatalmas tér közepén.

– Fogd ezt a harmadik talizmánt, és mondd el, mi változás történt?

– Egy nagy faluba kerültem, az ország legszebb kunyhói közé.

– Fogd ezt a negyedik talizmánt is, és meséld el, mit látsz magad körül.

– Tele van a falu sok ezer fiatalemberrel és gyönyörű asszonyokkal, és mind engem éltetnek. Körülöttünk töméntelen sok

háziállat zajong.

Így lett az aggastyán, hála a sas csodatevő segítségének, a világ legnagyobb királya.

– Most én kérek tőled valamit – mondta a sas. – Őrizd meg tojásaimat, amelyeket a falu közepén levő fa odújába rejtettem. Az életed azon múlik, mennyire leszel hálás.

Teltek az esztendő, és egyre nőtt a király dicsősége: a világ minden élőlénye magasztalta őt. De nemsokára a királyné egy fiúgyermeket szült, aki nagyon követelőző volt. Már zsenge gyermekkorában megszokta, hogy megevett minden tojást, amit csak talált. Megtudta, hogy az apja sastojasokat rejteget a falu közepén levő nagy fa odújában. Attól kezdve csak sastojasat akart enni. Apja, a nagy madár intelmei ellenére, engedve atyai szeretetének, elhatározta, hogy enged gyermekének. A macskát bízták meg, a legkomolyabb és legbölcsebb lényt, hogy valahányszor csak a gyermek megkívánja, hozzon le neki egy tojást. Ámde a macska, a hízelgő udvaronc, maga is kedvelte a tojásokat, és kétszer annyit hozott le mindig, mint amennyit kértek tőle, hogy maga ehessen meg a felét.

Amikor a sas észrevette tojásai eltűnését, magyarázatot kért a királytól. A király szenvedő arcot vágott, és csak siránkozott:

– Uram, könyörgöm, bocsáss meg nekem, van egy fiam, szakasztott olyan, mint a tied, nagyon követelőző, és igen szereti a tojást. Nem feledtem ugyan parancsodat, de nem tudtam megtagadni kérését, elvettem számára néhány tojást.

A nagy madár megbocsátott a királynak, pótolta a hiányzó tojásokat és megparancsolta, hogy ne nyúljanak hozzájuk.

Ezután ismét elrepült egyesztendő útra. Amikor visszatért, látta, hogy csak két tojás maradt az odúban. Haragra gerjedt a nagy madár, megreszketett a nagy fa, mikor rászállt, és mérges hangon hívatta a királyt, tojásai őrizőjét. A király megint a sas bocsánatáért esedezett.

De a sas dühösen rákiáltott:

– Ezúttal nincs számodra kegyelem! Méltatlan vagy! Egy esztendő múlva visszatérek, és megbüntetlek.

Tizenkét hónap múltán ütött a király bukásának órája. Harsány kiáltás szólította őt a fa lábához, arra a helyre, ahol szerencsehozó

talizmánjait kapta.

A madár emlékeztette egykori megállapodásukra, arra a napra, amelyen az erdőben ráakadt a nyomorúságos aggastyánra. S mint egykor, most is odavetett neki egy talizmánt. De ez a balsors-hozó talizmán volt. Alighogy megérintette a király, mindenki eltűnt körülötte, a nyüzsgő állatok és a falu apraja- nagyja.

Akkor a sas ledobta a második talizmánt, és egyszerre eltűnt körülöttük minden épület.

Akkor a király megfogta a harmadik talizmánt is, és az erdő elfoglalta, benőtte a nagy teret, és eltűntek a király szép ruhái.

S alighogy hozzáért a negyedik talizmánhoz, szerencsétlen öregemberként zuhant a földre, aki egyre csak siránkozott és jajveszékelt, mint a múltban.

Így bűnhődött az aggastyán hálátlanságáért.

MIÉRT SZÉLEDTEK SZÉT A MAJMOK

Mano

Volt egyszer egy nagyon ügyes vadász, aki jól értett a majomvadászathoz, és nagy kárt tett soraikban. Egy napon összegyűltek a majmok és elhatározták, hogy közösen védekeznek a vadász ellen. Ezért az erdő egy távoli rejtett zugában egy falut építettek. Ott aztán békében éltek, és örömmel látták, hogyan szaporodnak, sokasodnak a családok. A vadász nem talált több majmot és szomorkodott, mert eddig csak majomvadászatból élt.

Egy napon Siyi, a pók, a vadonban sétált, és véletlenül eljutott ebbe a faluba. Elcsodálkoztak a majmok, amikor meglátták, és megkérdezték, mi járatban van. A pók így válaszolt:

– Én csak azért jöttem, hogy hírül adjam nektek Yiassigbein, az annyi majom-nyomorúságot okozó rettentő vadász halálát.

A majmok elragadtatva hallgatták a pókot, és bőkezűen megvendégelték. Amikor aztán hazakészült, azt kérdezték tőle:

– Mikor jössz el megint hozzánk, hogy velünk ünnepeld a gonosz ember halálát?

– Jövő hétfőn – válaszolta a pók.

Mikor aztán visszaérkezett a faluba, elmesélte kalandját a vadásznak, aki pompás egészségnek örvendett.

– Yiassigbein – mondta neki a pók –, a szerencsés véletlen elvezérelt engem azoknak a majmoknak a falujába, akiket már oly régóta szem elől tévesztettél. Elújságotam nekik halálotat, és jövő hétfőre meghívtak magukhoz, halotti torodra. Készíts elő legalább két tegezre való mérgezett nyílvezzőt. Elkísérsz majd engem a faluba, és biztosítlak, hogy gazdag prédád lesz. Nehogy azonban engem érjen a nyilad, tánc közben majd mindig elől maradok, kicsit távolabb a többitől. Testemet bekenem fehér földdel, és fehér ruhát meg sapkát húzok, így aztán nem történhet semmi hiba.

Igy is lett. A vadász a jelzett napon, az első kakasszó után elkísérte a pókot az elmenekült majmok falujába. A pók gondosan elrejtette útitársát egy üres kunyhóban, szemben azzal a térrel, ahol a táncmulatságot tartják. Aztán felkereste vendéglátóit. Kora délután elkezdődött a tánc. A majmok körbe táncoltak az udvaron. A vadász

először megcélozta a legnagyobbat, s mellébe lőtt egy nyilat. A majom földre zuhant.

– Vigyázzatok – mondta a pók –, ez a majom szívbeteg, velem is gyakran megesik az ilyesmi. Nagyot kell pihennem, hogy magamhoz térjek.

Erre fogták a majmot és egy magányos kunyhóba vitték. Aztán folytatták a táncot. Nemsokára egy másik majmot a fején ért a nyílvevessző.

– Ne törődjeteK vele – szólt a vendég –, az ilyen fejfájásra egyetlen orvosság a pihenés. FektesséteK a másik mellé, és nemsokára visszajön közénk.

Kisvártatva a harmadik majom hasát érte egy nyíl.

– Csúnya betegség a haskór – mondta Siyi, a pók. – Még a legerősebb ember is elveszti tőle az eszméletét. FürdesséteK meg előbb hideg vízben, és aztán vigyéteK hűvös helyre, pihenni.

Így folyt tovább a tánc, de a csoport mind kisebbre olvadt, mert az állítólagos betegek közül egy sem jött vissza közójük. Szerencsére Gbo Pé, a legkisebb majom, meglátta az íjat és nyílvevesszőt annak a kunyhónak az ajtóhasadékában, amelyben a vadász rejtőzött. Odakiáltott társainak:

– Láttam annak a vadásznak az íját meg a nyilat, akinek mi a halálát ünnepeKjűk.

Azt kérdezték tőle akkor a többiek:

– Bizonyos vagy benne? Eskűdj meg!

– Hát érjen engem nyíl vagy golyó – válaszolta a kicsi majom –, égessék tűzön a holttestemet, falják fel húsomat az emberek, és játsszanak gyerekek üres koponyámmal, ha nem mondok igazat.

Elszörnyedve kiáltott fel ekkor a többi majom:

– Igaza van, hiszen testvéreink közül egy sem jött vissza!

Erre aztán a rémült majmok szétszéledtek, és nem akarlak többé egy faluban élni.

A PÁRDUC ÉS A TÖBBI ÁLLAT

Mano

Valaha régen az állatok mind együtt éltek. S mivelhogy Go, a párduc, nagyon vad volt, a többi állat magára hagyta, másik falut építettek, és azt nagy kőfallal vették körül. Go, a vad párduc, amikor nem talált ennivalót, mindent megtett, hogy bejusson a faluba. És mivel ez nem sikerült, felkereste a vidék legnagyobb varázslóját, és elmondotta kívánságát. A varázsló, miután a szellemekkel tanácskozott, megmondta, milyen áldozatokat kell a párducnak bemutatnia, és mit kell tennie, hogy célját elérje.

– Menj – mondotta neki – rákászni. Amit csak fogsz, hadd elrohadni. Vásár napján, mielőtt az elsőt kukorékolja a kakas, edd meg a rohadt rákokat, és feküdj le aludni a kis tó partján, ott, ahová a többi állat inni jár. Tégy úgy, mint aki meghalt. A csodálkozó állatok majd elvisznek a falujukba.

Úgy telt a párduc, ahogy a varázsló tanácsolta.

Azon a napon Wi, a szarvas, ment elsőnek a patakhoz. Meglátta a párducot, és halottnak vélte, mivel a fejét belepték a rohadt rákok szagára odasereglett legyek. Visszaszaladt Wi a faluba, hogy értesítse barátait.

– Ó, testvéreim – mondta –, Go, a párduc, szörnyűséges ellenségünk, halott. Hozzuk el tetemét, és ünnepeljük meg halálát.

A falu egész lakossága boldog volt, csak Sen, a nyúl, mondta barátainak, miután jól megvizsgálta a szörnyű ellenséget:

– Becsap bennünket ez a gonosz állat. Láttam, amint mozgatta farkát, és megrezdült a szempillája.

Szidta a többi állat a nyulat, és hazugnak nevezte. Elvitték a párducot a faluba, és táncra hívták az egész lakosságot a tetem körül. Sen, a nyúl, azonban megparancsolta családjának, hogy meneküljenek, amilyen messzire bírnak. A mulatság kellős közepén egyszerre csak felugrott a párduc, és rávetette magát Wire, a szarvasra, aki a tó partján megtalálta őt. Felfalta a szarvast, és aztán a többi állatra támadt és elpusztított mindenkit, akit csalt elért. A falukat lerombolták, s ki-ki menekült, amerre bírt.

Azóta Go, a párduc, különösen kedveli a szarvashúst, és az állatok nem is gondolnak többé arra, hogy új falut építsenek.

MIÓTA TÁMADJA MEG A PÁRDUC AZ EMBERT

Mano

Valaha, valahol, nagy éhínség pusztított. Csak Go, a párduc, nem szenvedett az éhségtől: egy karámban nagy juhnyája volt.

Siyi, a pók, aki a párduc szomszédságában lakott, rákapott a juhokra, egyiket a másik után lopta el. Egy napon észrevette Go, a párduc, hogy nyája rejtélyes módon fogy. Hogy rájöjjön a titok nyitjára, bekente magát fehér földdel, és a juhok közé feküdt. Siyi, a pók, szokása szerint beállított a karámba, hogy éhségét csillapítsa. Mivel falánksága nagy volt, a legkövérebb juhot választotta, aki nem volt más, mint a fehérre festett párduc maga, a nyáj gazdája. Go, a párduc, kíváncsian leste, a pók arcátlanságában mire vetemedik, hogy aztán megleckéztethesse. Siyi, a pók, vállára vette zsákmányát és hazaindult. Útközben megtapogatta az állat pofáját és észrevette – amikor nagy bajszához ért – hogy ez maga Go, a párduc, nem pedig egy juh. De nem vesztette el hidegvérét. Földre tette a zsákmányát, és azután fennhangon, hogy a párduc hallja, így szólt:

– Drága juhom, leraklak itt, és elmegyek keresni egy liánt, amivel megköthesselek, mert túl nehéz vagy te ahhoz, hogy a vállamon hazavigyelek.

Ezzel Siyi, a pók, bement az erdőbe, hogy vissza se térjen többé. Mikor a párduc rájött, hogy a pók túljárt az eszén, és nem tér vissza, hazaindult. Elrejtőzött a pók kunyhójának egy zugában, és ott maradt egész éjszaka. Reggel hazaért a pók egy köteg gyökérrel. Edénybe rakta, és feltette főni a tűzre. Míg a gyökér főtt, a pók megszomjazott. A kunyhó sarkába ment inni, de amint a vízzel teli edény fölé hajolt, a víz tükrében megpillantotta a párducot. Anélkül, hogy fejét felemelte volna, mert nem akarta felkelteni a párduc gyanakvását, fennhangon ezt mondta:

– Megyek és leöntöm a gyökérről a vizet, és hozok tisztát, hogy megmossam a gyökereket.

Ezzel leemelte a lábast a tűzről és elmenekült.

Amikor a párduc észrevette, hogy megint csak rászédtek, elment arra a rétre, ahová – mint tudta – a pók naponta eljárt élelemért. A párduc ezúttal égett fák hamujába hempergett, hogy olyan legyen,

mintha megszenesedett volna, tudva, hogy a pókot majd csak odacsalja a falánksága.

De a ravasz pók, attól félve, hogy a párduc törbe csalja, fennhangon így beszélt:

– Ha valóban égett állat vagy, mozdulj meg, mielőtt elviszlek.

Az együgyű párduc lépre ment és megmoccant. Ekkor a pók megszólalt, hogy rászedje a párducot:

– Te megégett állat, várj itt reám. Megyek pálmaleveleket szedni, hogy kosarat csináljak neked, amiben majd ellakhatsz.

Ezzel a pók eltűnt az erdőben, és elindult a faluba, hogy elmenjen a piacra az emberekhez.

Mikor Go, a párduc, észrevette, hogy a ravasz pók ismét rászedte, egy rövidebb úton a faluba ment, mert azt gondolta, hogy a pók is arra megy. Mikor a párduc a faluba ért, kutyává változott, és a piac felé vezető úton leste, jön-e a pók. Az messziről észrevette a kutyát, és feltűnt neki, milyen nagy; mindjárt gyanakodott, hogy ez a párduc, a juhok gazdája, aki azért vár rá, hogy felfalja. Mivel a pók nagyon ravasz volt, úgy tett, mintha bókolna a kutyának, és dicsőítené őt.

A párducnak ez hízelgett, és tovább engedte a pókot. Mikor a pók látta, hogy elmúlt a veszély, odakiáltott az embereknek, akik ott álltak a kutya-párduc körül:

– Vigyázzatok, jó emberek, nem kutya, hanem párduc áll előttetek, aki felfalja az erdő minden vadját!

Az emberek rémülten kiáltoztak. A párduc meg azt hitte, hogy az emberek összeesküdtek ellene a pókkal, megharagudott és nekik ugrott – amit addig sohase tett.

Azóta Go, a párduc, ellenségének tekinti az embereket és megtámadja, hogy felfalja őket.

A NYÚL ÉS A PÁRDUC

Kono

Valaha régen Soo, a nyúl, és Kolu, a párduc, nagyon jó barátok voltak. Egy napon így szólt a párduc a nyúlnak:

– Majd ha kölykeink lesznek, egymás után felfaljuk őket.

Ráállt a nyúl az alkura. Először a párduc vitte el a kölykét a nyúlhoz, hogy együtt megegyék. Amikor azonban Soonak születtek kicsinyei, a nyúl elküldte őket bácsikájukhoz, hogy ott nevelkedjenek, és helyettük kis patkányokat vitt barátjának. És valahányszor a nyúlnak kölykei születtek, mindig így tett.

Amikor eljött az aratás ideje, a két barát együtt, egymás mellett ment, ki-ki a maga földjére, dolgozni. A nyúlkölykök közben felnőttek és jöttek, hogy apjuknak segítsenek a munkában. Sövény választotta el egymástól a két földet, és az egyik bokron egy csengő lógott. Ahányszor valamelyikük a másikhoz át akart menni, csengetnie kellett, és így a nyúl kölykeinek mindig módjuk volt elrejtőzniük.

De egy napon a párduc csengetés nélkül ment át a nyúlhoz, és így rajtakapta a szerteszaladó kis nyulakat. A párduc erre azt követelte a nyúltól, hogy adja oda neki egyik kölykét, hadd falja fel. A kétségbeesett nyúl összehívta kicsinyeit, és így szólt hozzájuk, rámutatva egy daba vasára:

– Aki közületek egy nyíllövessel úgy lövi keresztül ezt a dabát, hogy a nyíl utána éppen hogy csak megérinti a mancsomat, az megy el a párduccal.

Valamennyiük közül csak a legfiatalabbnak sikerült úgy keresztüllőnie a vasdarabot, hogy az megérintse a nyúl mancsát.

Így hát a párduc a legfiatalabb nyulát vitte magával rejtekébe. Amikor megérkeztek, megparancsolta feleségének, forraljon vizet, és aztán titokban megsúgta neki, lökje bele majd a kis nyulát az edénybe. Mikor főni kezdett a víz, azt mondta a párduc-asszony a fiatal nyúlnak:

– Nézd csak meg, kicsim, fő-e már a víz.

S be akarta lökni őt a vízbe.

De a mi kis nyulunk nagyon ravasz volt ám. Amikor a párduc felesége ezt kimondta, felmászott egy fára, kinyújtotta a nyakát,

belenézett az edénybe, és így kiabált:

– Igen, párducanyó, forr a víz.

Megharagudott az asszony és ráripakodott:

– Bolond vagy, hát nem tudsz belenézni az edénybe, anélkül, hogy a fára másznál?

– Nem tudom, hogy kell, párducanyó; legyen szíves mutassa meg nekem! – felelte alázatosan és ravaszul a kis nyúl.

A párducasszony az edény fölé hajolt, és gőz borította fejét.

– Hát te nem tudod ezt utánam csinálni? – kérdezte.

A kis nyúl úgy tett, mintha jobban meg akarná nézni a dolgot, közel ment az edényhez, és belelökte a párduc feleségét a forró vízbe, majd gondosan letakarta az edényt.

Amint a párduc értesült szeretett felesége szörnyű haláláról, dühödt haraggal a fiatal nyúl üldözésére indult. A kis nyúl belebújt egy természetbolyba. A párduc egy mókusra bízta a boly kijáratának őrizetét, s elment tüzet keresni.

A kis nyúlnak volt egy kevés bors, összerágta és aztán így szólt a mókushoz:

– Ha megbíznak, hogy vigyázz valakire, annak mindig a szemébe kell ám nézned!

A mókus ezért hát a kis nyúl szemébe nézett. A nyúl akkor a szeme közé köpte a borsot, és a kis mókus összeesett fájdalmában, annyira égette az a szemét. A nyúl kimászott a bolyból, elvitte a mókust, és elrejtőzött a természetboly közelében.

Nemsokára visszajött a párduc a tűzzel. Beledobta a lyukba, és egyre csak fújta a füstöt, mert azt hitte, hogy a nyúl a bolyban megfullad. Később elvette a lyuk elől a fahasábokat, és bemászott, hogy kihozza a halott nyulat. De alighogy bedugta fejét, a nyúl belökte őt a lyukba, és a tűz segítségével addig fújta a lyukba a füstöt, amíg csak a párduc meg nem fulladt. Akkor a nyúl kihúzta a lyukból, belerakta egy kosárba, és fején hazavitte apjának.

– Apám – mondta –, itt a párduc, akit megöltem.

– Valóban te ölted meg? – kérdezte az apja, hitetlenkedve.

– Igen, atyám, igazán én.

– Ha valóban te ölted meg, hozzáal nekem egy élő kígyót, akkora legyen, mint ez a bot, fakassz bort egy korhadt fából, és töltsd meg madarakkal ezt a madárkalitkát.

A kis nyúl elhozta mindazt, amit apja kért, és csak ennyit szólt:

– Itt van, apám!

Soo, a nyúl, csak egy pillanatig nézte ivadékát, és aztán büszkén mondta neki:

– Igen, való igaz, te ölted meg Kolut, a párducot.

HOGYAN KELETKEZETT A PÚP

Mano

Volt egyszer egy ember. Két felesége volt. Az egyiket jobban szerette. Szerencsétlenségükre mindkét asszonyának púpos leánya született. S a kevésbé kedvelt asszonynak kevésbé volt rút a leánya, mint azé, akit jobban kedvelt.

Amikor megnőttek a lányok, a kevésbé rút egy vadásznak lett a menyasszonya. Ez a vadász egy napon, amikor az erdőben sétált, meglátta a púposok csodálatos táncát: ezek a púposok mind démonok voltak. Ezek a furcsa lények, mielőtt táncra perdültek, lerakták púpjukat egy halomba. A tánc végeztével mindenki fogta a maga púpját, és a hátára vette megint. Csodálkozott az ember, visszament falujába, és elmondta jövendő anyósának a látottakat. Aztán hozzátette:

– Elviszem magammal a menyasszonyomat, megkísérlem megszabadítani púpjától.

Másnap a vőlegény meg a menyasszony útnak eredtek. Aztán jókor-idejében elrejtőztek annak a helynek a közelében, ahol a vadász a táncot látta. Amikor az ember látta, hogy jönnek a púposok, intett menyasszonyának, vegyüljön el a púposok közé. De a lelkére kötötte, hogy amint füttyszót hall, rögtön menjen vissza hozzá. A menyasszonynak sikerült leraknia a púpját. Amikor a tánc már tüzessé vált, a férfi hármat füttyentett menyasszonyának, aki csak erre várt, nagy sietve otthagyta a táncolókat, és vőlegényéhez surrant. Futásnak eredtek, és meg sem álltak a faluig. Csodálkozva látták a falu lakói a púp nélkül visszatérő leányt.

Az erdőben pedig, amint a láncc véget ért, a szörnyek felvették púpjukat, és csodálkozva látták, hogy egy púppal több van. Erre elosztották azt egymás között.

Ámde az asszony, akit férje jobban szeretett, amikor meglátta a púpjától megszabadult leányt, megkérte a vadászt, szabadítsa meg az ő leányát is púpjától. A férfi jó szívvvel meg is ígérte. Másnap ugyanabban az órában elment vele a láncc színhelyére. Amint a táncolók megjöttek, azt mondta a leánynak, vegyüljön el a csoportban, és ha füttyszót hall, jöjjön vissza hozzá. Úgy tett a lány, ahogy a vadász tanácsolta, de amikor tüzessé vált a tánc, nem volt

hajlandó abbahagyni, pedig hallotta a füttyszót. Sőt, még el is árulta a vadász rejtekhelyét, akit a démonok el is kergettek. Azután folytatták a láncot. A tánc végén vették észre, hogy idegen keveredett közéjük.

– Nézzétek csak – mondta egyikük –, bizonyosan ő hagyott itt tegnap egy púpot. Vegyünk le mindnyájan egy darabot a púpunkból, és rakjuk az övéhez.

A szerencsétlen így kétszer akkora púphoz jutott, mint az eddigi púpja.

Amikor visszament, és az anyja így meglátta, sírva fakadt és ismét kérlelte a vadászt, szabadítsa meg a leányát ettől a csúfságtól. Ám az nem állt kötélnek, s így maradt a makacs leány púpos.

Azóta van némely embernek púpja.

A BIVALYKÖLYÖK MEG AZ ANYJA

Kono

Réges-régen élt egy gyermektelen asszony kono-föld egy falujában, s egyre csak siránkozott sanyarú sorsán. Mindent megtett, hogy küzdjön a meddőség átka ellen, tanácsot kért a legismertebb jósoktól, de minden hiábavaló volt. A kegyetlen istenek, akik ezzel a büntetéssel megverték, kérlelhetetlenek maradtak hozzá.

Egy napon, amikor egyedül járt az erdőben, meglátott egy tisztáson legelésző bivalycsordát. Az egyik bivaly, a legszebbik, mindig távol tartotta magát a többitől.

Az asszony, akit elbűvölt az állat hatalmas bundája és szarvainak szépséges alakja, megszólította:

– Szegény, gyermektelen asszony vagyok. Boldog lennék, ha szép fiúvá változnál, s te lennél a gyermekem.

A bivaly azt felelte, hogy gondolkodik a dolgon, és azt mondta az asszonynak, jöjjön vissza másnap a válaszáért.

Az asszony így is tett, és eljött a megbeszélte időben. A bivaly belement a dologba, de egy kikötése volt:

– Gyermeked leszek s az is maradok, mindaddig, amíg csak el nem árulod, hogy Lannak hívnak, és hogy bivaly vagyok.

Boldogan megígérte ezt az asszony, és a bivaly szépséges ifjává változott, és vele ment a faluba.

Amikor hazaértek, az asszony megkereste anyját aki a mezőn dolgozott, elmondta neki a jó hírt, de kérte, tartsa titokban fogadott gyermeke nevét.

A faluban akkor a fiatalok látványos birkózóversenyt rendeztek. Az ifjak vezetője erős és ügyes ifjú volt, akit a többiek soha nem tudtak legyőzni.

De a következő birkózómérkőzésen részt vett a bivaly-legény is, és a nőktől bátorítva, könnyedén földre terítette ellenfelét. Mindenki csodálta erejét.

Ebben a percben a nagyanyja, aki féltékeny volt unokája sikerére, és különben is bosszút akart állni leányán egy minapi nézeteltérés miatt, felkiáltott:

– Nonongo lango, djaklinklin lango: Bivaly-unoka, talált- kölyök, bivalykölyök.

Amikor Lan, a bivalykölyök, meghallotta nevét, szomorúan otthagya a falut, és visszament az erdőbe. Anyja kétségbeesetten követte s könyörgött, maradjon nála, de hiába. Az erdőben aztán, amikor újra bivallyá változott, ráparancsolt a szerencsétlen asszonyra, hogy menjen vissza a faluba, mert ha nem, megöli, amiért nem őrizte meg a titkát.

Így azután az asszony halála napjáig gyerektelen maradt.

A JÓ MEG A ROSSZ LEÁNY

Fulakunda

Elment egy földműves egyedül a vadonba. Megművelt magának egy darabka földet, közel egy dyina tanyájához. Volt ennek az embernek két leánya; az egyikei, Dyidangel szerette, a másikat, Ganyangel nem szerelte. Voltak kutyái is: a legnagyobbikat Du'ának hívták, a többit Lemmának, Turaturának, Maretimarának és Kondorelnek. Azt mondta ez az ember a kedvesebbik leányának:

– Dyidangel, kimegyek a földre.

A kutyák az ólban voltak bezárva. Azt mondta az ember Dyidangelnek:

– Ne engedd ki a kutyákat, amíg vissza nem jövök.

Aztán elment a mezőre, ahol a dyinák éppen összegyűltek, s el akarták őt hurcolni egy barlangba, hogy megöljék.

Mivel biztos volt abban, hogy ha sikerül őt a barlangba hurcolniuk, akkor megölik a dyinák, elkezdte hívogatni kutyáit.

Hangosan énekelte nevüket:

– Du'a, Lemma, Turatura, Maretimara, Kondorel, Du'a mani, dumbu manka, ai, ai, ai: gyertek, gyertek, gyertek! Du'a!

Kondorel, a kicsi kutya, hallotta, hogy hívja a gazdája, s így szólt a nagy kutyához:

– Ej, Du'a, hallod, hív a gazdánk!

A kutyák azt kiabálták, hogy a kiskutya hazudik, s még el is tángálták:

– Hazudsz!

Azt mondta erre a kis kutya:

– Azt mondjátok, hazudok, de azért csak figyeljete!

Amikor a kutyák hallgatóztak, még kiabált a gazda:

– Du'a, Lemma, Turatura, Maretimara, Kondorel, Du'a mani, dumbu manka, ai, ai, ai, Du'a!

Mindegyik kutya hallotta gazdája hangját és kiáltoztak. Azt mondta akkor Ganyangel:

– Kinyitom az ajtajukat, hogy engedelmeskedhessenek gazdájuk hívó szavának.

De Dyidangel így szólt:

– Ganyangel, nem szabad kiengedni a kutyákat!

Apjuk meg csak hívta a kutyákat. Ganyangel ekkor fogta a kulcsokat, és kinyitotta az ólat; kijöttek a kutyák, és szaladtak gazdájukhoz, akit a dyinák a barlang szájánál meg akarlak ölni. Megérkeztek a kutyák, és a dyinák elmenekültek.

– Ki engedett ki benneteket? – kérdezte az ember.

A kutyák azt válaszolták:

– Ganyangel engedett ki minket.

Aztán hazament az ember. Az úton találkoztak egy szarvassal, a kutyák segítségével elfogta, a kutyák felfalták a szarvast, az ember megtartotta a szívét, átfúrta és egy bot végére tűzte. Aztán találkoztak egy pythonkígyóval, a kutyák megtámadták, az ember szétszaggatta, felhasította és kivette a szívét, és egy másik, kis botra fűzte. Továbbmentek és hatalmas bivalyra találtak. Nagy nehezen megölték, lenyúzta, kivágott belőle két darab húst, és két botra tűzte. Akkor visszament a faluba, és azt kérdezte:

– No, Dyidangel – s úgy tett, mint aki mérges –, ki engedte ki a kutyákat?

Dyidangel azt mondja:

– Nem én voltam, hanem Ganyangel, pedig mondtam neki, hogy ne tegye.

Hívta mindkettőjüket, vette beretvakését, és azt mondta Dyidangelnek, nedvesítse be haját elsőnek, leberetválta a fejét kopaszra, és azt parancsolta neki:

– Ül le a napon.

Aztán Ganyangelt hívta. Ganyangel is benedvesítette a haját, apja megberetválta. és azt mondta neki:

– Ül le az árnyékba.

Megsütötte a húst, és megkérdezte tőlük:

– Felismeritek-e ezt a húst? Van közte jó meg rossz. Ez itt a kígyó húsa, emez pedig jó állatok húsa.

Hívta Dyidangelt, vette a kardját, és azt mondta:

– Edd meg a kígyó húsát.

Dyidangel vissza akarta utasítani, mire apja így szólt:

– Nos hát, ma meghalsz. Felőled a dyinák megöltek volna engem.

Fogta a kardját, levágta Dyidangel fejét.

Akkor Ganyangel megette a jó vadak húsát. Apja megkérdezte, jóllakott-e, aztán így szólt hozzá:

– Jó, most együtt maradunk. Te jó gyerek vagy, megmentenél. Menj, készíts most vacsorát, én meg halálomig gondod viselem.

A VADÁSZ ÉS A SZELLEM

Gerzé

Élt egy faluban egy nagyon ügyes vadász. Elment asszonyával együtt tanyát verni az őserdőben, olyan helyen, amelyet senki sem ismert, nagyon messzi a falutól. De lakott abban az erdőben egy gonosztevő szellem. Épített hát a vadász tíz sövényt, egyiket a másik mögött, és a tizedik mögé felépítette házukat. Elment vadászni, és bőséges zsákmánnyal tért haza. Mindennap jóllaktak.

Tudta a szellem, hogy élnek ebben az erdőben nála boldogabb emberek, és a férfi távollétében meg akarta enni az asszonyt. De a vadász azt tanácsolta feleségének, ne nyisson kaput, csak akkor, ha azt hallja, hogy valaki vékony hangon énekel. Az asszony engedelmeskedett férjének.

Egy napon, amikor a férfi megint elment vadászni, megjelent a szellem, és elénekelte ugyanazt a dalt, amit a férj szokott, de mély volt a hangja. Gondolta az asszony, nem nyit kaput, és csendben maradt. Mindennap újra megismétlődött ez a játék, de az asszony csak férjének nyitott kaput.

A szellem akkor elment a varázslóhoz és kérte, adjon neki valami szert, amitől vékony lesz a hangja.

Azt mondta a varázsló:

– Hevíts fehérre odahaza négy kicsi kavicsot, és nyeld le őket, aztán szaladj és feküdj bele a folyó vizébe, amíg csak le nem hül a hasad.

Úgy is tett a szellem. És hangja azután a vadász hangjára hasonlított, örvendezve ment a kapuhoz, és énekelni kezdett. Az asszony hallotta a hangot, amely nagyon hasonlított férje hangjához, de bizony nem volt ugyanolyan. Előbb habozott, de azután mégiscsak kinyitotta a kaput. A szellem akkor az asszonynak ugrott és felfalta. S aztán óvatosan becsukott minden kaput.

Amikor a férj hazaért, énekelt, egyre csak énekelt, de senki sem nyitotta ki a kaput. Megijedt a vadász, elővette kését és elvágta a kaputartó liánokat. A házban semmi mást sem talált, csak vért, és megértette, hogy a gonosztevő szellem járt ott. S mivel nagyon szerette a feleségét, megölte magát. Így pusztultak el mindketten az erdőben.

AZ ÖKÖR FARKA

Gerzé

Élt egyszer egy nagy főnök, akinek volt egy ökre, csak hogy ez az ökör messzi földön lakott. Hívatta hát a főnök Lulit, a legyet, Vót, a bögyölyt, Zegnét, a nagy hangyászt, Hyurut, a pókot, Hulit, a szút és Hongnát, a szelet, és azt mondta nekik:

– Úgy határoztam, hogy elküldelek titeket, hozzátok el ökrömet a nagyon távoli faluból.

Útnak indult a légy, a bögyöly, a hangyász, a pók, a szú meg a szél. Mentek, mendégéltek, éjjel-nappal. Egy szép napon hegy állt útjukban. Áthághatatlan hegy. Munkához látott a hangyász, és alagutat fúrt keresztül a hegyen. Így mind átjutottak, és legyőzték ezt az akadályt. Folytatták útjukat, és még sokáig mentek. Hirtelen hatalmas folyó állt az útjukban. Nekilátott a pók, és hálót szőtt fölébe, és mint valami lián-hídon, mindenki átment rajta. Végre, hosszú menetelés után, eljutottak abba a faluba, ahol a főnök ökre legelészett.

Amikor azonban a falu főnöke megtudta jövetelük okát, cseppet sem örült jöttüknek, és azon törte fejét, hogyan veszejtse el őket. Mérget kevert ételükbe, de a légy, aki folyton ott szálldosolt az emberek között, és hallotta, mit beszélnek, megtudta, mi a szándéka. Tüstént figyelmeztette társait a veszélyre, és azt tanácsolta, ne nyúljanak az ételhez, amit kapnak. Rizsüket így mind kiöntötték a földre.

Amikor a főnök ezt látta, mást eszelt ki. Magához hívatta őket, és így szólt:

– Mielőtt odaadnám nektek az ökröt, vágjátok ki azt a nagy fát a falu közepén. De jaj nektek, ha a kunyhókra esik, halállal lakoltok!

Megrettenve tanakodtak, mitévők legyenek, mire így szólt a szú:

– Ne aggódjatok, egész éjszaka rágni fogom a fát, és akkor könnyű lesz reggel kidönteni.

Munkához is látott, és másnap könnyen ledöntöttek együtt a fát. A szél pedig a fát, a bozót felé hajlította.

Elégedetlen volt a főnök és elhatározta, hogy éjjel felgyújtja a házat, amelyben a vendégek laknak, hogy elevenen megégjenek. A finom hallású légy meghallotta a főnök szavait, és azonnal értesítette

társait a baljós tervről. A hangyász megkérte a főnököt, adja oda az ökröt, hogy házukban őrizték, mivelhogy kora hajnalban útnak akarnak indulni. Azt felelte a főnök, hogy nagy a csordája, és lehetetlen benne felismerni az idegen ökröt.

– Ha felismeritek – mondta –, vigyétek el!

A bögöly akkor azt mondta társainak:

– Amelyikre én rászállok, az a gazdánk ökre.

Megtalálták így az ökröt, és vele együtt bezárkóztak a kunyhóba. Nekilátott a hangyász, és alagutat fúrt a földbe, a kunyhótól egészen a főútig. Onnan azután, mind együtt, ökröstül, még az éjszaka titkon elindultak hazafelé.

Mentek, mendegéltek, és mint első ízben is, átkeltek a folyón, és keresztülmentek a nagy hegy alatt. Végre egy napon megérkeztek falujukba, és átadták az ökröt a főnöknek, üdvözölte őket a főnök, és megköszönte szolgálatukat. Azután levágták az ökröt. Jutalmul oda akarta adni nekik az ökör farkát. De mindenki magának akarta az ökörfarkat, mivelhogy úgy vélte, neki köszönhető, hogy visszahozták az ökröt.

Zegné, a nagy hangyász, ezt mondta:

– Ha én nem vagyok veletek, soha nem jutottatok volna át a nagy hegyen, és nem menekültök meg a házból, hogy elhozzátok az ökröt.

Hyuru, a pók, így beszélt:

– Ha én nem szövök hálót a folyó fölé, soha nem juttok át rajta, és nem teljesítitek a parancsot.

Luli, a légy, így érvelt:

– Ha én nem árulom el nektek a főnök gonosz tervét, nemcsak hogy nem hozzatok el az ökröt, de halálnak halálával mind el is pusztultok a messze idegenben.

Vo, a bögöly, pedig kijelentette:

– Ha én nem vagyok veletek, soha nem végzitek el a feladatot, amit rátok bízott a falu főnöke, soha nem döntitek le a hatalmas fát, és végén még ki is végeznek mindnyájatokat, hogy az ökörről ne is beszéljünk!

Hoagna, a szél, pedig így szólt:

– Nekem köszönhetitek, hogy a fa nem zuhant a kunyhókra. Így megmentettem életeteket, és elhozhattátok a főnök ökrét.

És most, amikor a mese végére értünk, mondjátok meg, kié legyen az ökör farka!

A FÉRFI, A HÁROM ASSZONY MEG A KROKODIL

Kono

Elindult egy ember, felesége, anyja és anyósa kíséretében, Bossból Soromiantába.

Esős évszak volt, és csónakon kellett átkelniük a folyón.

Amikor az utasok éppen a folyó közélén voltak, egy nagy krokodil állította meg a csónakot, és felmászott rá.

– Tovább engedlek – mondta a küllő az embernek –, de add nekem a három asszony egyikét.

Ha te lennél az ember helyén, melyik asszonyt adnád a krokodilnak?

A KUTYA, A KECSKE MEG A PÁRDUK

Kono

A kutya meg a kecske egy nap elindultak halászni.

Egyszer csak megjelent a folyó partján a párduc, és énekelni kezdett:

– Ha jó a fogás, kapok belőle; ha nem jó, akkor is kapok belőle.

Akkor a kutya csúfondárosan énekelve válaszolt neki:

– Ha jó a fogás, majd csak eliszkol, akinek lába van. Ha rossz lesz, majd csak eliszkol, akinek lóba van!

A kecske meg, amikor rákerült a sor, így énekelt:

– Ha jó a fogás, ravasznak áll a világ. Ha rossz a fogás, ravasznak áll a világ.

Elvörösödött mérgében a párduc.

A kutya meg a kecske nem sokat tétováztak, hanem elináltak, de a párduc utánuk vetette magát.

Szerencsétlenségére elcsúszott a kecske, belezuhant egy gödörbe, a párduc meg ráesett, és megszúrták a kecske szarvai. A párduc mérgesen húzta ki zsákmányát a gödörből, de a kecske így szólt hozzá:

– Nem ehetsz meg engem, ha ilyen sáros-piszkos vagyok! Inkább megmosdok előbb!

Egyetértett vele a párduc. De mielőtt a kecske befejezte volna fürdőjét, sötét felhők gyülekeztek az égen.

Rázendített ekkor siránkozó hangon a kecske:

– Jaj nekem, mindjárt esik, és megázik minden oroszlánbőröm, minden párducbőröm és minden elefántbőröm!

A párducot félelem fogta el a nyugtalanító szavak hallatán, és megkérdezte a kecskét:

– Hogyan ölted meg áldozataidat?

A kecske ezt válaszolta:

– A szakállammal. Kipróbáljam rajtad is?

De a párduc egy percet sem várt, hanem rémülten futott az erdőbe.

A PÓK, AZ ÁRVA MEG A BANÁNFÜRT

Kono

Siyit, a pókot, barátja, az árva, egy ideje sokat bosszantotta csínyjeivel. Elhatározta a pók, hogy megbosszulja magát.

Szerencséje volt, mert földjétől nem messze egy folyó partján szép fürt banánt talált, amely ott függött a víz tükre fölé hajló ágon.

Otthagytá, visszament a falujába, és meghívta barátját, hadd részesüljön ő is a finom gyümölcsből.

Amikor a folyóhoz értek, Siyi figyelmeztette barátját, nehogy felnézzen:

– Por hull a szemedbe! – magyarázta.

S megmutatta az árvának a szép banánfürt tükörképét a tiszta vízben.

– Nosza – mondta Siyi –, beugrunk a vízbe és leszedjük.

S hogy példát mutasson társának, Siyi ugrott egyet, de mielőtt alámerült volna a vízbe, előbb leszakított egy érett banánt. Aztán boldogan felbukkant gyümölccsel a kezében.

Az árván volt a sor. Beugrott a vízbe nem is egyszer, de egyetlen egy banánra sem akadt.

Siyi meg mindannyiszor egy szép gyümölccsel a kezében bukkant fel a vízből. S így történt, amíg a ravasz pók meg nem ette az egész fürtöt.

Miután bosszút állt Siyi, elégedetten ment vissza a faluba, csalódott barátja társaságában.

A PÓK ÉS TERHES FELESÉGE

Kono

Kapálás ideje volt. Siyi, a pók, minden reggel kiment a mezőre terhes felesége kíséretében. Délben az asszony elővette az ebédet, és egy árnyas fa alatt közösen elfogyasztották.

Siyi gyakran töprengett azon, hogyan is ehetne meg egyedül az egész ebédet.

Egy napon azt mondta magában: „Van egy jó ötletem. Feleségem már nagyon hasas, és nehezen mozog. Kihívom futóversenyre: a győztesé lesz az eledel.”

Így is történt. Az asszony kénytelen-kelletlen elfogadta férje ajánlatát. Megegyeztek, hogy másnap ebéd előtt versenyt futnak.

De amikor beesteledett, a terhes asszony felkeresett egy varázslót, hogy tanácsot kérjen tőle.

A varázsló egy fekete port adott neki. s azt mondta, szórja el a fa tövében, ahol ebédjüket elfogyasztják.

Másnap az asszony a szokottnál is ízesebb rizst készített.

Siyi a finom étel illatától és a varázsportól megrészegülve, kábultan támolygott. Az asszony könnyedén győzött a versenyfutásban, és azután férje szeme láttára egyedül ette meg az egész ebédet.

Siyi bánatában egy gödörbe ugrott, és ott éhen halt.

GUELADYO, A NAGY SZERELMES ÉS A DERÉK HARCOS

A gyermek Gueladyo legyőzi a bambara királyt

Volt egyszer egy főnök, akinek hét álló esztendeig nem született utódja. Tanácsot kért egy bambara marabutól, aki megnézte talizmánjait, majd azt mondta:

– Nem én vagyok az a marabu, aki neked tanácsot adhat. Menj és kérdezd meg Sarankolé marabut.

Elment a főnök Sarankolé marabuhoz, aki azt válaszolta neki:

– Nem adhatok neked tanácsot, de keresd fel a vargát, aki a falu végén lakik, talán ő a te marabud.

Beállított a főnök a vargához, aki meg egy fula marabut ajánlott neki, a nevét is megmondta, de figyelmeztette a főnököt:

– Ez a fula marabu mindig rongyokban jár, alig becsülik valamire, mégis ő lesz az, aki segít rajtad!

Felkereste a főnök a fula marabut, aki valóban nem látszott tekintélyes embernek, és elmondta neki jövedele célját. A fula marabu kinyitotta koránját s látja, hogy valóban ő az, aki segíthet a főnökön. Talizmánt készített neki, hogy azt majd adja feleségének, s a következőket jósolta:

– Feleséged egy csütörtökről péntekre virradó éjszaka teherbe esik, s ugyanakkor teherbe esik egyik szolgálóasszonyod is. Ha azt mondja a feleséged: „Azt álmodtam ma éjjel, hogy gyermekem lesz”, szólítsd szolgálódat, és ő is azt mondja majd, megálmodta, hogy gyermeke lesz. Attól kezdve szolgálóddal úgy bánj, mint tulajdon feleségeddel. Lakjanak egy házban, egyék ugyanazt az eledelt, s öltözzenek egyformán. Egy napon fognak gyermeket szülni. Legyen egy napon mindkét gyerek születési ünnepsége is.

Hazament a főnök, és úgy tett, ahogyan a fula marabu tanácsolta. Egy péntek reggel felesége elmondta, mit álmodott. A főnöknek eszébe jutott a bölcs marabu jóslata, és hívatta szolgálóját: valóban az is ugyanazt mondta neki. Egy házba költöztette a két asszonyt, ahogy a marabu tanácsolta. Ugyanazt az eledelt kapták, míg meg nem szültkék gyermeküket. Egy napon tartották a két gyermek névadó ünnepét is. Az első asszony fiát elnevezte

Gueladyónak, a szolgálójái pedig Samba Niési Niésinek, tetovált Sambának: a gyermekek ugyanis annyira hasonlítottak egymáshoz, mintha egy apa gyermekei lennének, úgyhogy megkülönböztetésül sok kis tetovált jellel jelöltette fiának arcát.

Mindkét fiút a főnök családjában nevelték fel, ugyanúgy tanították, öltöztették, gondozták őket. Felnőttek anélkül, hogy tudták volna, hogy egyikük a főnök fia, másikuk a szolgálója: mindketten a főnök fiának hitték magukat.

Hét esztendőkorukban már mindketten a juhokat őrizték. Amikor kilencedik évüket betöltötték, egy napon azt kérte Gueladyo az apjától, metéltesse őt körül. Apja azt válaszolta, hogy még nem jött el az ideje. De Gueladyo és Samba Niési Niési mindig hordtak magukkal kést: másnap Gueladyo megkérdezte Samba Niési Niésit, volna-e bátorsága, hogy körülmetéltesse magát. Mire Samba Niési Niési azt felelte, hogyne volna bátorsága hozzá, van hát. Így szólt ekkor Gueladyo:

– Előbb én körülmetéllek téged, azután magamat.

Ráállt Samba Niési Niési az alkura, Gueladyo körülmetélte, aztán körülmetélte önmagát is. A többi gyerek elárulta őket a főnöknek, aki elküldte a véneket, ápolják a két körülmetélt fiataalt a kunyhó mögött, amíg csak fel nem gyógyulnak.

Amikor Gueladyo tizenhét éves lett, megkérte atyát, adjon neki mindenféle fajta varázsszert a szellemek és a fegyverek ellen. Apja azt felelte, hogy még nem jött el az ideje. De néhány nappal később Gueladyo és barátja elindult egy neves marabuhoz, hogy varázsszereket kérjenek tőle. Beállítottak egy bambara marabuhoz. Az megkérdezte talizmánjait, s azt mondta a fiúknak, nem teljesítheti kérésüket; menjenek kérésükkel egy bizonyos Sarankolé marabuhoz. Nekivágtak a fiúk az útnak, Sarankolé marabu meg azt válaszolta nekik:

– Nem én vagyok a ti marabutok, de megmondom nektek a mesterem nevét. Diakankénak hívják. Forduljatok hozzá!

Felkeresték a fiúk Diakanké marabut, az meg egy fula marabut ajánlott. De a fula marabu sem segített nekik, hanem a falu végén lakó vargához küldte őket talizmánért. A varga tanácskozott a földöntúli hatalmakkal, és megmondta a fiúknak, hogy nem tudja elkészíteni varázsszerüket, de menjenek el a marabu kovácshoz.

Beállítottak a fiúk a marabu kovácshoz, aki éppen dolgozott; elmondták neki jövetelük célját. A kovács hármat ütött kalapácsával az üllőre, és varázsigéket mormolt: látja, hogy ő az, aki elkészítheti a fiúk varázsszerét. Elszállásolta őket házában másnapig, aztán így szólt:

– Csakis én szerezhetem meg nektek a jó varázsszert, de csak egyetlen feltétellel; anélkül lehetetlen! A szomszéd erdőben – s arra mutatott – él egy nagy kígyó. Ha meg tudjátok ölni, vágjátok le fejét és farkát, testét vágjátok ketté, s mindezt hozzátok el nekem. Olyan varázsszert csinállok belőle számotokra. amin senki úrrá nem lehet.

Elhatározta a két ifjú, hogy megölik a kígyót. Amikor az erdő közepére érkeztek, Samba Niési Niési így szólt Gueladyóhoz:

– Kerülj a másik oldalra, én itt várok.

Gueladyo így válaszolt:

– Még mit nem! Te, a szolga, adsz parancsot a gazdának?

Ekkor tudta meg Samba Niési Niési, hogy szolga, és hogy Gueladyo a gazdája. Nem szólt semmit s odament, ahová előzőleg ő küldte Gueladyót.

Érezte a kígyó a veszélyt, és csillogó teste izzó tűzével felgyújtotta az erdőt. De ettől csak megnőtt a fiúk bátorsága;

Amikor Gueladyo látta, hogy a kígyó Samba Niési Niési felé kúszik, füttyült és éktelen zajt csapott. Feléje fordult hát a kígyó, de abban a pillanatban, amikor felemelte fejét, hogy megmarja, Gueladyo megragadta és megmarkolta a kígyót, és levágta fejét. Ugyanabban a pillanaltban Samba Niési Niési elkapta a kígyó farkát, s levágta azt is, de Gueladyónak jutott a nagyobb darab. Samba meg is jegyezte:

– Ravasz vagy, Gueladyo!

Visszamentek a faluba, s odaadták zsákmányukat a kovácsnak. A marabu kovács éjszaka megfőzte a varázsszert a kígyóból meg azokból a kotyvalékokból, amire szüksége volt. Reggel, mikor elbúcsúztak a fiúk, miután megfizették munkáját, azt mondta nekik:

– Vigyétek a varázsszert egy vargához, varrja be erős bőrzacskóba. De vigyázzatok, nehogy ráverjen a talizmánra és ellapítsa. Ha ráüt, tönkremegy a varázsszer. Inkább dörzsölje, mint üsse. Őseimre és üllömre esküszöm, hogy sebezhetetlenek maradtok egész életetekre. Szablya, puska, varázsló, ellenség mit

sem ér ellenetek. De tudjátok meg, hogyha valaki tyúktollból készít nyilat, és azt lövi ijával belélek, az megölhet titeket. Ez a varázsszor egyetlen hibája. De ha ez meg nem történik, még tízezer ellenség között sincs mitől tartanotok.

Elégedetten mernek haza a fiúk. Zacskóba varratták a varázsszert, amint a kovács meghagyta. Gueladyo apja muzulmán főnök volt, de egy bambara főnök uralma alatt állott, akit Gari Bambarának hívtak. A bambara főnök minden évben adót követelt apjától. Amikor Gueladyo hazatért, azt mondta apjának, ne fizessen többé adót a fétishivő Bambarának. Apja így válaszolt:

– Nem becsülöm le bátorságodat, de ne mérd magad a bambara bikához, mivelhogy az nagyon hatalmas; őseink mindig harcban álltak vele, de mindig legyőzte őket. Tudom, hogy derék legény vagy, de ne bízd el magad.

Gueladyo mit sem szólt, estik hazament barátjával, Samba Niési Niésivel. Egy héttel később Gari Bambara elküldte adószedőit. Amint ennek hírért vette Gueladyo, kiállt az útra, amelyen jönniük kellett, s ott várta a bambara főnök küldötteit. Megkérdezte, mi járatban vannak. Azt felelték, hogy őkel Gari Bambara küldte, hogy beszedjék az adót. Erre Gueladyo levágta az első küldött karját, a második fülét, a harmadikat szablvával sebezte meg, a homlokára sújtva, és így szólt:

– Menjetelek és mondjátok el Gari Bambarának. Mondjátok el annak a fétishivőnek, hogy én, Gueladyo, Hambodedyo fia, azt üzenem, hogy nem fizetünk, ebben az évben adót.

Amint Gari Bambara meglátta küldötteit, megkérdezte, mi történt velük. Elmondták. Így szólt erre Gari Bambara:

– Nevetséges dolog! Nem tudom, szülelett-e már olyan Gueladyo, aki megakadályozhatja, hogy beszedjem az adót.

S másnap új küldötteket menesztett, akik parancsot vittek Hammadinak, küldje az adót két napon belül. Hammadi azt üzente:

– Én nem tagadtam meg az adófizetést, a fiam ellenzi.

Hírért vette Gueladyo, hogy küldötteket várnak, elébük ment megint. Nem sokat magyarázott, levágta az elsőnek a karját, a másodiknak a fülét, a harmadiknak meg az orrát, és azt mondta:

– Menjetelek és mondjátok meg Gari Bambarának, hogy várom. Üzenje meg, melyik napon találkozunk. Egyedül leszek, legfeljebb

másodmagammal, de ketten elbánunk egy egész hadseregnyi bambarával.

Megkapta Gari Bambara az üzenetet. Haragra gyűlt, megszólaltatna a tambara-dobokat, és összegyűjtött vagy tízezer harcost. Megüzente Gueladyónak, melyik fula faluban találkoznak.

Mikor Hammadi hírért vette, összegyűjtötte az ország véneit:

– Van egy fiam – mondta. – Ez a fiú mindannyiunk ellensége. Gueladyo nagy embernek hiszi magát, s harcra készül a bambarák ellen. Nem tudjuk már elhárítani a vészt. Aki el akarja kísérni, ám menjen, de én nem tartom a hátam Gueladyo miatt.

Atyja után Gueladyo is szót kért:

– Igen, harcot üzentem e fétis-hivők ellen, akik annyiszor kifosztották országunkat. Senkit sem kérek, hogy kövessen. Akik önszántukból eljönnek, bocsássanak meg nekem, ha elesnek a csatában. Én a közös ügyének szenteltem magam. Üdvözöllek titeket, és áldásokat kérem!

Gueladyo hazament Samba Niési Niésivel, s vele tartott néhány száz ember, azok, akik mellé szegődtek. Másnap reggel indultak, hogy találkozzanak a bambara harcosokkal. Három napig meneteltek, mígnen a negyedik napon, reggel kilenckor, találkoztak, s elkezdődött a küzdelem. Az első összecsapás után Gueladyo barátai futni kényszerültek. Ám déli két órára már megfordult a helyzet. Gueladyo kelet felől foglak új állást, és nyugat felé támadta az ellenséget; Samba Niési Niési a többi fulával a nyugati oldalon vetette meg lábát, és keletnek támadt. Két tűz közé került az ellenség. Este hat óra körül már nyolcezernél több bambarát öltek vagy sebesítettek meg, a többit Samba Niési Niési, Gueladyo és társai foglyul ejtettek. Gari Bambara nem vett részt az ütközetben. Gueladyo és Samba Niési Niési útnak indultak Gari Bambara falujába. Egyszer csak meglátták Gari Bambarát, aki a királynéval ült együtt. Gueladyo ért oda elsőnek, s megállította lovát mellettük. Gari Bambara kiáltva felugrott, de mielőtt védekezhetett volna, Gueladyo tarkón vágta. Bambara összeesett, és Samba Niési Niési kötelet tekert a teste köré. Gueladyo kegyelmet ígért neki, ha az ő hitére tér. Gari Bambara elfogadja az ajánlatot.

– Most már tudom – szökö Gueladyo –, hogy gyáva vagy. Íme, ezt érdemelted! – s megfojtotta.

Aztán Bambara tabalájával összedobolták a megmaradt bambarákat, s Hammadi elé vezették őket. Gari Bambara meghalt, birodalma szélhullt, foglyait és jószágait pedig, megmaradt harcosaival együtt, Gueladyo az atyjához vitte. Így lett Hammadi Hambodedyóból nagy király.

Gueladyo meghódítja Daman Sori asszonyát

Nem sokkal Gari Bambarán aratott nagy győzelmük után Gueladyo és Samba Niési Niési elmentek meglátogatni barátjukat, leroyel Mam'át. Szívesen fogadták őket, s leroyel tiszteletükre levágott egy bikát meg egy juhot, s megparancsolta szépséges hitvesének, Kumba Pul Debbónak, vegye gondjaiba a vendégeket, semmiben se szenvedjenek hiányt. S mikor leszállt az est, elküldte asszonyát, Kumba Pul Debbót, simogassa Gueladyo lábait, míg csak el nem alszik, aztán pedig jöjjön vissza hozzá, hites urához. De valahányszor Kumba Pul Debbo ott akarta hagyni Gueladyót, az mindesak kérlette, maradjon még néhány percig. Gueladyo szépsége annyira elbűvölte az asszonyt, hogy éjfélkor, amikor Gueladyo már elaludt, mellé feküdt, s együtt töltöttek az éjszakát.

Reggel észrevette leroyel Mam'a, hogy felesége másutt töltötte az éjszakát; elment vendégét üdvözölni, s meglátja mögötte tulajdon feleségét. Mérgében felborzolódott a bajsza, és minden haja szála égnek meredt, s fútt, mint egy bika; járt fel és alá kunyhója és a vendég szállása között; már-már benyitott hozzá, de valahányszor meg akarta tenni, úgy érezte, hogy ez méltatlan lenne hozzá. Végül is amint egyszer megint a vendég szállása előtt állt, látja, hogy felesége vizet forral Gueladyónak, mosdáshoz.

Várja leroyel Mam'a, míg a vendég megmosdott, s aztán így szólt hozzá:

– Te, Gueladyo, Kumba Pul Debbóval merészelted tölteni az éjszakát. Változzék mindaz a szerencse, amit neked tegnap kívántam, balszerencsévé: íme, ez a mai kívánságom számodra.

Gueladyo így felelt:

– Ugyanezt kívánom neked. Ha nem félsz, várj, míg elkészülök.

leroyel Mam'ánál fegyver volt. Gueladyo felkészült lóra szállt s így szólt a lóháton közeledő leroyelhoz:

– Ha bátor férfi vagy, s nem félsz, lőj rám, hiszen te vagy a sértett.

Ieroyel Mam'a háromszor rálőtt Gueladyóra, de azt egy golyó se találta el. Ieroyel Mam'a megszólalt:

– Azt mondták nekem, hogy Macinából való, bátor ember vagy, ha nem félsz, rajtad a sor, lőj rám.

Mindegyikük hármat-hármat lőtt, háromszor egymás után. Odaért ezenközben Samba Niési Niési. Közéjük állt, s így szólt;

– Ieroyel Mani'a, jó híred van Macinában. De ha Macina népe meghalja, hogy megölted vendegedet, nem látogat meg többé senki. Te pedig, Gueladyo, azért hagyta ott tiedet, hogy meglátogasd barátodat, Ieroyel Mam'át. Ha Macinában megtudják, hogy megölted vendéglátódat, ki fogad be valaha is téged. Ha bátornak tartjátok magatokat, ha mindketten a legderekabbnak hiszitek magatokat, akit nem sebez meg sem a golyó, sem a szablya, menjetek és támadjátok meg Daman Sori Yellét, a bambara főnököt, aki évente kirabolja falutokat, s adót követel rajtatok.

Kibékült erre a két ellenség, s megszorították egymás kezét. Nyomban el is határozták, hogy megtámadják a Sa faluban lakó Daman Sorit. Három napig meneteltek, és este kilenc óra tájt érkeztek meg. Megállapodtak a falu közelében, és a dubale-fák tövében letáboroztak. Holmijuk közepette leültek, Ieroyel Mam'a Sa falu felé fordult, Gueladyo azonban hátat fordított a falunak. Gueladyo megfogadta, hogy ha mindjárt egy hadsereg érkezne is, nem fordul meg, hogy szemügyre vegye őket: bárhogyan is becsülné azt, aki hátulról közelír, fejét sem fordítja, hogy lássa.

Hírét vették, hogy van Daman Sori Yellének egy fula asszonya, akit Tenen Damansónak hívnak, s aki soha el nem hagyja Daman Sori emeletes házát. Még a légy sem láthatja soha. Daman Sori minden reggel más dubale-fák alá ment elbeszélgetni a falusiakkal, s mindig csak déltájban tért haza. Mindennap ugyanakkor távozott, s ugyanakkor jött vissza.

Amint letáboroztak, Gueladyo és barátja, Ieroyel Mam'a, elküldték Samba Niési Niésit, keresse fel Tenen Damansót. Samba Niési Niési útra kelt, és félelem nélkül benyitott hét ajtón, s a nyolcadiknál végre megpillantotta Tenen Damansót. Az asszony elcsodálkozott,

mivelhogy először látott más férfiút, mint a férjél. Samba Niési Niési megszólalt:

– Gueladyo, Hammadi Hamhodedyo fia, és Ieroyel Mam'a üdvözlnek. Gueladyo küldött engem, hogy tolmácsoljam üzenetét: vendéged ő, és látni kíván. Ha nem félsz, adj bizonyságul zálogot nekem.

Tenen Damanso így válaszolt:

– Menj és vidd Gueladyónak és Ieroyel Mam'ának üdvözetemet. Hogy bizonyágát adjam, hogy felkeresem őket, fogd ezt az aranygyűrűt. Megvárom, míg férjem visszatér, S aztán meglátogatom Gueladyót.

Samba Niési Niési visszament, áladta a gyűrűt Gueladyónak, aki nyomban ujjum liúzla. A fiatal emberek ezután Tenen Damansóra várakoztak.

Délben hazament Daman Sori Yelle. Tenen tárt karokkal fogadta, szokása szerint, de ezúttal láthatóan elégedetlen volt valamivel. Daman vizet kért az asszonytól. Tenen nem válaszolt. Daman háromszor is hívta – nem válaszolt. Daman kérdezte, beteg-e, nem felelt. Daman annyira szerette Tenent, hogy amikor azt mondta, hogy az asszony válasza sem méltatja, ájultan rogyott össze. Mikor magához tért, Tenen azt mondta neki:

– Daman, azt állítod, hogy nagy király vagy, s megöled azt, aki megérint, mégha egy légy is az. Ám én nem hiszek neked. Amióta házadban vagyok, nem tehettem egy lépést sem odakint, mert félsz a magadfajtáklól, azaz a férfiktól, akik mindazt meg tudják lenni, amit te. Mivel félsz, hogy erővel elvesznek tőled, nem engedsz ki a házból, mert úgy véled, ha egyszer kimegyek, legyőz téged valaki, és engem magával visz.

Daman így felelt:

– Így hát ma szabad vagy, menj, amilyen messze csak kívánod; de ne felejtse el, hogy bárki hozzád ér, megölem, mégha légy is az.

Daman Sori egy szolgáló lányt hívott, kísérje el Tenen Damansót az arany székkal. Tenen és szolgálója a dubale-fához tartott, ahol Gueladyo és Ieroyel Mam'a vártak reá. Amikor Samba Niési Tenent jönni látta, azt mondta Gueladyónak:

– Úgy látom, Tenen jön, akit jobban szeretsz önmagadnál.

Gueladyo így felelt:

– Úgy gondolom, meglalál.

Közeledik Tenen, megérkezik, kezét szorít mindnyájukkal, s leül Gueladyo és Ieroyel Main'a között, de egyikkel sem fordul szembe. Gueladyo Tenen térdére tette lábát, s úgy beszélgetlek. Tenen szolgálója reszketett, amikor látta, hogy Gueladyo az, aki így játszik Tenennel. Két óra múlva szólt Tenennek, menjenek vissza, de Tenen nem hallgatott rá; megismételte háromszor is, de Tenen csak tovább simogatta Gueladyo lábát. A szolgáló úgy tett, mintha csak félremenne, dolgát végezni, de visszafutott Daman Sori udvarába, s azt mondta:

– Daman Sori Yelle, bambarák nagy királya, ki hőstetteiről híres, tudd, hogy Gueladyo és Ieroyel Mam'n, a híres Marinából való fulák, elragadták ma Tenent. Ott ülnek a dubale-fa alatt, amelyet ismersz te is, a falutól keletnek.

Amikor Daman ezt hallotta, ismét elájult. Bajsza kifúrta a ház oldalát, haja a tetőt szúrta át, és akkorát sóhajtott, hogy az egész falu meghallotta. Amint Tenen a dubale-fa alatt meghallotta a sóhajt, megremegett a félelemtől.

Magához tért Daman Sori, szidott mindenkit, megszólaltatta a tabala-dobokat, magához vette varázsszereit és fegyvereit, kivágatott három baobabfát, s törzsüket lovaskarámja kapuja elé fektette. Végül mindenki felkészült a harcra, mint mindig, valahányszor Daman ájulásba esett. Kitérték a lovaskarám kapuját, s a lovak álvágtattak a baobabtörzseken: oly számosan sereglettek, hogy patáikkal szétvágták a három törzset, s olyan porfelhőt vertek, hogy az elsötétítette az egész eget.

Daman serege élére állt. Midőn Samba Niési Niési látta a hatalmas sereget, és Daman Sori Yelle irgalmatlan haragját, így szólt Gueladyóhoz:

– Menthetetlenül végünk van! Jön Daman a seregével, készüljünk fel!

Gueladyo így felelt:

– Melyik oldalról jó Daman serege? Ha a hátam mögül, akkor ránk lelnek.

Ezt mondta, s meg sem fordította fejét egyetlenegyszer sem. De Tenen Damanso reszketve kérlelte. Azt mondta neki Gueladyo:

– Ha nem simogatod tovább a lábamat, levágom a fejed. Látom, nem vagy igazi fula asszony. Mitől félsz? A férjed nem egyéb, csak egy fétishivő.

Simogatja az asszony Gueladyo lábát, de bizony elment a kedve, mert azt se tudta, mit csináljon félelmében.

Megérkezett Daman, megállította lovát Gueladyo feje fölött. Gueladyo meg sem fordult, bár a ló nyála ott csorgott le mellette, egy hajszálnyira tőle. Daman megszólította:

– Gueladyo! Daman Sori Yelle ma megküzd veled. S ha úgy véled is, hogy a holtak jóllaknak előbb, te étlen-szomjan mégy ma a másvilágra.

Gueladyo azt felelte:

– Daman Sori, fétishivők királya, borissza bambara, váljon minden szerencséd balszerencsévé. Ha nem félsz tőlem, várj, míg felkészülök.

Megparancsolta Daman a seregének, meg se mozduljanak, leroyel Mam'a azt mondta Gueladyónak:

– Hadd verekedjem meg én ezzel a fétishivővel. Gueladyo, pihenj addig Tenen Damanso mellett.

S hozzátette:

– Daman, ha nem félsz tőlem, várj míg felkészülök.

Mikor felfegyverkezett, így szólt Damanhoz:

– Rajtad a sor, lőj rám.

Daman hetet lőtt, de golyója nem érte, s azt mondta azután:

– leroyel Mam'a, rajtad a sor.

Hetet lőtt leroyel Mam'a is, de golyói nem fogták Damant. Volt Damannak egy fegyvere, amit atyjától örökölt, legendás fegyver. Megforgatta ezt a gawal-lándzsát, mint valami parittyát; Daman tudta, hogy ezzel a fegyverrel senki nem mer szembeállni, mert forgás közben szikrákat szórt és süvített. Fogja a fegyvert, megforgatja háromszor: láng csapolt fel, iszonyú süvítés hallatszott, leroyel Mam'a látta, hogy ha a gawal hozzáér, meghal: sarkon fordult és elszaladt. Daman egészen hazáig, az udvaráig üldözte. Amikor leroyel asszonyai látták hajszolt férjüket, akit Daman Sori üldözött, elébe mentek, Daman lábai elé borultak, és kegyelemért könyörögtek. leroyel Mam'a átugratott lovával a kerítésen. Ott megállt, és asszonyai így szóltak:

– Egészen az udvaráig űzted leroyel Mam'át. Hadd őt, hiszen szégyenben kellene visszatérned. Nem alázhatsz meg egy embert annyira, hogy családja körében győzd le.

Daman Sori szó nélkül megfordult, hogy megtámadja Gueladyót. Ezúttal Gueladyo látta Damant közeledni. Daman Sori így szólt hozzá:

– Ha úgy véled, hogy a halálbamenők jóllaknak előbb, annál rosszabb neked, mert íme itt vagyok már.

Gueladyo így felelt:

– Váljék balszerencsédé mindaz, ami szerencséd volt eddig. Ha nem félsz, várj, amíg felkészülök.

Amikor felkészüli, otthagya a reszkető, remegő Tenent, és azt mondta Daman Sorinak, lőjön reá. Daman Sori hetet lőtt, eredménytelenül, aztán így szólt:

– Most rajtad a sor.

Hetet lőtt Gueladyo is, de nem találta el.

Fogta ekkor Dainan Sori iszonyatos fegyverét, meglóhálta háromszor, és azt hitte, hogy Gueladyo is elmenekül, mint leroyel Mam'a lelte. De látja ám, hogy Gueladyo meg se rezzen, és el is hajította a fegyvert feléje, de Gueladyo kitalálta, hogy alacsonyan fogja dobni, mert élve akarja elfogni őt, s ezért nagyot ugratott a lovával, magasabbat, mintha a hetedik évig ugrana; a fegyver nem találta el őt, s egy mérfölddel messzebb esett le, ahová Gueladyo ért elsőnek, felkapta és azt mondta Daman Sori Yellének:

– Te ismered lándzsád titkát. Ha úgy véled, hogy a halálbamenők előbb jóllaknak, annál rosszabb neked. Meglátod ma, jobb ravasznak lenni, mint bátornak.

Megforgatta háromszor a lándzsát, amely szikrát vetett és sүvöltött, s Daman Sori felé dobta: a fegyver elvágta a ló kantárát: és aztán mögötte leesett. Ekkor Daman kapta fel, s így szólt Gueladyóhoz:

– Jól vigyázz, s ha úgy véled, hogy előbb jóllaknak a halálbamenők, annál rosszabb neked – s ezzel megforgatta fegyverét, amely szikrákat szórt és retteneteset sүvített. Ezáltal nem Gueladyo lovát célozta meg, hanem egy kicsivel magasabbra irányította fegyverét, egyenest Gueladyóra. De az ismét kitalálta Daman szándékát, s abban a pillanatban, amikor Daman eldobta a

lándzsát, hirtelen lehasaltatta lovát: a fegyver elrepült feje fölött, és mögéje esett. Felkapta újra, és így szólt:

– Daman Sori, te ismered lándzsád titkát, s ma megtanítlak rá, hogy jobb ravasznak lenni, mint bátornak.

Daman Sori le akarta hasaltatni lovát, de nem volt jó lovas. Gueladyo megforgatta gyorsan a fegyverét, kétszer is, S úgy tett, mintha elhajítaná. Daman lehasaltatta lovát. Harmadszorra Gueladyo, mintán célzott, eldobta a fegyvert, s az egyenesen Daman mellébe állt, és kettévágta őt.

A küzdelem egész ideje, alatt figyelte őket a többi harcos. Amikor Daman elesett, Samba Niési Niési felkapta szablyáját, levágta Daman fejét, és egy kosárba tette. Gueladyo akkor megkérdezte Tenent:

– Ki a te férjed?

– Te vagy – felelte Tenen.

A harcosokhoz, fordult ezután Gueladyo:

– Ki a ti királyotok?

– Te vagy – felelték a harcosok.

– Ki a ti királyotok?

– Te vagy!

Lovára vette Gueladyo Tenent, Samba Niési Niési is felült a maga lovára, kijelölték a bambara főnök utódját, s útnak indultak hazafelé. Megérkeztek Ieroyel Mam'a udvarához. Amikor az asszonyok Gueladyót látták, elébe mentek, s homlokukkal a földet érintették. Gueladyo Ieroyel Mam'ához fordult:

– Nem kell, hogy bocsánatot kérj tőlem. Íme itt van Tenen Damanso, neked adom feleségül. S itt van Daman Sori feje, tedd tüzes serpenyőbe, s égesd el.

De Ieroyel Mama nem fogadta el az ajándékot:

– Ó, Gueladyo, nem merem én feleségül venni Tenen Damansót; még Daman árnyéka is elég lenne, hogy meghaljak tőle; hát még ha fejét is ideadod: ha elégetem, visszajön egy napon, és megöl engem.

Gueladyo feltámad halottaiból

Volt Macinának egy nagy királya, Ham Bodedyo Dyalle Paté, ami annyit jelent, hogy anyja másodszülött fia, a rőt bőrű. Varázslói és

marabui azt tanácsolták neki, ölje meg minden leánygyermekét, bármelyik asszonya szüli is, mivelhogy egy leánygyermek megdönti majd trónját. De amikor Gueladyo, Bededyo messze földön híres fia tizenöt éves lett, anyja leánygyermeket szült. Mivelhogy ismerte atyja parancsát, Gueladyo mindent megtett, hogy meggátolja húgocskája halálát. Megtiltotta mindenkinek, hogy anyját látogassa: csak ő maga léphetett be házába. Mivel olyan hatalmas volt, mint az sípja, parancsát betartották, és a király is annyira szerelte Gueladyót és anyját, hogy senki nem mert megmondani neki, hogy Gueladyo anyja leánygyermeket szült.

Mikor megtudta, hogy asszonya gyermeket szült, Ham Bodedyo Dyalle Paté elküldte griot-jait, kérdezzék meg, fiú- vagy leánygyermek született-e? A griot-k anyja házában kapujánál Gueladyót találták. Elénekeltek dicsőítő dalát, és tisztelettel szólították meg:

– Atyád, Ham Bodedyo, küld minket, megtudni, fiút szült-e anyád vagy pedig leányt?

Gueladyo megparancsolta nekik, mondják meg atyjának, hogy Gueladyo, Ham Bodedyo Dyalle Paté fia, Macina koronájának örököse, tudatja atyjával, hogy édesanyja fiúgyermeket hozott világra; de Gueladyo megtiltotta a griot-knak, hogy a házba belépjenek.

Gyanút fogott Ham Bodedyo, és magához hívatott egy bambara varázslót, tudakolja meg a talizmánoktól, fiút szült-e a felesége vagy leányt. A varázsló, miután háromszor földre vetette talizmánjait, kijelentette, hogy az asszony fiút szült. Volt pedig Ham Bodedyo Dyalle Falénak néhány jövendőmondó madara, amelyek mindig megszólaltak, ha baj fenyegette. Csak Bodedyo értette csivitelésüket. S ím egyszerre csak csivitelni kezdtek a madarak, és meghazudtolták a bambara szavát:

– Hazudott a marabu. Az asszonynak leánya született.

Hívott a főnök egy másik marabut, aki ugyanazt mondta, mint az első, de a madarak megint meghazudtolták. Hívott egy harmadikat, aztán egy negyediket, egy ötödik meg egy hatodik marabut. Hetediknek egy öregasszonyt hívatott, aki a falu legvégén lakott. Az öregasszony így szólt:

– Mindaz, amit a marabuk mondanak neked, hamis. Feleséged leányt szült.

Ham Bodedyo újból elküldte griot-jait, kérdezzék meg feleségét. De Gueladyo isinél megtiltotta nekik, hogy belépjenek, és ugyanazt mondta, mint először. Amikor elérkezett végül a névadás napja, a király felöltözött, ahogy a hagyományok parancsolják, és elindult valamennyi griot-ja kíséretében, hogy maga megnézzze a gyermeket. Gueladyo már várta őket, és atyja elébe járult, miután griot-jai segédletével maga végezte el a névadási szertartást. Amikor atyja elé ért, kérte griot-ját, tolmácsolja szavait:

– Mivelhogy atyám király, s én vagyok az örököse, nem válhatok semmilyen körülmények között sem árulójjává. Ha a király megbízik önmagában, legyen bizodalma fiában, Gueladyóban is. Minden, amit neki a marabuk és a varázslók mondanak, hazugság. Gueladyónak fiútestvére született, és nem leánytestvére. Az én koromban a gyermek feladata atyját helyettesíteni, s ezért joggal végeztem el magam a névadási szertartást. Az újszülött nagyatyja, Bodedyo nevét viseli. De ha atyám nem hízik meg benne, és azt hiszi, hogy elárulom, ám jöjjön és nézze meg gyermekét. Én bizonytal nem árulnám el atyámat, egy atyának hazudni méltatlan és veszélyes dolog.

A griot tolmácsolta e szavakat, s az atya így válaszolt:

– Tudom, hogy Gueladyo az én vérem. Hősiessége révén egyenrangú velem, és talán túl is szárnyal engem. Tudom, hogy el nem árul engem, de tudatom vele, hogy fiatal még, és túl heves a vére, ha udvarunkban, családjunkban életben hagy egy leánygyermeket, trónunk romba dől, és mindketten kárát valljuk. Ne hagyja, hogy fiatalossága félrevezesse, ez az én tanácsom. De mindezek ellenére bízom benne, s tudom, hogy fiútestvére van és nem leány.

Ezzel a király visszatért házába. De hétről hétre, tizennégy esztendőn keresztül, madarai szakadatlanul azt csivítették, hogy leánya született, leánya, aki iszonyú balsorsot hoz reá, balsorsot, amely feldúlja birodalmát. És tizennégy esztendőn keresztül, hétről hétre, miután a madarak elcsicseregtek mondókájukat, a király elküldte griot-jait Gueladyóhoz megtudakolni, húga van-e vagy öccse; de Gueladyo mindannyiszor komolynak és őszintének

látszott, amikor válaszolt. Egyszer, amikor hatesztendő lett a gyermek, megkérdezte tőle a király, miért nem látogatja őt meg gyermeke, mire Gueladyo így feleli:

– De atyám, hány éves koromban láttál először engem? Úgy emlékszem, csak tizenöt esztendő koromban, körülmetélésem után.

Atyja, aki tudta, hogy így igaz, mit sem szólt.

Mikor tizennégy éves lett fel kellett avatni a leányt. Egy kunyhóban nőtt fel, ahová senki be nem léphetett csak Gueladyo és anyja; mindent a kunyhóban végzett. S az alya, aki annyit hallott már beszélni arról, hogy gyermeke leány, türelmetlenül várta a körülmetélést és ragaszkodott hozzá, hogy meglássa fiát. Egy péntek reggelre tűzték ki a körülmetélést. Előző éjszaka tánc volt és nagy lakoma.

Gueladyo nem tudta tovább rejteni hűgát: éjszaka avatta fel, s kora hajnalban vele együtt a vadonba szökött; aztún atyja elé féltestvérét vitte, akit Bodyónak hívtak. Az atya, aki csak tizenöt esztendő korukban látta meg töméntelen gyermekét, nem emlékezett arcukra és nevükre, s így megnyugodott, és a gyermeket körülmetélték.

A szertartás után Ham Bodedyo visszatért udvarába, s a madarak ezt csicseregtek neki:

– Becsapott a fiad; neked leányod van a vadonban, akit a fiad maga avatott fel, neked pedig egy másik asszonyod fiát mutatta.

Ham Bodedyo küldötteket menesztett fiához, aki egyre ugyanazt válaszolta. Tizenöt nap múlva a leány, aki a névadó szertartáson a Fatumata Binta nevet kapta, s nevet csak Gueladyo meg anyja ismerte, meggyógyult. Gueladyo, akit atyja küldöttei egyre ostromoltak kérdéseikkel, kénytelen volt elmenekülni hűgával, mert atyja megmásíthatatlan elhatározása volt, hogy gyermekét látni kívánja és megöli, ha leány. Gueladyo a hűgával országuk halárához szökött, és magával vitte atyja csordájának felét. Hűgával kettesben letelepedett; ő őrizte a marhákat, a leány pedig maga maradt otthon.

Úgy beszélnek, hogy Fatumata nagyon szép volt, szépségének nem volt párja. Gueladyo néha naphosszat mozdulatlanul nézte leányteslvérét: jobban szerette tulajdon lelkénél, és a leány is szerette őt. Midőn a fiú reggelenként úlrakelt, hogy marháit őrizze,

gyengéden búcsúztak el, s este már égtek a vágytól, hogy viszontlássák egymást. S így éltek, a rokoni és baráti szálak erős kötelékében. Mind a kettő jól végezte a maga munkáját, Nagyon szerették egymást.

Egy napon Sa falu egy bambara vadásza megszomjazott az izzó nap melegétől és kutat, patakot keresett mivelhogy már régen volt úton. Az áthatolhatatlan erdő közepén ágakból fonott kunyhóra talált.

Oly szomjas volt hogy meg sem tudott szólalni. Fatumata, aki életében még sohasem látott ilyen embert, s a tetejébe még a vadász öltözéke is félelmet keltett benne, elrsodálkozott. A leány bátorsága bátyjáénál nem volt bár kisebb, de a marcona öltözetű ember látványa megfélemlítette. A vadász, aki a szomjúságtól beszélni sem tudott, mozdulatokkal kért inni. Fatuma, jóllehet megrendült, tiszta vízzel telt edényt nyújt neki. Három kortyot ivott a vadász, s e három korty majdhogy életét adta vissza, aztán kezében az edénnyel öt órán keresztül csodálattal nézte Fatumatát. Szomjúsága ellenére csak három kortyot ivott; aztán csak leste a fonással foglalatoskodó leányt. A leány, amikor úgy vélte, bátyja megjön a marhákkal, azt mondta a vadásznak:

– Ha szomjas vagy, igyál és távozz. Elég soká bámultál, mint aki még sose látott embert. Ámde jaj neked, ha fivérem, Gueladyo, itt talál. Pillanatokon belül meg kell térnie.

Erre újra ivott a vadász, de egyre csak a leányt nézte. Mikor szomját csillapította, letette a földre az edényt, s hátrálva távozott, hogy az utolsó pillanatig láthassa Fatumata szépségét. A bambara vadász távozása után néhány perccel a csordával visszaérkezett Gueladyo; mivelhogy megvolt az a képessége, hogy azt is lássa, ami tőle messzire történt, már érkezésekor megkérdezte hűgát, ki járt itt távolléte alatt. Fatumata elmondta, hogy egy vadász tévedt erre, aki vizet kért, de bátyja elégedetlen volt, és szemrehányásokkal illette. Először történt, hogy Gueladyo és hűga között nem volt teljes az egyetértés. Végül is Gueladyo bocsánatot kért hűgától, amiért olyan heves szemrehányásokkal illette.

Amikor a vadász hazaért, meglátogatta Ibrahima Ngurarit, a bambarák királyát, és így szólt hozzá:

– Ibrahima Ngurari, nagy király vagy te. Mindig azt kívántad alattvalóidtól, mondják meg, hol látták a legszebb nőt, hogy feleségül

vehesd őket. Nos hát tudd, él a vadonban egy fula leány, Ham Bodedyo leánya és Gueladyo húga, a legszebb nő, akit valaha láttam, s ha Ibrahima Ngurari meg kívánja ismerni őt, a vadász egy napon elvezeti őt a kunyhóhoz, amelyben Fatumata lakik; de hogy Gueladyót elkerüljük, meg kell várni a delet, hogy láthassuk a leányt, és ne találkozzunk Gueladyóval és csordájával.

Ibrahima Ngurari egy napon elküldte három griot-ját a vadással, hogy megnézzék, valóban olyan szépségesen szép-e Fatumata, mint azt a vadász állította. A küldöttek éppen akkor érkeztek, amikor Gueladyo a csordával eltávozott. Fatumata, aki most már vágyott arra, hogy embereket lásson, jól fogadta és étellel kínálta őket. De azok enni sem bírlak, mert csak Fatumata csodálatos szépségét nézték. Ezután a griot-k, akik nem tudnak titkot tartani, elmondták Fatumatának, hogy őket Ibrahima Ngurari küldte, aki szerelmes belé. Ibrahima Ngurari, a bambarák királya, a leghatalmasabb, legszebb, leggazdagabb és legbátrabb Macina minden lakója között, fulák és bambarák között egyaránt. Kedvező választ várnak.

Rövid gondolkozás után Fatumata azt válaszolta, hogy szívesen fogadja Ibrahima Ngurari üzenetet, s hogy tanújelét is adja megbecsülésének, nekiadja egyik aranygyűrűjét.

Közeledett Gueladyo visszatérésének ideje, s Fatumata azt kérte Ibrahima Ngurari küldötteitől, távozzanak, nehogy Gueladyo ott találja őket. Sajnálkozva távoztak, és szíves szavakkal festették le Ngurarinak Fatumata szépségét. A király alig tudta türtőztetni magát: Fatumata és a griot-k megbeszéltek, mikor látogatja meg Ibrahima Ngurari Fatumatát, s a bambara király mind türelmetlenebbül várta, hogy eljőjön a megbeszélés napja.

A griot-k távozása után Gueladyo visszatért a marhacsordával. Varázslat segítségével ismét megtudta, hogy távollétében emberek járlak ott. Megszidta hűgát. Ettől a naptól kezdve egyre csak veszekedtek. Elérkezett a nap, amikor Ibrahima Ngurarinak ineg kellett látogatnia Fatumatát. Alighogy Gueladyo elhajtotta marháját, Fatumata gazdag tálakat készített, s türelmetlenül várta látogatóit. Végül is megérkeztek. Fatumata egész nap ivott, evett, s Ibrahima Ngurarival és kíséretével táncolt. Ibrahima eljegyezte Fatumatát, és azt kérdezte tőle, hogyan köthetnének házasságot. Fatumata így szólt:

– Jöjj el holnap erős hadsereggel, s táborozz le a csordától egy mérföldnyire. Ha puskámmal lövök egyet, ez azt jelenti, hogy jöhettek.

Ibrahima Ngurari és kísérete hazamentek. Tudta Ibrahima Ngurari, hogy ilyen leány nincs több egész Macinában, sem a fuláknál, sem a bambaráknál, s türelmetlenül várta, hogy megkapja a leány kezét. S már megérkezésekor, még azon éjjel, több mint húszezer embert gyűjtött össze, több, mint húszezer lovat és több, mint húszezer fegyvert, puskát, bozótívágókést és lándzsát. S még az éjjel Gueladyo csordája közelébe lopóztak, teljes csendben, nehogy gyanúját felkeltsék.

Előző este, miután Ibrahima Ngurari meglátogatta Fatumatát, Gueladyo még súlyosabb szidalmakkal illene bűgát, de most is gyorsan megbékélek, és Gueladyo meg a húga az egész éjszakát láneal löllöllék, otthoni emlékeiket meséllek, és családjuk híres tagjainak hőstetteit elevenítették fel. De reggel korán, miután megfejté a teheneket, Fatuinala sírva fakadt, és egyre csak sírt, síri. Bátyja kérdezgette, de ő csak sírt és sírt és nem felelt semmi. Mintha minden kérdés csak sértené. Gueladyo nem tudott tovább uralkodni magán. Végül Fatumata így szólt hozzá:

– Gueladyo, azt mondod, szeretsz engem, s hogy én vagyok legkedvesebb testvéred, azt mondod, mi a nagy főnök, Ham Bodedyo Yelle Paté gyermekei vagyunk, s hogy minden vágyamat teljesítheted. De én, ha megvenülök, mit meséljek testvéreimnek, nővéreimnek, a velem egyenrangúaknak, amikor semmi olyat nem tettem, amit egy nagy főnök fiának vagy leányának tennie kell. Én soha senkivel nem találkoztam, mint te, vagy valamennyi leánytestvérem, soha nem voltak szolgálóim vagy rabszolgáim: ellenkezőleg, mindig is én voltam a szolgáló; soha senkit meg nem kötöttem, sem meg nem vertem; nem mértem össze bátorságomat senkivel; nem is bizonyíthattam meg soha a magamét. Ha egy főnök fia vagy leánya semmi ilyet nem lesz, méltatlan családjához. Erre gondolok, s ezen sírok, ez ríkat meg. Gueladyo, azt mondod, szeretsz engem, s én mióta megszülettem, nem láttam a világot. Vádaskodásod ellenére sem láttam soha senkit. Így halok meg, szolga módjára, és árván, egymagamban.

Gueladyo megszégyenülten szólt a hűgához:

– Húgom, mindig azt mondtam neked, hogy mindent megteszek érted. Azt mondod, senkit meg nem kötöztél, sem meg nem vertél, nos itt vagyok: kötözz meg s verj meg engem, verjél, még ha meg is ölsz vele. De tudd meg, hogyha bárki is, még ha csak egy légy is, hozzád ér, elpusztítom. Még inkább, ha férfiember az.

S ezzel erős köteleket vett elő, odaadta Fatumatának, egy cölöp elé állt, s megparancsolta neki, kötözz meg őt. Öröm gyúlt Fatumata szemében. Megkötözte erősen testvérét, aki így beszélt hozzá:

– De búgom, ha nem akarsz megölni, ne köss meg ilyen erősen.

S Fatumata ismét sírva fakadt. Azt mondta erre neki Gueladyo:

– Neked adom a lelkemet, kötözz meg, ahogy csak akarsz.

Fatumata egy nagy fához kötözte bátyját, nagyon erősen. Gueladyónak mélyen a húzába vágta a kötelek: megértette, hogy mi történt, és így szólt Fatumatához:

– Húgom, azt hiszed, túljártál az eszemen. Megmondtam, hogy neked áldoztam a lelkem. Mindig is megfogadtam, hogy nem szegem meg a szavam, s nem is teszem, még ha a legnyomorúságosabban halok is meg. Atyám nevére! Tudd, hogyha ilyesmit leszel, rád hull vissza az átká. Nem szólok többet. Tudom, hogy feleségül akarsz menni a bambarók királyához, ahhoz a fétishivőhöz. Tudom már azóta, hogy rád talált egy vadász, de mindez rád hullik vissza. Mindezt megjövendölte nekem az atyám, s ezért szöktettelek el téged.

De Fatumata közbevágott:

– Bátyám, Gueladyo, rajtad kívül nem láttam még soha hűgára féltékeny fivért. Ez a féltékenység az életedbe kerül. Azt mondtad, bátor vagy, de ma meghalsz a bambara főnök kezétől, aki akaratom ellenére feleségül vesz engem.

Ezzel elsütötte a puskát, és Gueladyo látta, hogy húszezer főnyi hadsereg közeledik; élén fehér lován Ibrahima Ngurari. Ekkor a világos bőrű Gueladyo egészen megfeketedett, szeméből mintha tűz lövellne, szájából nyál csorgott, teste szinte megduzzadt a kötelek alatt, szíve verése messzire hallatszott, haragjától még a bátrak is megremegtek.

Ngurari leült Fatumata mellé, és lábára helyezte lábát. Fatumata így szólt hozzá:

– Az én fivéreim szellem! Adj parancsot, hogy mindenki lőjön rá. Tízezer puska lövés sem tudja megölni.

Ibrahima Ngurari parancsot adott, hogy lőjenek Gueladyóra. Egész hadserege lőtt rá. Az ég elsötétedett, a föld rengett. Amikor a füst felszállt, Gueladyo még állt. Minden harcos tíz lövést adott le rá. És ő nem halt meg. A golyók már derekáig értek körülötte, de mindez nem ártott Gueladyónak, aki méregetől tajtékozott – ha szét tudná tépni kötelékeit, megölné az összes harcosokat.

Újabb tízet lőnek reá, már nyakáig érnek a körülötte lehullott golyók, és még él, és sebe sincsen; szenved, de csak azért, mert a golyók már szinte megfojtják. Akkor így szólt Fatumatához:

– Húgom, ne hadd, hogy ennyit szenvedjek. Ha mindenáron halálomat akarod, hallgass rám: oldd le rólam előbb a hajamba rejtett talizmánt, aztán készíts egy kis íjat, vedd egy kakas sarkantyúját, és csináltass nyilat belőle. Azzal lőjön rám valaki, mert csak az a nyíl tud megölni engem, ha nem azzal lőtök, lőhettek ezer évig is, nem halok meg soha.

Fatumata tüstént fogott egy kakast, megölte, lelépte sarkantyúját, nyilat csinált belőle, s megölte íjjal Gueladyót.

Fatumata ezután boldogan férjhez ment Ibrahima Ngurarihoz, aki magával vitte Gueladyo minden marháját és lovát is, amely reggel óta nyerített a fájdalomtól. Ibrahima Ngurari elégedett volt, bár szerfölött elcsodálkozott Gueladyo sebezhetetlenségén. Minden marhát meg a lovat is elvitték Sa faluba.

Gueladyóról leoldották a kötelékeket, miután elhordták a körülötte heverő golyókat. Huszonegy nap telt el. Mióta Gueladyo meghalt sem lova sem marhát nem legeltek. Maga Fatumata is bánkódott fivére halálán. Gueladyo marhái és lova semmi táplálékot nem vettek magukhoz. Ibrahima Ngurari több, mint ezer lovásza és több, mint ezer pásztora kísérelte meg az állatokat etetni. De egyetlen lovásznak, egyetlen pásztornak sem sikerült megetetni az ökröket és a lovat. Ami szert csak ismertek, mind elkészítették, mégsem sikerült az állatok étvágyát felgerjeszteni.

Azt beszélik, hogy miután Gueladyo meghalt, levágták a fejét, s Ibrahima Ngurari udvarának közepén egy karóra lőzlék. Attól a naptól, hogy maga Fatumata is bánkódott halálán, minden reggel kiment hozzá, és tisztelettel adózott fivére emlékének. Az erdőben,

ahol tetemét hagyták, az állatok az éjszakát Gueladyo teste körül töltötték: minden állat, akinek Gueladyo valaha is enni adott, mivelhogy ő gyakran ölt meg állatokat, és hagyta ott az oroszlánoknak, párducoknak, hiénáknak és keselyűknek őket. Még a madarak is ismerték Gueladyót. Mikor már négy napja nem kaptak enni, megértették, hogy Gueladyót baj érte, s jöttek, hogy lássák, hová lett, de csak holttestét találták meg. Néhány vadállat azt akarta, falják fel a testét, de mások éppen ellenkezőleg, azt mondták, hogy hálásnak kell lenniük aziránt, aki segítségükre volt. Gueladyo számtalan szolgálatot tett nekik, rajtuk a sor, hogy bármi áron felélesszék. A hiéna azt mondta:

– Ha meglenne Gueladyo feje, testéhez tudnám illeszteni, úgy, ahogy azelőtt volt.

Egy légy meg így szólt:

– Ha így lenne, én vissza tudnám adni az életét.

De ki hozza el Gueladyo fejét? Jelentkezett egy karvaly:

– Ha van közlünk még valaki olyan bátor, mint én vagyok, aki el mer kísérni engem, megyek és elhozom Gueladyo fejét Ibrahima udvarából.

Két másik karvaly s egy vörös karmú sas is vállalkozott.

Nagy szárnycsapásokkal repültek a ragadozók Sa udvarába. De Gueladyo fejét mindig tízezer lövész őrizte. Amikor Ibrahima udvara fölé érkeztek, háromszor elrepültek fölötte a madarak. Egyszer csak, egyetlen szárnycsapással lecsapott a karvaly, felkapta Gueladyo fejét, és eltűnt a bozótban. Puskaropogás hallatszott: tízezer eső célozta meg a madarat, aki félelmében elejtette Gueladyo fejét. De a második karvaly felkapta, még mielőtt földet ért volna. A madarak eljutottak a többi állathoz. Ibrahima Ngurari udvarában iszonyú a megdöbbenés, pattognak a szavak:

– Elvitték Gueladyo fejét, hátha visszatér.

De Ibrahima így szólt:

– Huszonegy napja halt meg Gueladyo. Sok mindent láttam, de feltámadt embert még soha.

És azt tanácsolja Fatumatának, ne hallgasson a hazugságokra.

Mikor a hiéna megkapta a fejet, elővett egy kicsiny zsákot, amelyben három másik zsák volt, egyik a másikhán. A harmadik zsákból ismeretlen vörös végű szőröcsomót húz elő. Megfogta

Gueladyo fejét, testéhez illesztette, s háromszor lóbálta meg a farkat nyaka körül: erre a fej oly erősen odanőtt a testhez, mint Gueladyo életében. Közelebb szállt a légy. Varázserejével felélesztette Gueladyót, aki nagyon meglepődött, amikor látta, hogy vadállatok és ragadozó madarak között van:

– Mit csináltok, mi történt?

Az oroszán válaszolt:

– Gueladyo, halálod óta senki nem evett közülünk. Meg akartuk hálálni segítségedet, ezért visszaszereztük fejedet Sából, és visszaadtuk neked az életet. De tudd meg, éhesek vagyunk.

Gueladyo zsebében fegyver volt, maga mögé nézett, s meglátott egy csapat kobát, megölt közülük ötvenet, s jótevőinek adta. Újra hátranézett és egy csoport bivalyt látott; megöli közülük is ötvenöt és aztán még ötven antilopot, s azokat is az állatoknak adta. Aztán köszönetet mondott nekik, de azok is hálálkodtak. S Gueladyo elment. Zsákokat vett magához, s abból ruhákat csináltatott. Elindult Sába. Ugyanezen napon, az úton, találkozott hűgával, Fatnmatával, amint a többi feleséggel együtt férje ruháit mosta. Gueladyo értette a módját, hogy egészen kicsinnyé válják. De amint Fatumata meglátta, nyomban felismerte:

– Fivérem-e ez, aki huszonkét napja meghalt, vagy valaki hozzá hasonló?

S azt mondta a többi feleségnek:

– Ha a fivérem csak tegnap halt volna meg, azt mondanám: ez itt ő! De mivelhogy már huszonkét napja halott, csak annyit mondom, hogy ez az ember hasonlít a testvéremhez.

Gueladyo közelebb lépett, üdvözölte, s hangját elváltoztatva, ivóvizet kért tőle. Aztán továbbment, megérkezett Sába, s ott találta Ibrahima Ngurarit, ezer kísérelője között. De hiába állták útját, szidalmazták, ütlegelték, Gueladyo odaférfkőzött Ibrahima Ngurarihoz, kezét szorított vele, és leült melléje. Megkérdezték tőle:

– Mit akarsz, te rongyos? Mit keresel itt, azt akarod, hogy meghalj, s úgy járd, mint Gueladyo?

Így felelt:

– Nem, de szólni akarok a királlyal, hagyjatok!

S hagyta, hogy üssék és szidalmazták. Ibrahima látta, hogyan harcolt, hogy utal törjön magának, és így szólt:

– Hagyjátok ezt a szegény szerencsétlent, nem tudhatjátok, miért jön hozzám.

S ezzel kezét szorította Gueladyóval, aki egy kísérőjéhez fordult, s így szólt:

– Jöttem, hogy üdvözöljem a főnököt. Szerencsétlen vagyok és árva. Erőm is elhagyott. Azt kérem a főnöktől, adjon munkát nekem, hogy élelmet vehessek magamnak.

Megkérdezte a király az idegentől, hogy honnan jött.

– Macinából.

– Milyen munkához értesz?

– Voltam egyszer lovasz, különben pedig pásztor volnék.

De bár rongyos volt és sovány, okos arca volt a szerencsétlennek. Örömmel kiáltott hát fel Ibrahim Ngurari:

– Hátha ez a nyomorult megeteti Gueladyo lovát és ökreit.

Ezzel intett egy kísérőjének, vezesse oda a szerencsétlent az állatokhoz. Hátha evésre bírja Gueladyo lovát?

Azt mondta a fiatal ember, hogy Hammadinak hívják.

Mióta a ló Ibrahim gazdaságában volt, nem is nyerített. Amikor azonban meglátta Hammadit, és felismerte benne Gueladyót, egyel nyerített.

– Ez talán jó lovasz lesz! – vélték a kísérők.

Hammadi elment vízért. S a ló először ivott, huszonöt nap óta, s kiivott négy hordó vizet. Hammadi szénát rakott elébe, s abból is sokat evett. Ibrahim Ngurari és Falumnta nagy öröme: végre találak egy jó lovaszt. De a marhák nem legeltek.

Egy napon Ibrahim elküldte a lovaszt a gulyához, hátba megtudja etetni a marhákat. Az állatok felismerlek gazdájukat, és bőgni kezdtek, örvendezett Ibrahim és Falumata, amikor látták, hogy megint esznek az állatok.

Lassan megszokták Hammadit. Okosnak ismerték. Az állatok legeltek, még akkor is, ha más pásztor őrizte őket, mert Hammadi mindennap meglátogatta a csordát meg a lovat is. Ibrahim megbízott benne, s kisebb szolgálatokat kért tőle! Falumata nem találkozott vele gyakran; egy napon, hogy meglátta, azt mondta férjének:

– Ez az ifjú nagyon hasonlít Gueladyóhoz, a testvéremhez. Nem mintha azt hinném, hogy ő az, de bizony hasonlít hozzá.

– A te testvéred – felelte Ibrahimia – egy hónapja halott, már csak a másvilágon létezik. Ne szólj többet róla, nevét se említsd, ha azt akarod, hogy együtt maradjunk.

S megkérdezte pásztorát:

– Hammadi, ismered-e Gueladyót, Ham Bodedyo Yelle Paté fiát, vagy legalábbis hallottál-e róla valaha beszélni?

– Nem ismertem, de hallottam róla. Hallottam, hogy derék ember volt, de te megölted, Ibrahimia Ngurari, egy hónappal ezelőtt, amikor feleségül vette a húgát.

Ibrahimia Ngurari boldog nevelésben tört ki.

Egy napon azt mondta lovászának, szálljon lóra, és sétáltassa meg a lovat. Hammadi lóra szállt, és egy álló hónapon át mindennap átlovagolt a szomszéd faluba.

Gueladyo eltökélte, hogy bosszút áll. Egy napon, mikor fegyverei és talizmánjai nyergében voltak – többnyire nyereg nélkül, szőrén ülte meg a lovat, de ma nyeret tett rá –, a főnök elküldte valami megbízatással a szomszéd faluba. Mielőtt odaért, kinyitotta nyeregtáskáját, és megvizsgálta fegyvereit és talizmánjait: talizmánjának minden gri-grije magától odaugrott, ahol Gueladyo azelőtt tartotta. „Ez az én helyem” – mondotta valamennyi gri-gri. Gueladyo biztos volt a dolgában. Mindig jól szolgált Ibrahimát, és soha el nem mulasztotta, hogy aznap érkezzenek vissza, amikor parancsa volt. De ezúttal két nap helyett négy nap maradt távol. Egész idő alatt készülődött. Mikor visszafelé indult, találkozott tíz emberrel, akiket korbáccsal küldött keresésére Ibrahimia Ngurari. Amint meglátták, szidalmazni kezdték, de ő nem felelt. Megkorbácsolták, ököllel ütötték, verték, földre teperték. Gueladyo hagyta magát, nem akarta, hogy itt a vadon kellős közepén felismerjék: az emberek elmenekültek volna. Hagyta, hadd kísérjék majd nem a faluig; vagy ötszáz méterre a falutól így szólt hozzájuk:

– Nos, Ibrahimia küldöttei, megütöttetek és földre tepertetek, anélkül, hogy tudtátok volna, ki vagyok én. Ismeritek-e Gueladyót? Ismeritek-e azt az embert, akit a ti királyotok megölt, hogy nőül vegye a húgát? Vagy inkább, akit húga öletett meg, hogy Ibrahimia asszonya legyen? Ismeritek-e azt az embert, akit egész Macina fél, fulák és bambarák egyaránt? Ismeritek-e a fellámadottat, aki tegnap Ibrahimia lovásza, ma ellensége és ura is talán?

A tíz bambara rettegesére megölt közülük ötöt, az élve maradottak egyikének levágta jobb karját, a másiknak balját, a harmadiknak egyik lábát, a negyediknek az orrát, az ötödiknek a fülét, és azt mondta nekik, menjenek és üdvözléjk Gueladyo nevében Ibrahimét:

– Szólítsa fegyverbe seregét, s álljon készen rettenetes és legyőzhetetlen ellensége fogadására.

Látja Ibrahima, milyen siralmas állapotban térnek vissza küldöttei.

– Mi történt?

De olyan félelemben voltak, hogy csak ennyit tudtak kimondani:

– A te lovászod nem más, mint Gueladyo.

Megrettent erre Ibrahima, és izgatottan összehívta hadseregét. Ezáltal harmincezer embernél többen harcoltak az egyetlen Gueladyo ellen, de ő egyik kezében kardját, a másikban pisztolyát tartotta és öldökölt. Lova is úgy tett: annyi fétishívőt taposott balálra, hogy már elborította a vérük. Az alvadt vértől Gueladyo már kezét sem tudja szétnyílni. Négyórás harc után már csak nyolcezer harcos élt a harmincezerből. De Gueladyo bátorsága és vérszomja szakadatlanul nőtt. Még egy óra, s a nyolcezer élve maradt is szétszóródott. Egyeseket elfogott, megragadta és megkötözte őket, majd a következőknek rontott.

Aztán Ibrahima udvarának tartott. Ibrahima bezárkózott Fatumatával emeletes házába. Gueladyót annyira égette a bosszúvágy, hogy erejét még csak növelte a harag. Három rúgással széttörte a ház falait és belépett: siralmas könyörgéssel fogadták.

De Fatumata Binta tárt karokkal várta: sírt, magasztalta, hízelgett neki, s bocsánatát kérte. Gueladyo megragadta, csakúgy mint Ibrahimét. Hajukat leborotválla, kikergette őket a házból, és késével ízenként vágta szét Ibrahima testét, és így ölte meg. Fatumatát pedig megkérdezte, emlékezik-e még tulajdon szavaira, aznap, amikor őt a fához kötözte. Az asszony emlékezett, de sírt, panaszkodott és ölelte testvérét. De Gueladyo könyörtelen volt, vett egy kötelet, megkötözte húgát nyakán és lábán, majd a lova farkához kötötte, s vágára ösztökölte lovát. És megparancsolta engedelmes lovának, hogy rugdossa. A szerencsétlen asszonyt rúgások érték, tövisek szóródtak testébe, fatörzsek verték. A ló

szándékosan sokáig hurcolta, mintha gazdáját akarta volna megbosszulni.

Amikor a ló visszatért, Fatumata nem volt még halott. Nyöszörgött, könyörgött, de alig lehetett szavát érteni. Gueladyo nagy máglyát rakatott, meggyújtotta, s aztán hűgát a tűzre dobatta, hogy lassan, kínszenvedések között pusztuljon, égjen el.

Gueladyo kalandja a szépséges Gorosigival

Volt egyszer egy bambara király, felesége fula asszony volt, Gorosiginak hívták. Féktelenül féltékeny volt rá ez a király, s egy évben csak egyszer engedte kimozdulni házából. Azt akarta, ne lássa senki, mivelhogy attól tartott, ha más férfival találkozik, nem szereti őt többé. Türelmes volt az asszony, és vele élt őt esztendeig, anélkül, hogy más férfit látott volna, mert még azokon a napokon, amikor kimehetett a házból, akkor sem látott mást a király szolgáinál.

Egy Gueladyo nevezetű macinai ifjú hírét vette, milyen szép a fula asszony, a fétishívő bambara felesége. Halálosan beleszeretett az asszonyba, akit sohasem látott. De hallotta, hogy soha ki nem lép a házából, töprengeni kezdett, hogyan is érintkezhetne vele. Szokásához híven elment, és tanácsot kért különböző marabuktól, hogyan láthatná azt a nőt.

Így ment faluról falura. Eljutott végül oda, ahol az asszony élt a királlyal. Meglátogatta a falu valahány marabuját, de eredménytelenül. Egy napon, séta közben, meglátott véletlenül egy öregasszonyt, aki a falu végén lakott. Azt mondta, hetven esztendő, s együtt lakik nyolcéves leányunokájával. Nagy tisztelettel köszöntötte Gueladyo az öreget, kérdezősködött nála az asszonyról, s mivelhogy bizalma volt az öregasszony iránt, elárulta titkait. Így felelt neki a vénasszony:

– Mivelhogy hallottam hírét bátorságodnak, megmondom neked, mi a legegyszerűbb módja, hogy meglásd az asszonyt. Menj vissza faludba, és jöjj vissza egy hét múlva, minden holmiddal.

Elégedett volt nagyon Gueladyo s hazatért. Elment az öregasszony a királyhoz, és azt mondta neki:

– Macina királya, minden alattvalód között nincsen bizalmas csak egyben: az én fiamban. Elküldted csatázni három hónapja immár. Ruhái, talizmánjai, mindene ott van nálam. Tudod, hogy vén vagyok,

nem szállhatok szembe a tolvajokkal, akik tegnap is megfenyegettek. Arra kérlek, készíttess nekem egy nagy ládát, megadom neked, mekkora legyen, hogy beletehessom fiam minden holmiját, őrizni, míg visszatér.

Gondolkodás nélkül belement a király, és csináltatott a kovácsokkal egy akkora ládát, hogy egy felnőtt férfi is belefért, s elküldte az asszonynak. Az meg, azzal az ürüggyel, hogy a varázsszereket csak ő rakosgathatja, úgy rendezte, hogy az emberek ne lássák a holmit: mondván, hogy ha egyesek látják, a talizmánok elvesztik erejüket.

A hetedik napon, mikor már készen volt a láda, hivatja az öregasszony Gueladyót. Jön is az, minden holmijával. Belebújik a ládába, amely elég nagy volt ahhoz, hogy szabadon lélegezhessék benne. Kél kulcsra járó zára volt a ládának. Gueladyo magához vette az egyiket, a másik az asszonynál maradt: annyi ideje sóin maradt a vénasszonynak, hogy megmondja neki, miért inlézte így, de Gueladyo tudta, mire jó mindez. Elment erre az öregasszony a királyhoz, s így szól:

– Elraktam végre fiam ruháit meg varázsszónál a ládába. Kulcsra zártam a ládát, s nálam van a kulcs. De félek, hogy felgyújtják a házamat, s nem tudom majd megmenteni a ládát. Kérlek hát, vitesd szobádba és rejtsd ágyad alá.

A király így is tett.

Gyakran elment a király reggel nyolckor valahová a faluba, s ott maradt esteli nyolcig. Egy napon, amikor eltávozott, az asszony nagy csodálkozására Gueladyo kilépett a ládából, gyönyörű öltözékében. Amikor Gueladyót megpillantotta, így kiáltott az asszony:

– Ó, Gueladyo, nem láttalak soha, de tudom, hogy csak te lehetsz az. Sokat hallottam már rólad, szépségedről, s való, amit mondtak. Neked adom a szívemet-lelkemct, légy férjem, ha van hozzá bátorságod és hatalmad!

Mivel a ház, amelyben Gorosigi lakott, a férj távollétében mindig zárva volt, az egész napot együtt töltötlék, játszadoztak, s egymás kedvébe jártak. Hogy szólt a dob, amely a király jövetelét jelezte, Gueladyo újból bebújt szép csendesen a ládába. Megérkezett a király; amikor háza kapujában idegen férfi szagát érezte meg, eszméletét vesztette, s úgy is maradt egy óra hosszat. Mikor

magához tért, megkérdezte Gorosigit, ki volt a férfi, akivel napját töltötte. Az asszony a gonosz kérdés hallatára földre rogyott, sírva és panaszkodva, amiért egy fétishivő felesége lett, aztán felkelt, és szomorúan szólt férjéhez.

– Macina kellős közepén kérted meg kezemet, az országban, ahol még vannak olyan férfiak, mint te, s jobbak is; szebb királyok, nemesebbek és gazdagabbak nálad, főnökök fiai és királyfiak is, akik megkérték kezemet, és nem kapták meg, és te, bambara fétishivő, akinek annyi marhája sincsen, hogy egy hónapig el tudj engem tartani, te is megkérted a kezemet, megláttalak, és megtetszettél nekem. Megszántak a szüleim, és neked adták a kezem; eljöttem hozzád. S te ma azzal vádolsz engem, hogy más férfiúval töltöttem napomat. Ha meggyűlöltél, adj vissza szüleimnek, és találok magamnak más férjet.

Letérdelt erre a király a felesége előtt, s kezét háta mögött összekulcsolva, bocsánatot kért. Ámde a bizalmatlanság gyökeret vert szívében.

Egy másik napon, amikor a király elment, Gueladyo megint kibújt a ládából, és játszadozott az asszonnyal. A király, aki már gyanút fogott, szándékosan otthon hagyta a fák alatt dohányos szelencéjét. S ahelyett, hogy elküldött volna érte valakit, hogy keresse meg, délben minden kíséret nélkül, mivel nem akarta, hogy bárki is lássa, visszajött a szelencéért. Halkan belépett, ott találta feleségét és Gueladyót az ágyon, és felindulásában eszméletét veszítette. Gueladyo hamar bebújt a ladába, az asszony pedig ravaszul úgy tett, mintha mi sem történt volna. Magához tért a király, esküdzött, hogy felesége ágyán egy világos bőrű embert látott, aki szerinte aligha lehetett más, mint Gueladyo. Az asszony ismét sírt, magyarázkodott, szitkozódott és fogadkozott. A király haragosan így szólt:

– Esküszöm, hogy egy férfit láttam veled az ágyamon. Sírhatsz akár tíz évig is, megesküszöm még a szent hely előtt is, hogy egy férfival találtalak. S mivelhogy te az ellenkezőjét állítod, felszólítják, esküdj meg a szent helyen holnap reggel.

Ráállt az asszony férje ajánlatára. S egész éjjel sírt.

Az öregasszony eközben mindennap tudakozódott, nem történt-e valami a király udvarában, s egy napon hallja ám, hogy a király egy

férfit talált asszonyánál. Látva, milyen veszély fenyegeti vendégét, elment a királyhoz s kérte:

– A fiam üzent, hogy holnapután visszajön, s nálam akarja tudni holmiját, nem pedig valaki másnál: meghallotta, hogy rád bíztam holmiját, főleg meg varázsszereit s fél, hogy elveszítik erejüket.

A király, aki amúgyis mérges volt, válaszra sem méltatta az öregasszonyt, de hívta négy rabszolgáját, és elvitette a ládát. Ki a megmondhatója, ki volt boldogabb, Gueladyo-e vagy a király felesége?

Másnap az asszonynak és férjének esküt kellett tennie a szent helyen.

Gueladyónak azt tanácsolta az öregasszony:

– Holnap szeretőd és férje esküt tesznek a szent helyen. A király annyira haragszik, hogy megparancsolta feleségének, jöjjön gyalog az eskü helyre, ő meg a kísérői lovon mennek. Majd én úgy rendezem, hogy te indulj el utolsónak; amikor utánuk eredsz, megtalálod a gyalogló asszonyt. Fogd meg, és emeld nyergedbe. Ti érkeztek ulolsónak. Ha a király, egy kísérője vagy bárki más megkérdezi, hogyan merted magad mellé ültetni lovadra a király feleségét, ezt feleld: „Jövevény vagyok, nem ismerem törvényeteket, de ha nálunk valaki meglátja egy király feleségét gyalogosan menni, azt kívánja a szokás, hogy még a hátára is felveszi az ember, ha nincs lova. Ezért emeltem az asszonyt nyergembe.”

Bár az öregasszony kioktatta őt, Gueladyo rosszul töltötte az éjszakát: le sem hunyta a szemét. Reggel jókor felvette szép ruháit, miután jól megcsutakolta lovát. Nyolc órakor a dobok hírül adták, hogy útnak indult a szent hely felé a király, s Gueladyo már türelmetlenkedett. Kilenc órakor megparancsolta neki az öregasszony, induljon útnak, és el is indult a szent hely felé.

Két mérföldre a falutól meglátta a gyalogló asszonyt, fogta, nyergébe emelte, s ezt tanácsolta neki:

– Ha megesketnek, akkor esküdj meg arra, hogy soha nem ültél együtt férfival, kivéve azzal, akinek lován vagy, így megmenekülsz, és vágyaink is teljesülnek, mivelhogy az a szokás, hogy a szent helyen tett eskü egyben válás is.

Sietett Gueladyo, hogy beérje a menetet, nehogy gyanút fogjanak, és ellovagolt a szent helyig, a nyergében ülő asszony

férjéig. Itt leugrott lováról, és udvariasan leültette az asszonyt megdöbbsent férje mellé.

Mikor mindenki helyet foglalt, azt kérdezte a király egyik kísérője Gueladyótól:

– Idegen, hogyan merészelted lovadon vinni a király asszonyát?

És Gueladyo így felelt:

– Talán rosszat cselekedtem, barátom. Idegen vagyok földeteken, törvényeiteket nem ismerem. De ha nálunk valaki király asszonyával találkozik, s az gyalog megy, amikor mindenki más lovon van, a szokás azt parancsolja, hogy akár hátunkra is felvegyük, Im nincs lovunk vagy más hátságunk. Íme, ezért szántain meg a királynét, s emeltem nyergembe.

Mindenki egyetértett e szavakkal. S akkor a szent hely ura a királyhoz fordult és felszólította, esküdjék meg elsőnek. Felállt a király, s a kellő szertartások után a szent hely elé lépett, és ilyen esküt teli:

– Ha nem találtam feleségemet egy férfival, ám vegye el nyomban lelkemet itt, ahol állok, e szent hely szelleme.

S így esküdött meg háromszor, anélkül, hogy bármi baj érte volna.

Az asszony került sorra, odalépett s a kellő szertartások után földre borult, majd így szólt:

– Esküszöm e szent helyen: vétessék el a lelkem, ha valaha is együtt ültem más férfival, mint az urammal, kivéve ezt az idegent, aki mindenki szeme láttára maga emelt nyergébe.

S megesküdött háromszor ő is, anélkül, hogy baja esett volna.

Mindenki ámuldozott, aki hitt a király szavának. Másodszor is megesküdött a király meg az asszonya, háromszor-háromszor, de hasztalan.

Így azután elváltak. Az emberek szétszéledtek. A király haragjában minden szál haját kitepte, magánkívül volt, s mindenféle fitorokat vágott, főként mivel el kellett válnia Gorosigitól, akit nagyon szeretett. De ezen már nem lehetett változtatni, mert akkor fellázadna a szent hely szelleme. Szomorúan tért haza a király.

Az asszony pedig boldog volt, hogy Gueladyóhoz mehet férjhez. S bár neheztelt rá a válás miatt, a király odaadta a kincseket, amelyeket eddig asszonyának adott, és elkísértette teherhordó

szolgákkal, hogy szüleihez elvigyék. Még ugyanazon a napon, az asszonyt megelőzve, Gueladyo is elment az asszony szüleihez, hogy ott fogadja, s megkérje szüleitől kezét Mivelhogy nekiadták, az esküvőt még aznap megtartották, hogy Gorosigi megérkezett.

UTÓSZÓ

Ez a mesegyűjtemény nem annak rendje és módja szerint egy fekete-afrikai nép meséiből nyújt át csokornyit az olvasónak, nem is egy néprajzi egység meséiből. Egy ország területén összegyűjtött mesék gyűjteménye. Országén, amely nincs hét évtizede, hogy először megalakult, s nincs fél évtizede, hogy másodszor is állommá lett, de ezúttal igazában. Ezt az országot, a Guineai Köztársaságot nem lakja egységes nép. Területe nem alkot földrajzi egységei, hiszen határainak nagy részét valamikor még pontatlan térképeken vonták meg, alighanem valahol Európában, s nem ritkán találomra vagy vonalzóval. Nem is gazdasági egység; sok gazdaságilag eléggé összefüggő területe átnyúlik szomszédos országokba is: itt-ott kávéültetvényeket övező őserdői Libériába, Sierra Leonéba, kietlen szavannái, amelyeken a fula nép marhái legelnek, Szenegálba, Maliba. Így hát messéiből is nehéz lenne néprajzi következtetéseket levonni: mert mintegy tucatnyi nép lakja, kisebbek és nagyobbak, szokásaik, hitük, nyelvük egymástól különbözik, és ugyanezeket a népeket, törzsekéi jobbra megtaláljuk a szomszéd országokban is.

Afrikai szemmel nézve Guinea nem nagy ország. De Magyarországnak két és félszerese. Afrikai szemmel nézve nem népteen ország: de Magyarország lakosságának csak negyede. Guinea úgy alakult, ahogy egykor a francia gyarmatosítók érdekeinek kedvezett.

A franciáknak nem volt könnyű uralmukat a múlt század végén, e század legelső éveiben erre az egész területre kiterjeszteniük. Samorynak, Fekete-Afrika legendás szabadsághősének csapatait rettegték ezen a tájon: mérges lándzsáiktól, nyilaiktól a francia hadsereg lövészei joggal tartottak. Szervezett hadsereg volt ez. Ha francia puskát zsákmányoltak, nyomban szédszedték, és alkatrészeit kézi fújtatók élesztette kovácstűzön utánozták le: így fegyverezte fel csapatait Samory. S ha rá akart törni a túlerőben levő francia hadsereg – hiszen mindig túlerőben voltak –, Samory egész népe váratlanul eltűnt. Ezrével, tízezérel vándoroltak arrébb, és rendezkedtek be másutt. Aztán portyára indultak, és Afrika felperzselt földjén a francia hadsereget szétzilálták, néha vissza is

szorították Samory rettenthetetlen harcosai. Egy évtizedig tartott ez a harc – amíg árulás és csel francia kézre nem juttatta a kiváló hadvezért. Samory meghalt a „száraz guillotine” alatt, messzi száműzetésben. Guinea határait ekkor rajzolták meg Afrika térképén a francia hódítók.

Jártam itt, s talákoztam a legendás Samory egyik fiával is. Hófehér hajú aggastyán már: gyerekeMBER volt, amikor ezek a harcok folytak. Nehezen emlékezik vissza apjára, régen volt, s megkopott az emlék is azóta. Egyszer csillant csak fel öreg szeme, amikor nem a hadvezérre, de a családfőre emlékezett vissza: „És mesélt nekünk – mondta –, mesélt, mesélt, sokat...”

Samory, aki évtizedekig verte a franciákat egy nagyszerűen tervezett és szervezett szívós partizánharcban, néha otthon maradt – és mesélt. Egy meséje – inkább csak nyúlfarknyi kis gondolat – kötetünkben is megtalálható (*Az álom*).

Sok nép meséit találja itt az olvasó. Szerepel köztük, nem is kevés mesével, például a gerzé nép. A néprajzi gyűjtések, amelyekből e meséket merítettük, többnyire azok pontos lelőhelyei – a falut – is megnevezik. Néhány mesénél ez a falunév szerepel: Samoe. (PL *A vadász és a szellem, A két álomszuszék, A nap és a hold eredete.*) Véletlenül jártam ebben a faluban is, a sűrű őserdő vidékén. Meglátogattam a falu egy vénét, az öreg Sébót. Pálmabárral kínált, kerek kunyhója körkefutó tornácán, a nádtető árnyékában. És mesélt nekem. Nem, nem ezeket a meséket. Meséjéhez, illusztrálásul, nyilakat meg lándzsát hozott ki kunyhójából. S egy régi, harci ruhát. Ezt viselte, amikor még fiatal volt. A franciák ellen harcolt akkor. Baya falunál támadták meg a franciákat – s mutatta az irányt, merre volt. A franciák legyőzték őket. Aztán, az ütközet után, a környék összes falujának a főnökét elhurcolták. Mindet Yougouba vitték, a hegyen túlra. S nagy ívben mutatott messzire. Vagy százan voltak! Kivégezték őket! Mind! Nehezen és lassan ejti a gyászos szavakat, miközben körös-körül nagy szemű fekete gyermekek – a holnap nemzedéke – hancúroznak a vályogkunyhók között.

Nem volt itt idilli az élet. Harc és küzdelem volt, a természet ellen, a társadalmi törvények szabta korlátok ellen – s a legkegyetlenebb ellenség, a gyarmatosítók ellen.

Nem idilli a kép könyvünk meséiben sem. Kivéve persze az olyan meséket, amelyek a boldog szerelem húrjait pengetik vagy fortélyos állatok történetét idézik. Sok azonban a mesékben a kegyetlenség, a véres bosszú, a gyilkosság, az élet-halál felett uralkodó szörny. Nagy erejű, földöntúli hatalmak nehezeden az életre, csodálatos varázsszerek rontanak vagy tesznek igazságot s a bűnösöket – néha az ártatlanokat is – iszonyatos büntetés éri. Kegyetlenek ezek a mesék!

Kegyetlenebbek-e, mint mesélőik élete volt? Hiszen még a dyina, a szörnyek legszörnyűbbje, a hiéna, az állatok legvéresebbje is szövetségessé, baráttá, segítővé válik nem egyszer, ha jó szándékra, ha igaz emberi érzésre lel, ha a hű szerelmet vagy az igazságot segítheti. A rosszat gyakran bünteti a dyina, a hiéna, a varázselő is. S ha a harcban el is hokik a jó, még ha életét veszti is, többnyire ott az erő, amely feltámasztja, hogy végül mégis a rossz bűnhődjék. Kegyetlen mese? Nem, az élet kegyetlenebb volt! A gyarmati sors logikája más volt! Ott nem a jó győzött a rosszon, mint a mesék legtöbbszörében. Ott a fehér győzött a feketén, az európai az afrikain. A jó gyakori győzelme a mesében: a népek vágyainak kifejezése, remélt, megálmodott jövő csupán.

Az egyik guineai nép, a malinké, tubabunak nevez minden fehér arcú idegent. Ez az egy szó jelzi náluk a messziről jöttet, a más színű embert. Nyelvük nem elég gazdag, hogy különbséget tegyen francia vagy bolgár, rossz vagy jó idegen közt. Mert évtizedeken át csak egyféle tubabut ismertek. A dyinánál, az őserdő szörnyénél rosszabbat. A dyina hallgatott a jó szóra – a tubabu nem.

De mint, maga az élei, sokszínűek, tarkák a mesék is. Van köztük sími- és nevetnivaló. Van köztük olyan, amelyik nem is mese: találós kérdés csak, mégpedig többnyire megoldhatatlan. Megoldhatod így is, úgy is, neked is igazad van, meg az ellentmondónak is! Ugyan ki dönthetné el egy rövid meséből, hogy két asszony közül, aki ugyanazt cselekszi, melyik jobb? Van a mesék közt gúnyos, csúfondáros is. Nem maró gúny-e a történet a királyról, aki híres harcos, de valahányszor idegen férfit sejt asszonya körül, azon nyomban elájul, s valahányszor elájul, alattvalói mindjárt tudják, hogy fegyvert kell fogni: az ájulás a bosszúra hívó jel! Van bájos mese köztük, a szív meséje, s van együgyű, nem is mese, inkább

csak apró kis gondolat, az élet cgy-cgy mindennapi megnyilatkozásáról. A természet titkait meg kell magyarázni – kinek a kötelessége ez, ha nem a mesemondóé, aki még a varázsszerek eredetét is tudja?

Guineai mesék? Igen. És egyben emberi mesék! A világ mely táján ne dobbanna meg a leányok szíve a hősök meséinek hallatán, s melyik legény ne hallgatná szívesen annak a versenynek a történetét, amellyel az egyszerű, de okos legény elnyeri a világszép leányt? Olvashatunk a hűséges leány történetéről, akinek szerelme előtt még a szörnyek is megjuhászodnak, és szerelme a halálnál is erősebb. Pedig mennyivel egyszerűbb korlátokat sem tudott legyőzni Guineában a szerelem nemrégiben, a franciák illőjében! A leányt születése után szerződésben adta el a családlő, mivelhogy a lány munkaerő: áru, pénz vagy marba jár érte cserébe.

Az új Guineában már nincs többé így. Utamon megismertem például Diénébát, a tizennégy éves nyiladozó leányt – a malinké nép leányát –, aki elszökött otthonról, mivelhogy kisgyermek korában eladták egy férfiúnak, aki 45 éves volt már, hozzá képest öregember. S Diénéba eltökélte, hogy nem megy hozzá. Megszökött, át a vadonon, három napig étlen és szomjan, míg védelmet nem talált – az új törvényben, amelyet már a Guineai Köztársaság hozott. E törvény szerint nem érvényes a gyarmati, egészen más korszakból való régi szerződés. A leány már annak lehet felesége, s csak annak, akié lenni akar, s aki őt is szereti. Diénéba is azé lesz már, akit majd a szíve választ. De – s ezt ki fogja kötni – annak csak ő lehet: egyetlen felesége!

A mese valóra vált! A szerelem nemcsak az őserdő szörnyeit győzi le: legyőzte még a társadalom törvényeit is. De ehhez nagyobb erő kellett, mint legyőzni az őserdei dyinát: ehhez a gyarmatosítókat kellett kiűzni.

Aki megszokja Fekete-Afrika meséinek sajátosan egyszerű hangját és gondolalfűzését, tarka világot fedezhet fel bennük, sokban számunkra idegent: de hiszen távoli országok népmeséinek éppen ez adja egyik varázsát. Úgy élnek-e azonban, mint a mesék írják? Nem élnek úgy, bár természetesen ezekből a mesékből is sok mindent meg lehet ismerni abból, ami mai, s abból, ami csak a közelmúltban zajlott le.

Egyet és mást elárulnak ezek a mesék társadalmukról. A társadalomról, amely az európai ember számára jobbra ismeretlen. Nem ismerhetjük fel benne a magunk történelmének valamilyen korábbi fázisát sem, bár természetesen a társadalom fejlődésének általános törvényei nagyrészt Fekete-Afrika népeire is vonatkoznak. Nem találkozunk e mesékben földek nagy hatalmú birtokosaival, mivelhogy a föld birtokjogát, magántulajdonát e területeken csak szórványosn ismerték; a föld nem magántulajdon, hanem közös: mindnyájuké. „A föld a mi anyánk – tanítja egy guineni közmondás –, s ugyan ki adná-venné az anyját?”

A mesékben találkozik az olvasó a griot-val. Dalnok ő, a régi társadalom fontos és egyben lenézett tagja. Fontos, mert hivatása, hogy a főnökök – törzsek, nemzetségek főnökeinek – dicsőségét zengje. Más feladata nem volt. csak dicsőítő énekeket dalolni. A történelem lantosa volt, gitárszerű hangszeren kísérte európai fül számára egyhangú énekét. De lenézett hivatás is volt ez egyben, mert a griot a társadalmi ranglétra legalsó fokán állt. A griot elesett ember volt, más dicsőségből, más dicsőségének élt csak, fia is csak griot maradhatott, s csak griot lányát vehette feleségül.

Ez is tegnap volt csak így. A „francia” idők végéig. Ma? Kundara községben – a fulakinidák és hadiarankék vidékén – találkoztam egy fiatal griot-val. Nem énekelte senki dicsőségét – járási közigazgatási vezető volt. Apja még a társadalom számkivetettje – ő egy nagy járás feje. S akit feleségül vesz majd, nem griot lánya. S ha van griot, aki foglalkozásánál marad – nem a főnökök dicsőségét zengi már, hanem új hazájáét; költő lett a lantosból, egyenrangú ember.

A guineai népmesék, amelyekből egy csokrot nyújtunk itt át az olvasónak, sokfélék: több nép költötte őket. Elsősorban Guinea kisebb népeinek meséi közül válogattunk. Az ország legnagyobb lélekszámú népeit, a malinkét, a szuszut, a fulát viszonylag mostohábban képviseli kötetünk. Az ő folklórjuk nem tekinthető különlegesen guineainak, még annyira sem, mint a kötetünkben többet szereplő kis népeké. Bár igaz, gerzéket és konókat is találhatunk nemcsak N’Zérékoré táján, a guineni őserdőben, hanem messzebb, a libériái határon túl is. Áthághatatlan őserdő itt a határ. Az egyetlen átvezető úton sorompó és őrház van, annak rendje és módja szerint. De az őserdőben csak liánvágó késsel lehet utat

vágni. De a fulák hatalmas területen szétszóródva élnek, vagy hatnyolc országban. A malinkék pedig a nyugat-szudáni vidéknek nevezett több országot felölelő jókora földön, a szuszuk is több országban laknak, nem csak egyben vagy kettőben. Meséikkel találkoztunk már, és találkozunk még népmese sorozatunk más köteleiben, de a kisebb népekével aligha.

A Guineai Köztársaság most teszi első lépéseit. A történelem számára szinte gyermek még, aki járni tanul. Az irányt is csak keresi, tétován: merre menjen? Töméntelen a tanulnivalója. Meg kell terveznie a jövő iparát – egy országban, amelynek eddig nem volt ipara. Írástudóvá kell tennie az egész lakosságot – ott, ahol eddig száz emberből talán öt tudott írni, s ahol beszélnek ugyan vagy tizenöt afrikai nyelven, amelyek egyikének sincs azonban ábécéje.

Guinea új ország, fiatal.

De nem gyarmat többé. Független ország. Hosszú utat kell még megjárnia s nehezét, de – járja.

Meséi is tanúsítják – olyan népe van, amely ezt az utat bírja erővel.

KENDE ISTVÁN

JEGYZETEK

A fordítás az ETUDES GUINÉENNES (Institut Français d'Afrique Noire, Centre de Guinée, Conakry) No. 1, 4, 5, 6, 7, 9. (1947—1952) számaiból készült. Az ismétlések elkerülése végett az egyes mesék után a folyóirat rövidítését (EG), számát és a megfelelő oldalszámot közöljük.

A férfiak meg a nők. EG 5/42. Thanos Mengrelis: Contes de la forêt. Les hommes et les femmes. Elmondta Baolé Songo, feljegyezte: Bakary Kourouma, Baoléban. Gerzé mese.

Az ujjak. EG 9/27. Bogumil Holas: Échantillons du folklore Kono. 17. Les doigts de la main. Elmondta Niouamou Gonossourou, Lolában (1949). Kono mese.

Miért csak nappal látni a napot. EG 9/14. Holas, i. m. 3. Pourquoi le soleil ne se montre que le jour. Kono mese.

A hold. EG 1/24. Trois contes soussou. La lune (conte de Yéli Lay). Szusza mese.

Ninkinanka, a szellem és sógoröccse, a varázsló. Eg 4/15. Monique de Lestrangle: Génies de l'eau et de la brossue en Guinée Française. Malinké mese. Ninkinanka, a szellem, többnyire kígyó alakú, de tetszése szerint felveheti emberek vagy más élőlények, tárgyak alakját; a nyugat-afrikai népmeséknek, s az egész világ mesekincsének is gyakori alakja. Ebben a mesében erkölcsi tanulság sugalmazására szerepel: gonoszsága megtanítja a dölyfös leányt, hogy ne a szépség és gazdagság után fusson.

A két álomszuszék. EG 5/20. Mengrelis, i. m. Les deux dormeurs. Elmondta Francois Gbogbomou, Samoeban. Gerzé mese. — Ez a mese és a kötet több más meséje sajátos, kérdező mese. Az egyszerű kis történet végen a mesélő megkérdezi, mi a helyes válasz, és a hallgatóság vitázhat rajta. A kérdések többnyire olyanok, hogy több válasz is adható rájuk, és valamennyi helyes.

A két nagybélű. EC. 9/84. Holas, i. m. 68. Les deux goinfres. Közölte Louis Doré, Bossuban (1951). Kono mese.

Az ördög eredete. EG 5/51. Mengrelis, i. m. L'origine du diable. Elmondta Zaoro Idriss, Kankoréban. Mano mese.

A macskává vált leány és a tyúkká lett öregasszony. EG 7/19. Monique de Lestrangle: Contes et légendes des fulakunda du

Badyar. Fulakunda mese.

A szamár és a párduc. EG 9/59. Holas, i. m. 46. L'ane el la Panthère. Elmondta Gbamou Wonan, Lolában (1951). Kouo mese.

A nyúl feleségül veszi az oroszlán leányát. EG 9/60. Holas. i. m. 47. Le Lièvre épouse la fille du Lion. Elmondta Gbamou Gonossourou, Lolában (1951). Kono mese.

A kutya meg a kígyó. EG 9/58. Holas, i. m. 45. Le Chien et le Serpent. Elmondta N. Gonossourou, Lolában (1951). Kono mese.

A kutya, a vidra meg a sas. EG 5/40. Mengrelis, i. m. Le Chien, la Loutre et l'Aigle. Elmondta Massabory Camara, Oroyéban. Gerzé mese.

A kecske fára akart mászni. EG. 6/4. Maurice Houis: Contes Baga. La chèvre qui veut monter a l'arbre. Baga mese.

A fufangos Gnonfogoloba. EG 5/37. Mengrelis, i. m. Gnonfogoloba. Elmondta Sagno Thonro, Keoulentaban. Gerzé mese.

A király meg az árva. EG 5/21. Mengrelis, i. m. Le rou et l'orphelin. Elmondta Alexis Tea, Samoéban. Gerzé mese.

A pórul járt királyleány. EG 7/31. Lestrangle: Contes et légendes. Fulakunda mese.

A vén boszorkány. EG 9/21. Holas, i. m. 10. La vieille sorrière. Kono mese.

A vadász és a két magányos nő. EG 9/86. Holas, i. m. 70. Le chasseur et les deux femmes solitaires. Elmondta Doré Diosse, Lolában (1951). Kono mese.

Három fiatal varázsló. EG 9/85. Holas, i. m. 69. Les trois jeunes magiciens. Elmondta Doré Diosse, Lolában (1951). Kono mese.

A nyomorúságos Nohon. EG 5/56. Mengrelis, i. m. Nohon le misérable. Elmondta Zaoro Idriss, Yalenzouban. Mano mese.

Az agglegény, aki cerkófmajmot vett feleségül. EG 9/31. Holas; i. m. 21. Le célibataire épouse une femme-guenon. Elmondta Doro Nouo, Lolában (1951). Kono mese.

Az árva, a szarv, a pók és az ostor. EG 9/71. Holas, i. m. 57. L'Orphelin, la Corne, l'Araignée et le Fouet. Elmondta Bléko Doré, Lolában (1951). Kono mese.

A pók, a kő és a nyúl. EG 9/69. Holas, i. m. 55. L'Araignée, le Caillou et le Lièvre. Elmondta Gbamou Wonan (1951). Kono mese.

A falánk pók. EG 9/65. Holas, i. m. 50. L'Araignée glouton. Elmondta Doré Diosse, Lolában (1951). Kono mese.

A pók és a madárijesztő. EG 9/67. Holas, i. m. 52. L'Araignée et l'épouvantail. Elmondta a Doré család (1951). Lolában. Kono mese.

Hogyan lovagolta meg a nyúl az elefántot. EG 9/52. Holas, i. m. 37. L'Eléphant monture du Lièvre. Elmondta Doré Moguéa, Lolában (.1951). Kono mese

A csimpánz eredete. EG 5/27. Mengrelis, i. m. L'origine du chimpanzé. Elmondta Sésé Bamo, Goueckèban. Gerzé mese.

A nap és a hold. EG 9/15. Holas, i. m. 4. Le Soleil et la Lune. Feljegyezték a lolai kono iskolában. Kono mese.

A nap és a hold eredete. EG 5/25. Mengrelis, i. m. L'origine du soleil et de la lune. Elmondta Tea, feljegyezte Bakary Kourouma, Samoeban. Gerzé mese.

A világ és az emberek teremtése, a halál eredete. EG 9/9. Holas, i. m. 1. Création du monde et des races humaines; origine de la mort. Kono mese.

A halálából felélesztett leány. EG 7/26. Lestrangle: Contes et légendes. Fulakunda mese.

A hét fivér. EG 9/26. Holas, i. m. 16. Le sept frères et leur mère. Elmondta Doré Lama, Lolában (1951). Kono mese.

Az álom. EG 1/24. Trois contes soussou. Le sommeil (Conte de l'Almamy Sory). Szuszu mese. Ezt a mesét, feljegyzője szerint, a franciák által megszállt Nyugat-Afrika legendás hőse, a gyarmatosító csapatok ellen évtizedekig harcoló Samory mesélte. Samory nemcsak hős vezéreként, de bölcs tanítóként is él népe emlékezetében.

A kutak. EG 1/25. Trois contes soussou. Le puits (Conte de Fodé Momo). Szuszu mese.

Világosbőrű Hammadam és Feketebőrű Hammadi története. EG 7/36. Lestrangle: Contes et légendes. Fulakunda mese. A rabszolgák, pontosabban fogoly szolgák ebben a mesében foglyul ejtett szolgák, akik uruk tulajdonai voltak, mert harcban tettek rájuk szert, az erő jogán — törzsek, népek, családok közti harcok legyőzöttei. Nem tévesztendő össze a rabszolgákkal, akiket az arab és európai rabszolgavadászok valamikor fegyverrel, korbáccsal, vasra verve, ötösével-tízesével összefűzve hajtottak s szállítottak

tengeren túlra. Afrikában a szolgai viszony nem jelentette azt, hogy a szolgák ura, gazdája egyben az élet-halál feletti hatalommal is rendelkezik. A fogoly szolga a legtöbb népnél gazdáival étkezett, és velük élt, csak munkája volt más vagy több. A család feje szabta meg munkáját, mint ahogy egyébként is a család feje szabja meg — s így van ez ma is — az egész család minden tagjának munkáját. A család fogalma is más Afrikában mint nálunk: a családfő és asszonyai, gyermekeik, a családfő fiatalabb fivestvérei és azok asszonyai, gyermekeik, mind egy családhoz tartoznak, egy család tagjai. A családfői tiszt, a vénség jogán, öröklődik, és a család egyben termelési közösség is, amelyet egyes népeknél egykor nemcsak az asszony vásárlása s gyermekek nemzése révén lehetett megnövelni, de csatában szerzett foglyokkal is.

A boszorkány, a gyermek és a bakkecske. EG 5/67. Mengrelis, i. m. Lasorcière, l'enfant et le bouc. Elmondta Vali Kamara, Kissibougoulában. Konianké mese.

A cibetmacska és a tücsök. EG 5/65. Mengrelis, i. m. La civette et le grillon. Elmondta Vali Kamara, Kissibougoulában. Konianké mese. A vas, amelyről a dalban szó van, feltehetőleg maga a fémből készült talizmán, amely az ellenség legyőzésére szolgál.

Miért széledtek szét az állatok. EG 5/49. Mengrelis, i. m. Pourquoi les animaux étaient-ils dispersés. Elmondta Zaoro Idriss, Kankoréban. Mano mese.

Miért nincs a csimpánznak farka. EG 5/53. Mengrelis, i. m. Pourquoi le chimpanzé n'a pas de queue. Elmondta Zaoro Idriss, Kankoréban. Mano mese.

A majom és a teknősbéka. EG 5/48. Mengrelis, i. m. Le singe et la tortue. Elmondta Zaoro Idriss, Kankoréban. Manó mese.

Az elefánt és a kecske. EG 5/47. Mengrelis, i. m. L'éléphant et la chèvre. Elmondta Zaoro Idriss, Kankoréban. Mano mese.

Miért nem esznek krokodilt a nyinablák. EG 9/34. Holas, i. m. 23. Pourquoi les Nyinabla ne mangent pas le crocodile. Elmondta Nonolo Nyinamou, Gbakoréban (1951). Kono mese. A nyinablák (dunabláknak és dunamuknak is mondják néha őket), a Nyinabla-család tagjai, arról híresek, hogy jól ismerik a mágikus tudományokat, varázslatokat, titkokat, stb.

A wa-madár a waléblák szövetségese. EG 9/37. Holas, i. m. 26. Wa, oiseau allié des Walébla. Feljegyezték Lolában (1949, és Bakoré-ban (1951) a Walébla-család tagjai ellenőrizték. Kono mese. A mese feljegyzőjének nem sikerült megállapítania, hogy a wa-madár milyen madárfajhoz tartozik. A Walébla családnév (egyesszámban Walémou) előfordul a gerzéknél, tomáknál és más törzseknél is.

Miért tekintik varázslónak a Dunamukat, és miért nagybendőjűeknek a Kanimukat. EG 9/25. Holas, i. m. 15. Pourquoi les Dunamou ont le renom de magiciens et les Kanimou, celui de goinfres. Elmondta Nonlo Dunamou (1951), Bakoréban. Kono mese. A Dunamu (Dunamou) és a Kanimu (Kanimou) családnevek: egyes vidéken más változatban is előfordulnak, mint Nyinamu, stb.

Yagbaoro és felesége, Gobu Yeli. EG 5/33. Mengrelis, i. m. Yagbaoro et sa femme Goubou Yeli. Elmondta Goupé, feljegyezte Sagno Thonro, Bouoban. Gerzé mese. A „szent erdő” számos nyugatafrikai népnél ismeretes. Az erdő vagy savanna egy részét elkerítik. Valóságos tábor ez, ahová a fiatal fiúkat viszik avatásra vagy avatás előtt. Van nép, ahol hónapokat, sőt, éveket töltenek itt a fiatalok a falu varázslójának felügyelete alatt, és megtanulják mindazt, ami az élethez szükséges: vadászatot, fegyverkészítést, csapdvetést, stb. Az életnek ebben az időszakában folyik le a férfivá avatás szertartása is, a körülmetélés. Nem egy helyen a leányok is életük egy szakaszát a szent erdőben töltik. Akkor válnak csak felnőttekké és vehetők nőszámba, ha a szent erdő „megszülte” őket, azaz kijöttek a táborból. Az ő avatásuk is fájdalmas műtéttel jár: eltávolítják a fiatal leányok szeméremajkainak egy részét. Ennek a valósággal sebészeti beavatkozásnak oka a többnejűségben keresendő: a nőt megfosztják a nemi élvezet lehetőségétől, hogy többnejű férje iránt ne legyen túlzottan türelmetlen. Yagbaoro és feleségének története érdekes módon valósággal az egynejűség dicsőítése, s egyben ritka mesefajta: egy női hősről szóló legenda.

A lép szelleme. EG 7/18. Lestrangle: Contes et légendes. Fulakunda mese.

A vadász titka. EG 5/25. Mengrelis, i. m. Les secrets d'un chasseur. Elmondta Sésé Bamo, Goueckében. Gerzé mese.

Az asszony, a leánya meg a vadász. EG 5/22. Mengrelis, i. m. La femme, sa fille et le chasseur. Elmondta Joachim Duola, Samoéban. Gerzé mese.

Az öregember és a gyermek. EG 6/4. Houis, i. m. Le vieillard et l'enfant. Baga mese.

Az ember a kígyó, a varangy meg a kecskebéka. EG 9/27. Holas, i. m. 18. L'homme, le serpent, le crapaud et la grenouille. Kono mese.

Hogyan lett a párducfiókából macska. EG 5/43. Mengrelis, i. m. Comment le petit de la panthere est devenu chat. Elmondta Zaoro Idriss, Kankoréban. Mano mese.

Hogyan hagyta el családját a pók. EG 5/55. Mengrelis, i. m. Comment l'araignée abandonna sa famille. Elmondta Zaoro Idriss, Kankoréban. Mano mese.

Hogyan járt túl a nyúl az elefánt és a víziló eszén. EG 7/25. Lestrangle: Contes et légendes. Où le lapin trompe l'éléphant et l'hippopotame. Fulakunda mese.

A nyúl, a párduc tanácsnoka. EG 9/53. Holas, i. m. 38. Le Lièvre conseiller de la Pathère. Elmondta Doré Moguéa, Lolában (1951). Kono mese.

A párduc és a csiga. EG 9/55. Holas, i. m. 41. La Panthère et l'Escargot. Elmondták a Doré család tagjai, Lolában (1951). Kono mese.

Két árva kalandja. EG 1/27. Thanos Mengrelis: Deux contes toma. L'aventure de deux orphelins. Elmondta Seve Koivogui, Macentában. Toma mese.

A bagós ember, a vadász és a szellem. EG 9/81. Holas, i. m. 66. L'Homme au tabac, le Chasseur et le Génie. Elmondták kono iskolás gyermekek Lolában (1951). Kono mese.

A hat vadász. EG 7/20. Lestrangle: Contes et légendes. Fulakunda mese. — Egy másik változat szerint a negyedik vadász neve Fewa Diungo, azaz az ügyeskezü, az ötödiké Wodia Gite, a Vörösszemű és a hatodik neve Mauna Koide, a nagylábú.

Az aggastyán, a sas meg a szerencsetalizmánok. EG 5/29. Mengrelis, i. m. Le vieux crâne, l'aigle et les paquets de bonheur. Elmondta Sésé Bamo, Goueckèban. Gerzé mese.

Miért széledtek szét a majmok. EG 5/58. Mengrelis, i. m. La dispersion des singes. Elmondta Pè Kona, Kankoréban. Mano mese.

A párdúc és a többi állat. EG 5/57. Mengrelis, i. m. La panthère et les autres animaux. Elmondta Pè Kona, Kankoréban. Mano mese.

Mióta támadja meg a párdúc az embert. EG 5/61. Mengrelis, i. m. Comment la panthère en vint a s'atlaquer aux hommes. Elmondta Sé Guinto, Danièban. Mano mese.

A nyúl és a párdúc. EG 5/63. Mengrelis, i. m. Le lièvre et la panthère. Elmondta Mato Doré, feljegyezte Bakary Kourouma, Lolában. Kono mese.

Hogyan keletkezett a púp. EG 5/45. Mengrelis, i. m. L'origine de la bosse. Elmondta Zaoro Idriss, Kankoréban. Mano mese.

A bivalykölyök meg az anyja. EG 9/28. Holas, i. m. 19. L'enfant-buffle et sa mère. Elmondták Momourou Gbamou családjának tagjai Bakoréban (1951). Kono mese.

A jó meg a rossz leány. EG 7/16. Lestrangle: Contes et légendes. Fulakunda mese.

A vadász és a szellem. EG 5/19. Mengrelis, i. m. Le chasseur et le génie. Elmondta Martin Haba, Samoéban. Gerzé mese.

Az ökör farka. EG 5/16. Mengrelis, i. m. La queue du boeuf. Elmondta Yeli-Yeli, N-Zérékoréban. Gerzé mese.

A férfi, a három asszony meg a krokodil. EG 9/86. Holas, i. m. 70. L'homme, les trois femmes et le crocodile. Kono mese.

A kutya, a kecske meg a párdúc. EG 9/55. Holas, i. m. 42. Le Chien, la Chèvre et la panthère. Elmondta Doré Lama, Lolában (1951). Kono mese.

A pók, az árva meg a banánfűrt. EG 9/74. Holas, i. m. 61. L'Araignée, l'Orphelin et 1e régime de bananes. Elmondta Paquilé Gbamou, Lolában (1951). Kono mese.

A pók és terhes felesége. EG 9/66. Holas, i. m. 51. L'Araignée et sa femmc enceinte. Közölte Doré Diosse, Lolában (1951). Kono mese.

Gueladyo, a nagy szerelmes és a derék harcos.

A gyermek Gueladyo legyőzi a bambara királyt. EG 7/40. Lestrangle: Contes et légendes. (Le cycle de Gueladyo, ou Gueladye, grand amoureux et vaillant guerrier.) Fulakunda mese. —

A fiatal fiúk avatásával, körülmetélésével kapcsolatban I. a Yagbaoro és felesége, Gobu Yeli című meséhez írt jegyzetet.

Gueladyo meghódítja Daman Sori asszonyát. EG 7/46. uo. Fulakunda mese.

Gueladyo feltámad halottaiból. EG 7/51. uo. Fulakunda mese. A leányok avatásával kapcsolatban 1. a Yagbaoro és felesége, Gobu Yeli című meséhez írt jegyzetet.

Gueladyo kalandja a szépséges Gorosigival. EG 7/63. uo. Fulakunda mese.

A KÖTETBEN ELŐFORDULÓ NÉPEK ÉS NÉPCSOPORTOK

Baga – mintegy 45 000 főnyi, a nyugat-afrikai partvidéken élő, nagyrészt halászattal foglalkozó nép. Gazdag néphagyománya, híresen-szép faragott figurái, maszkjai e vidék egyik néprajzilag sokat tanulmányozott népévé tették. Vallási szempontból megoszlanak, többségük animista, kisebb részük felvette a mohamedán vallást. Nagy családi közösségben élnek.

Bambara – nép Maliban, kb. 1 000 000 fő, részben mohamedán.

Fulakunda – Fekete-Afrika egyik legnagyobb és legelterjedtebb népének, a többmilliós fula (vagy peulh, fulbe, stb.) népnek egy csoportja. Guinea északi, szavannás-hegyes vidékén telepedett le, részben azonban ma is nomád, elsősorban állattenyésztő (marhatenyésztő) nép. Mohamedán vallásúak, sőt, valaha harcos terjesztői voltak a mohamedán vallásnak. Erre kötetünk meséiben több utalás is mutat. Társadalmuk már részben osztályokra bomlott, erősen tagolt, a legfelső nemesi előkelő rétegektől a legalsó kasztjellegű zárt csoportig, a griot-ig. A főnökök meséinkben gyakran: királyok. Hatalmuk nagy, bár nem hasonlítható a feudális társadalom földesuraiuak hatalmához, mivel közvetlen földbirtokra e hatalom nem támaszkodik, csak hagyományos uralkodó-vezető szerepre.

Gerzé – (vagy kpelle) – a guineai-libériai őserdős határon élő, jelentős számú – mintegy 250 000 főt számláló nép. Animista vallásúak, rendkívül gazdag néphagyományaik vannak. Főleg földművelésből, valamint vadászatból élő nép, némi feleslegét piaci úton értékesíti. A piaci kereskedelemben ma is használják sajátos pénznemüket, a T alakú kis kovácsolt vasrudacsákat. Családi közösségük poligamikus. Az ifjakat hosszú ideig tartó harcosi-vallási nevelésben részesítik, a „szent erdő”-ben, ahol is férfivá avatásuk történik. Jellegzetes, vályogból készült, kör alakú, kúpos tetejű, bambusznád- vagy pálmalevél-tetőzetű házakban laknak.

Konianké – Guinea-Libéria határán élő, földművelő-állattenyésztő, kis számú (kb. 60 000), animista vallású nép.

Kono – mintegy 80 000 főnyi őserdei nép. Gazdag néprajzi hagyományokkal rendelkezik. A gerzék szomszédságában él, a

guineai-libériai, őserdőkben. A piaci kereskedelemben nemigen kapcsolódik, a nagy családi termelő közösségek általában önellátásra rendezkednek be. Lakóházaik a gerzékéhez hasonlóak.

Malinké – (vagy mandingo) – Guinea egyik legnagyobb, mintegy milliós népe, főleg az országnak – és a környező országoknak – a tengertől távolabbi, belső, szavannás vidékén él. Viszonylag fejlett földművelést folytatnak, közös, kollektív munkában művelik a falu vagy a nagy létszámú család által ideiglenesen használatba (nem tulajdonba) vett földet. Vallásuk általában mohamedán. A gyarmatosítás előtt magas fokú, szervezett közösségben éltek. Az i. sz. XIII–XVI. században fennállt fejlett Mali állam államalkotó népe voltak. A történelem folyamán többször alkotnak szervezett állami jellegű közösséget, így Samory katonai államát a múlt század végén. A gyarmatosítás előtt a malinké, falvak küldöttei évenkénti, parlament jellegű gyűléseken határoztak a népet érintő főbb kérdésekben.

Mano – a gerzékhez és a konókhöz hasonló jellegzetességgel rendelkező nép; földrajzi elhelyezkedése is megfelel az említett két népének. De a három közül alighanem a legkisebb létszámú. Kiváló földművelők. Lakóházaik a gerzékéhez hasonlóak.

Szuszu – Guinea egyik jelentős, mintegy 300 000 lélekszámú népe, az országnak a tengerhez közelebb eső szavannák területén lakik. Mohamedánok, általában földművelők, néha viszonylag fejlett színvonalú ültetvényi (banán) termesztést folytatnak. A földtulajdont nem ismerik, szabad földhasználat és közös földművelés alapján gazdálkodnak, kereskedelmi-piaci célokra is termelnek. Nagy, kiterjedt családi közösségekben élnek, a családfői tiszt öröklődik, s az elhunyt örökébe lépő általában a volt családfőnek (többnyire a bátyjának) a feleségeit is öröklő.

Toma – a guineai-libériai őserdő egyik nagyobb, mintegy 150 000 főt számláló népe. Animista vallású, rendkívül gazdag sajátos elképzelésekben, bonyolult szertartásokban. Vadász-halász-földműves nép. A toma-falvak közötti népen belüli kötelékek sajátosan erősek, összetartó népi közösséget alkotnak.

IDEGEN SZAVAK MAGYARÁZATA

balafon – hangszer

batáta – édes burgonya

bubu – szokásos nyugat-afrikai viselet: az egész testet védő, bő, zárt, hosszú vászoning, többnyire egyszínű

daba – rövid nyelű, görbe kapa, a nyugat-afrikai földművesek szerszáma

diula – árus, kereskedő, aki árujával a piacon telepedik le vagy az országban vándorol

dyina – a mesék gyakori szelleme; neve alighanem az arab dzsinn származéka. Számtalan alakot öltő, természetfölötti erővel rendelkező szellem, kiben gonoszság és segíteni akarás, kegyetlenség és jószívűség egyaránt lakozhat

fétis ör – a guineai mesék gyakran visszatérő szereplője. A falu bölcse, varázslója, aki ért a fétisekhez, az istenek hatalmát megtestesítő tárgyakhoz, kapcsolatban áll az istenekkel, s így a hozzá fordulóknak tanácsol adni, segítségét nyújtani egyaránt képes. A fétis ör – az animista vallású falvak bölcse, vallási vezetője

gri-gri – varázserejű talizmán.

griot – a nyugat-afrikai társadalom sajátos alakja. A griot voltaképpen dalmok, aki húros hangszerével valamelyik nagy hatalmú főnök – meséinkben gyakran királynak nevezik – kíséretének tagjaként eldalolja ura dicső tetteit. Szerepe hasonlít a lantosokéhoz

ké – lopótökszerű termésből készült hangszer; az üres tökhéjra zsinegből hálót feszítenek, arra gyöngyöket, kígyócsigolyát vagy más tárgyakat fűznek, és az egészet ütemesen rázzák: a tököt lazán befonó háló tárgyai erős, csörgő hangot adnak

koba – antilopfajta

manióka – gumós növény

marabu – mohamedán vidékeken a falu bölcse, varázslója, természetesen a mohamedán vallás avatottja, a bölcsesség tudója; a nyugat-afrikai mesékben gyakran szerepel, a guineai mesékben is, mivel Guinea lakossága részben animista, részben mohamedán vallású. Nem egy mesénkben találjuk nyomát a mohamedánok és animisták közti, többször háborúra is vezető ellentéteknek. A

mohamedán népek az animistát, s főleg fétis őret, pogánynak, hitetlennek tartják – a köztük levő harc azonban többnyire nem egyéb, mint nemzetségek, törzsek, népek egymás közti harca, vagy a mohamedán vallás terjesztésének formája.

tabala – ütőhangszer

TARTALOM

A férfiak meg a nők
Az ujjak
Miért csak nappal látni a napot
A hold
Ninkinanka, a szellem és sógoröccse, a varázsló
A két álomszuszék
A két nagybélű
Az ördög eredete
A macskává vált leány és a tyúkká lett öregasszony
A szamár és a párduc
A nyúl feleségül veszi az oroszlán leányát
A kutya meg a kígyó
A kutya, a vidra meg a sas
A kecske fára akart mászni
A furfangos Gnonfogoloba
A király meg az árva
A pórul járt királyleány
A vén boszorkány
A vadász és a két magányos nő
Három fiatal varázsló
A nyomorúságos Nohon
Az agglegény, aki cerkófmajmot vett feleségül
Az árva, a szarv, a pók és az ostor
A pók, a kő és a nyúl
A falánk pók
A pók és a madárijesztő
Hogyan lovagolta meg a nyúl az elefántot
A csimpánz eredete
A nap és a hold
A világ és az emberek teremtése, a halál eredete
A halálból felélesztett leány
A hét fivér
Az álom
A kutak
Világosbőrű Hammadam és Feketebőrű Hammadi története

A boszorkány, a gyermek és a bakkecske
A cibetmacska és a tücsök
Miért széledtek szét az állatok
Miért nincs a csimpánznak farka
A majom és a teknősbéka
Az elefánt és a kecske
Miért nem esznek krokodilt a nyinablák
A wa-madár, a waléblák szövetségese
Miért tekintik varázslónak a Dunamukat, és miért
nagybendőjűeknek a Kanimukat
Yagbaoro és felesége, Gobu Yeli
A láp szelleme
A vadász titka
Az asszony, a leánya meg a vadász
Az öregember és a gyermek
Az ember, a kígyó, a varangy meg a kecskebéka
Hogyan lett a párducfiókából macska
Hogyan hagyta el családját a pók
Hogyan járt túl a nyúl az elefánt és a víziló eszén
A nyúl, a párduc tanácsnoka
A párduc és a csiga
Két árva kalandja
A bagós ember, a vadász és a szellem
A hat vadász
Az aggastyán, a sas meg a szerencsetalizmánok
Miért széledtek szét a majmok
A párduc és a többi állat
Mióta támadja meg a párduc az embert
A nyúl és a párduc
Hogyan keletkezett a púp
A bivalykölyök meg az anyja
A jó meg a rossz leány
A vadász és a szellem
Az ökör farka
A férfi, a három asszony meg a krokodil
A kutya, a kecske meg a párduc
A pók, az árva meg a banánfűrt

A pók és terhes felesége

Gueladyo, a nagy szerelmes és a derék harcos

A gyermek Gueladyo legyőzi bambara királyt

Gueladyo meghódítja Daman Sori asszonyát

Gueladyo feltámad halottaiból

Gueladyo kalandja a szépséges Gorosigival

Utószó (Kende István)

Jegyzetek

A kötetben előforduló népek és népcsoportok

Idegen szavak magyarázata

A mesék közlésének jogáért köszönetet mondunk az *Institut National de Recherches et de Documentation*nak Couakry, Guineai Köztársaság

62.2469 — Kossuth Nyomda, Budapest, V., Alkotmány u. 3.
Felelős vezető: Lengyel Lajos igazgató

A kiadásén felel az Európa Könyvkiadó igazgatója

Felelős szerkesztő: Karig Sára

A szöveget az eredetivel egybevetette: Gergely Vera
Képszerkesztő: Ling Pálné

Műszaki vezető: Siklós Béla

Készült 4000 példányban, 9,2 (A/5) ív + 11 lap melléklet terjedelemben, az MSZ 5601-59 sz. szabvány szerint